

De geschiedenis van 't Nieuwhuys te Hoegaarden.

H. Van Nerum
1990

Museum 't Nieuwhuys

25 jaar

Hoegaarden
1965-1990

Deze jubileum uitgave wordt opgedragen aan alle bestuursleden

Die in dit 25 jarig bestaan van 't Nieuwhuys museum, hun kennis

En hun vrije tijd hebben ten dienste gesteld voor de op- en de uitbouw

Van het museum te Hoegaarden.

Aan allen, heden en vroegere, bestuursleden onze hartelijke dank, want

Dankzij uw inzet, viert Hoegaarden nu in 1990.

“ 25 jaar Museum”.

VOORWOORD.

Ter gelegenheid van het 25 jarig bestaan van het Nieuwhuys museum hebben wij besloten om over te gaan tot de bijgewerkte heruitgave van

“De geschiedenis van ’t Nieuwhuys”.

De boeiende geschiedenis van dit huis rechtvaardigt deze beslissing ten volle, want de meeste gebeurtenissen die zich in de loop der tijden te Hoegaarden afspeelden, draaiden al rond het Nieuwhuys. En nog steeds worden er in het museum initiatieven genomen die Hoegaarden, tot ver buiten zijn grenzen, in het daglicht stellen.

Zijn eeuwenlange geschiedenis, vanaf de Romeinse afspanning tot aan de huidige museuminstelling, schenkt aan ’t Nieuwhuys, naam en bekendheid en getuigt van een rijk verleden en een wilskrachtig heden.

Het zilveren jubileum van ’t Nieuwhuys museum is het bewijs hiervan.

Hubert Van Nerum
Voorzitter-Stichter

Inleiding.

Mochten de muren van 't Nieuwhuys kunnen spreken, zij zouden boekdelen vertellen, waarvan wellicht nooit iets zal bekend worden.

Legenden en overleveringsverhalen, oorkonden en nagelaten, schriften verkondigen slechts een miniem deel van wat er in werkelijkheid binnen de muren van dit huis is geschied.

Juist dat miniem deel willen wij hier publiceren om hulde te brengen aan Julien Van Nerum, die door zijn laatste wilsbeschikkingen zijn geboortedorp een heemmuseum heeft geschonken.

De naam van deze man, aan wie in het museum een erestand is gewijd, zal in de annalen van de plaatselijke geschiedenis, nauw met 't Nieuwhuys verbonden en vereeuwigd blijven, als een alom bekende folkloristische figuur, die door zijn schenking aan zijn dorpsgenoten een cultuurverrijkende stichting bezorgde.

1. De Romeinse afspanning.

Het huidige museum Julien Van Nerum, genaamd “ 't Nieuwhuys”, en gelegen te Hoegaarden, (Thans een Cafe-Taverne waar een nieuw biersoort voorgesteld werd in september 2009)

- op de hoek van de Tiensestraat en de Ernest Ourystraat
- (voorheen Nieuwstraat en vroeger nog 's Heerenstraete genaamd)
- werd door A. Wauters in zijn Géographie et Histoire des Communes Belges; Canton de Tirlemont; Village de Hougaerde p. 5
 - o vermeld als “la maison neuve, cabaret au coude formé par la route de Jodoigne”.

De ouderdom en het ontstaan van dit huis, of beter gezegd, van zijn grondvesten, is moeilijk te achterhalen.

Volgens de E.H. Redig, pastoor te Hoegaarden van 1880 tot 1896, die er opgravingen heeft uitgevoerd, zou er al ten tijde van de Romeinen een soort afspanning hebben gestaan, die naar de Tommen leidde, waar eveneens een tempelvilla zou bestaan hebben.

Bij nader onderzoek blijkt dat een zijvertakking van de heirbaan die over Tienen liep, dwars door Hoegaarden kwam in de richting van Nijvel, via Sint-Remigius-Geest, Melin, Opprebais, Chaumont enz....

Deze aftakkingbaan (diverticulum) zou de Tiensestraat en de Tommestraat hebben gevolgd, juist voorbij de Tommen van Elst (tumbae de Elst XIIIde – de cluys beneden die tommen).

Gezien die weg rechtstreeks aansluiting gaf met de grote heirbaan Keulen-Bologne, is het niet uitgesloten dat legioensoldaten deze afspanning te Hoegaarden als pleisterplaats hebben gebruikt (zie Topographie des Voies Romaines door V. Gauchez, T. II, Voie XLV).

Ter hoogte van de afspanning werd de weg bovendien doorsneden door de belangrijke weg, die van Heilisseme kwam, op de weg Tienen-Hoei en die liep over Outgaarden en Hoegaarden, via de

- o Stationsstraat
- o Ourystraat
- o Doelstraat
- o Putzeysstraat naar
- o Sluizen toe om er verbinding te geven met de Heirbaan Tienen-Waver.

Deze voorname weg werd achtereenvolgens:

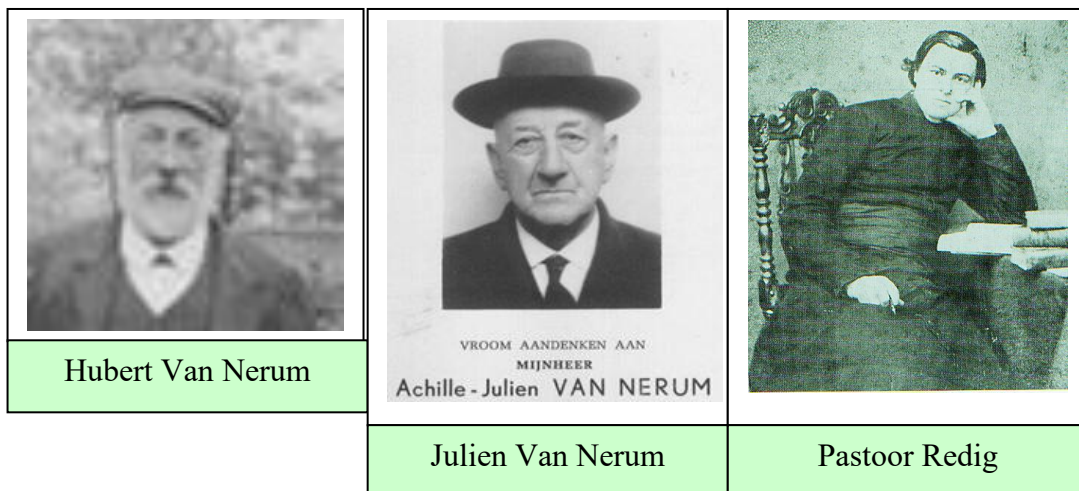
- Heirbaan
- Koninklijke Weg

- Oude Baan
- Cruyswegh
- S'Heerenstraete
- Nieuwstraat
- Ernest Ourystraat (zie Geschiedenis van Hoegaarden door de E.H. Vander Velpen blz 12).

Het is dan ook niet verwonderlijk dat juist op dat kruispunt een afspanning stond, waar soldaten, reigers en later ook pelgrims zich kwamen verfrissen.

Volgens pastoor Redig zou daar het eerste en oudste huis van Hoegaarden hebben gestaan, dat uit steen gebouwd werd.

Het enig bewijsmateriaal van deze veronderstelling leveren voorwerpen en munten van Romeinse herkomst, rond 1881 ter plaatse gevonden, tijdens opgravingen uitgevoerd door de toenmalige bezitter Hubert Van Nerum (°1848 +1919, de vader van Julien Van Nerum) en door de voornoemde pastoor. (Zie nr 19 – familiefoto)

De voorwerpen waaronder blinkende sieraden en keramieksteen werden aan pastoor Redig geschonken, terwijl slechts 2 muntstukken in handen van de eigenaar bleven, namelijk:

- Faustina-Augusta (138-161)
- Septimius-Severus (193-211)

Het werkelijk bestaan van een dergelijke afspanning uit die vervlogen tijden, bleef bij gebrek aan afdoende bewijzen een wankel hypotheese, tot wanneer in 1965 in de kelders van 't Nieuwhuys een waterput werd ontdekt, die door archeologische deskundigen als "laat Romeins" bestempeld werd. Hierdoor bekwamen wij de zekerheid dat er wel degelijk een afspanning heeft bestaan.

2. Oude legenden

De spookkelders van 't Nieuwhuys (zie tevens Legendes en Sagen)

Er is geen enkel gebouw te Hoegaarden waaraan zoveel sagen en legendes zijn verbonden als aan 't Nieuwhuys. De plaats was doorlopend bewoond sinds de Romeinse tijd. Anders gezegd, 2.000 jaar bewoningsgeschiedenis kan voor niets anders zorgen dan een overvloed aan overleveringsverhalen.

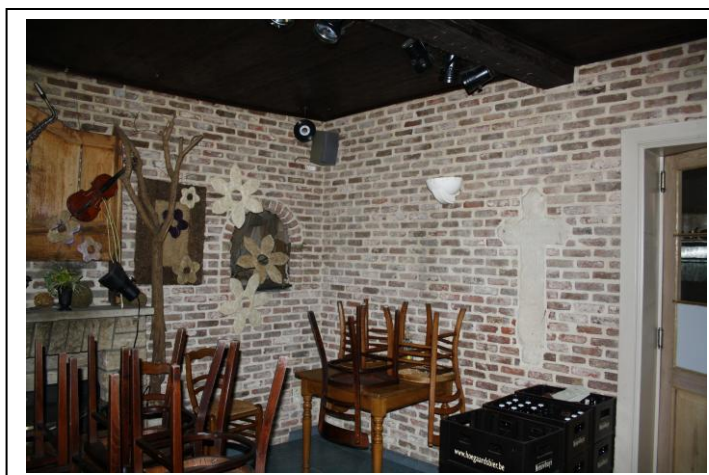
Wel is het prettig dat ontdekkingen en bewuste opgravingen vanaf het einde van de 19de eeuw beetje bij beetje de mondeling overgeleverde vertellingen bevestigen. De door de fantasie uitgebreide en versierde verhalen worden zo teruggebracht tot hun geschiedkundige kern. Dat daardoor een deel van het mysterieuze en griezelige effect komt te vervallen moet erbij genomen worden.

Laten we nu eerst de trappen afdalen en in de kelder kennismaken met de geest van Silvius. Hoe ouder legendes zijn, hoe verwarrender ze zijn voor diegenen die ze willen ontleden om de waarheidskern eruit te halen.

Silvius was een Romeins legioensoldaat die in de afspanning, oudste bestemming van deze plaats, werd vermoord en aan het hoofd stond van de geesten van 't Nieuwhuys. Zijn smeebeden en geklaag waren zo hevig en het gekraak van zijn harnas zo luid, dat de laatste bewoners het huis ontvluchtten zodat de plaats verlaten en bouwvallig werd.

Romeinse legioensoldaten kunnen 't Nieuwhuys als pleisterplaats gebruikt hebben. We bevinden ons hier aan een zijvertakking van de heirbaan die van Tienen (Keulen-Boulogne) dwars door de Tiensestraat en de Tommestraat naar Nijvel liep. Het vinden van Romeinse munten en keramiek op het einde van de vorige eeuw, schijnt de theorie van een Romeinse afspanning te bevestigen.

Toen in de zevende eeuw de kerstening van onze gewesten voltooid werd, begonnen zich meer en meer vrome legendes te verspreiden en zo werd beweerd dat de geesten uit de heidense begraafplaatsen 's nachts uit de grond kwamen. Ze dwaalden dan rond en smeekten om in gewijde aarde te worden begraven. De huidige eigenaar (1998) heeft bij recente aanpassingswerken een stenen kruis gevonden dat nu ingewerkt is in een muur van de gelagzaal. De legende van een kerkhof, al of niet oorspronkelijk heidens en dan gewijd, steunt ook hier op een historische realiteit.

Toen de gebouwen verlaten waren verschenen de spoken, die er zich blijvend vestigden. Zij verdreven de geesten en woonden in de spleten en nissen van de opengescheurde muren. Bij valavond durfde bijna niemand nog voorbij het huis komen, want het was algemeen bekend dat er in de oude afspanning spoken huisden die door Holda (vrouw Holle) werden geleid en met stokken de mensen najoegen. Zij vierden er

helse feesten klommen op de daken en dansten er tierend rond. Holda voerde ook de luchtsproken aan die bij maanheldere nachten in hun in hun witte gewaden rondvlogen en pas bij het kraaien van de haan verdwenen. Later kwamen op het kruispunt over 't Nieuwhuys heksen samen. Gezeten op bezems vlogen ze kruisend over alle huizen van het dorp.

Vrouw Holda: figuur uit de Germaanse mythologie. Het is de godin van de dood die met de geestenstoet door de lucht rijdt bij storm en sneeuw. Als het sneeuwt zegt men nog altijd in Duitsland dat Vrouw Holda haar bed uitschudt (Vrouw Holle).

Heksen: zijn vrouwelijke personen die volgens het volksgeloof, door een verbond met de duivel toverkracht hadden gekregen om de mensen te kwellen.

De kwaadste heks was Sarah, die in 't Nieuwhuys woonde en er zeven zwarte katten en zeven zwarte kraaien hield. Dat kwam als volgt. Zij behekste alles en iedereen die in haar omgeving kwam. Zo had zij op zekere dag het spook Holda in een hond veranderd. Ze doodde hem met tweemaal zeven messteken en sprenkelde het bloed in haar huis rond op veertien verschillende plaatsen. Die bloedvlekken toverde ze vervolgens om in zeven zwarte katten en evenveel kraaien. Enkele onverschrokken mannen die haar achtervolgden en in de Gete wilde gooien, werden door Sarah in dikke stenen veranderd. Zij sleepte de stenen naar haar woonst en duwde ze in de muurspleten en nissen, zodat alle spoken versmachtten. Samen met de heksen kwamen ook de duivels in de kelders van 't Nieuwhuys samen met aan hun hoofd Satan met bek en kraaienpoten. Het waren de duivels van de Cauter, de Cluys, de Gete, de Cruysblock en de Caeterspoel. Ze verschenen vanuit een geheime gang, duivelsgang genoemd, en vrijden er met de heksen, die bij maanloze nacht naar de duivelskelder werden gelokt. Bij het minste geluid veranderden de duivels in zwarte katers en de heksen in kraaien. Satan verdween dan spoorloos langs de onderaardse gang.

In de Middeleeuwen kwam een oude verdwaalde pelgrim of kluizenaar door het dorp en zocht een onderkomen voor de nacht.

Een Kluizenaar: is iemand die zich afgezonderd van de wereld terugtrekt in een spelonk, grot, hut of andere eenzame woning. Leeft buiten de wereld om beter met God verenigd te kunnen zijn. Een kluizenaar kan soms geheel in eenzaamheid leven, soms in of bij een bevolkingscentrum. Ook buiten het Christendom hebben zulke kluizenaars altijd bestaan. Ook te Hoegaarden waren er kluizen, waarvan één niet zo ver van 't Nieuwhuys. De plaatsnaam Kluisveld herinnert eraan, en in de resten van de Romeinse villa (opgegraven in 1980) kan misschien wel een kluizenaar verbleven hebben.

Overal werd hem echter de deur gewezen tot wanneer een witte dame hem naar de afspanning leidde waar hij een veilig onderkomen vond tegen rovers en booswichten die toen alle wegen onveilig maakten.

De eenzame en vrome kluizenaar, van wie verteld werd dat hij uit het Heilig Land kwam, vestigde zich in het onbewoonde en bouwvallige huis en bereidde er helende kruiden en dranken om aan de kost te komen. De kruiden haalde hij aan de vijvers van Zetrud-Lumay, hem door de witte dame getoond en hij kookte ze in het geheim bronwater van de onderaardse vliet.

In verband met dit water werd beweerd dat de kluizenaar 's nachts met de geesten sprak, die hem de bron hadden aangewezen, maar volgens een andere legende zou de H. Magdalena zijn geweest.

Het water schonk een helende kracht aan de kruiden en van heinde en verre kwamen de mensen deze genezende drank halen, die ook bekend stond om eeuwig jong te blijven. Doch niemand durfde de kelders van de kluizenaar betreden. Er werd immers van hem gezegd dat hij een geheim verbond had gesloten met de geesten. Het heelmiddel noemde voor de enen "Engelendrank" en voor de anderen "Heksendrank".

Op zekere dag kwam er een vrome edelman aan in het dorp. Hij zocht een schuilplaats om te ontsnappen aan zijn vijanden. Waar zou hij beter kunnen zijn dan bij de kluizenaar. Elke nacht ontving de edelman het bezoek van de witte dame, die hem voedsel bracht. Zij bereikte de schuilplaats langs geheime gangen die ver in het veld uitkwamen.

Tijdens een gure winternacht werd de dame door een paar boosdoeners gevolgd zodat de schuilplaats van de edelman werd ontdekt. Ze hadden het gemunt op zijn geld en zijn leven. Ze sprongen op de edelman toe en brachten hem om het leven. Eén van de moordenaars sloeg ook de dame neer maar op hetzelfde ogenblik verscheen een witte engel, de H. Magdalena. Volgens een andere legende was het de witte dame die zich weer oprichtte en in een engel veranderde. Er borrelde onder haar voeten een bron op waarvan het water zich rood kleurde met haar bloed.

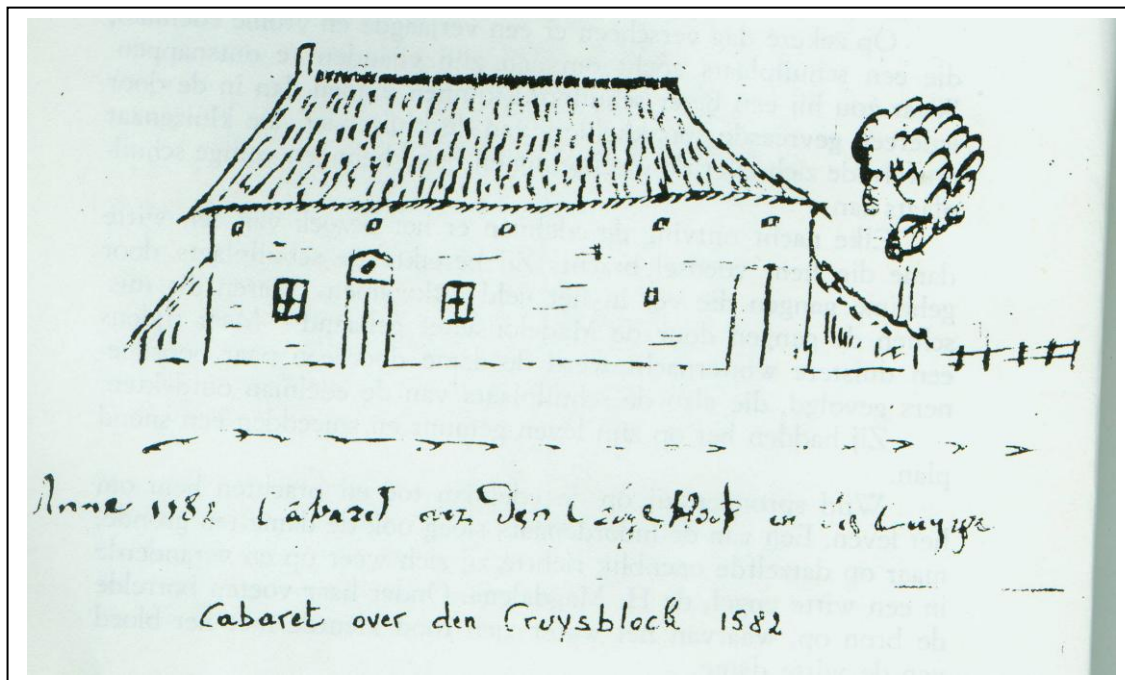
Door angst aangegrepen sloegen de booswichten op de vlucht maar alle uitgangen waren versperd door engelen in wit gewaad, die vanuit een geheime gang of spelonk waren te voorschijn gekomen. Volgens een andere versie waren het geesten in engelengewaad. De kluizenaar werd door al dat lawaai gewekt, hij daalde de keldertrap af en zag de misdaad. Met bovennatuurlijke kracht greep hij de twee moordenaars en duwde hem in de vergeetput, waar ze een gruwelijke dood stierven.

Vanaf toen kwamen de mensen naar het mirakeloord en wierpen offeranden in de put, ter ere van d patrones der verliefden.

Deze put, in 1965 ontdekt, wordt nog steeds als wensbron bezocht.

3. 't Cabaret over den Cruysblock.

Onder de losse familiepapieren van Leotine en Hélène Van Nerum (zusters van Julien Van Nerum), werd een oude schets aangetroffen van een klein en laag huisje, met volgend onderschrift “ Anno 1582 cabaret over den Cruysblock in die Cuype”.

Papier, inkt en schrift dateren van rond 1600, terwijl het bewezen is dat het kruispunt “ ’s Heerenstraete – Tommestraete en den wegh naer Thienen” in die tijd de naam “Cruyswegh” droeg.

Bovendien werd met “Cruysblock in die Cuype” de huidige hoeve Cipers bedoeld, aan de overzijde waarvan zich het voornoemd cabarethuisje bevond (zie: Brabantse tak van het Haspengouws geslacht Bormans blz 40 en 41).

Bijgevolg weten wij met zekerheid, dat er al van in de XVIde eeuw een herberg stond “cabaret” genaamd. In de kelders boven een wijnperssteen van witte Gobertange (die nu nog bestaat – zie in bijlage), werd in ’t geheim witte wijn geperst, om aan de belastingen te ontsnappen, zoals uit de overleveringsverhalen blijkt. De toenmalige eigenaar zou een zekere G. van Molle geweest zijn, want naast de schets staat te lezen “in possessie van G. van Molle”. Vermoedelijk was dit dezelfde als Gonus van Molle, eigenaar van het Criuysblock, die de kelders van ’t Nieuwhuys tot bierkapel liet verbouwen waarin de Orde van de Roerstok haar rituele wijn- en biercultus hoog hield.

In 1636, toen Baron Jean de Weert aan het hoofd van de Keizerlijke troepen der Duitse Katholieke Liga te Hoegaarden legerde, braken in het dorp geweldige branden uit, waardoor verschillende huizen vernield werden (zie: Histoire de Hougaerde door A. Wauters blz 5 en 24).

Er werd steeds beweerd dat de Hollandse troepen van de Graaf van Nassau de aanstichters waren van deze branden, maar hieromtrent is geen enkel bewijs.

En ook 't "Cabaret over den Cruysblock" bleef niet gespaard en ging in de vlammen op. Resten hiervan werden in de waterput teruggevonden.

4. Wie herbouwde 't Cabarethuisje weer op?

Volgens een overleveringsverhaal werden de hoeven Cipers en 't Nieuwhuys ('t cabarethuisje) door één en dezelfde man gebouwd en herbouwd.

Vermits het bewezen is dat de hoeve Cipers tussen 1647 en 1657 gebouwd werd door burgemeester Daniel Bormans die in 1645 het Block had gekocht van Gonus van Molle (zoon van Gonus) (zie: Brabantica II (1957) en III (1958) blz 72 en 73, is het niet uitgesloten dat deze man ook het afgebrande cabarethuisje kocht en het opnieuw liet opbouwen.

Vanaf dat ogenblik kreeg het de naam van 't Nieuwhuys, wellicht omdat op de vervallen huis een nieuw huis was ontstaan.

De veronderstelling dat Bormans 't Nieuwhuys deed bouwen is niet zo twijfelachtig. Hij woonde er immers rechtover in het "Cruysblock", waar hij brouwer en landbouwer was, zodat hij het overliggend huisje dat samen met het Cruysblock (hoeve Cipers) aan dezelfde eigenaar had behoord, best kon gebruiken, daar er op de andere hoeken van de "Cruyswegh" nog lang geen huizen stonden.

5. ' Nieuwhuys wordt legertaveerne.(Taveerne= historisch – Vandaele vermeldt: tapperij-herberg)

In 1662, na de dood van Daniel Bormans, schijnt het cabarethuisje in het bezit te zijn gebleven van zijn weduwe Josyne Vandenputte, die in 1663 een tweede huwelijk aanging met de latere burgemeester Bertel Peeters, zodat het huis achteraf, misschien ten nadele van de erfgenamen Bormans, in het bezit kwam van de familie Peeters.

Het is bekend dat tijdens deze periode het huis bewoond werd door een schoenmaker met zijn drie mooie dochters, terwijl het ook vast staat dat het "cabaret" van 1673 tot 1679, door de doortrekkende legers als troepentaveerne in beslag werd genomen. Zulks vernemen wij uit memoïresschriften, dat het cabaret op het einde van de XVIIde eeuw verscheidene jaren door vreemde legers en vrouwen van "kwade faeme" werd onteerd.

Uit de geschiedenis kennen wij de vreemde legers die te Hoegaarden in die jaren doortrokken en legerden.

Eerst de Franse Zonnekoning Lodewijk XIV, die in 1673 naar Maastricht oprukte en op de Bley te Hoegaarden gedurende twee dagen met heel zijn leger kampeerde. Deze tijd zal wel te kort geweest zijn om de herberg te onteren.

In december van datzelfde jaar verscheen de hertog van Holstein met zijn Duitse brigade bestaande uit 8 regimenten, waaronder 1 regiment dragonders.

In die tijd volgden vrouwen van alle slag de troepen, zodat alle commentaar hier overbodig is.

In 1674 rond Sint-Jan verschenen de Hollandse legers die op hun beurt 't Nieuwhuys als legertaveerne gebruikten.

Het volgend jaar in juni werd de hele gemeente door de Fransen, die te Tienen legerden, geplunderd. Om aan het toezicht van hun oversten te ontsnappen, kwamen zij te Hoegaarden hun losbandig leven botvieren, waardoor men best kan begrijpen wat in 't Nieuwhuys omging.

In oktober wemelde het tussen Tienen en Orp van Hollandse en Spaanse artilleriesoldaten, die Hoegaarden als een “oord van plezier” gebruikten.

1676 was het droevigste jaar uit de geschiedenis van Hoegaarden. De gemeente werd bezet door de troepen van de graaf Egmont, die in dienst van Spanje, als generaal aan het hoofd van de Duitse Cavalerie stond.

Ook de Hertog van Holstein verscheen te Hoegaarden, die als luitenant-generaal het bevel voerde over 2.000 manschappen van een cavaleriebrigade. Gedurende 18 dagen legerden zij in het dorp en plunderden alle huizen.

In die korte tijd hadden deze vreemde legers de dysenterie van de “rode loper” te Hoegaarden gebracht, waaraan in september en oktober niet minder dan 300 inwoners bezweken. Het volk vluchtte naar Tienen om er gedurende 3 maanden aan het onheil te ontsnappen.

‘t Nieuwhuys dat steeds als legertaveerne en trefplaats voor huurtroepen en lichte vrouwen diende, zal wel zoals vele andere huizen, na het vertrek van de legers, volledig gereinigd en ontsmet zijn geweest, om alle sporen van dysenterie en losbandigheid uit te wissen.

Helaas? ’t Was van korte duur, want in 1677 kwam Generaal Webbenum met 13 Hollandse regimenten te Hoegaarden kamperen, gevolgd door de Fransen die andermaal tot plunderen overgingen en waardoor in het dorp twisten losbraken tussen de troepen en de inwoners. De stormklok werd geluid en tijdens het gewoel werd een soldaat gedood, die ’t Nieuwhuys verliet (Notitie: Pendant le tumulte du grand pillage du bourg, un soldat de Louis XIV fut tué en quittant la maison neuve). Allerlei bedreigingen werden geuit maar de schuldige bleef onvindbaar. Deze feiten werden door A. Wauters bevestigd.

In 1678 kwamen 4 cavalerieregimenten van de Prins van Vaudemont gedurende 65 dagen te Hoegaarden legeren, terwijl het volgend jaar van februari tot mei, een Franse compagnie grenadiers er hun kamp opsloegen.

Onmachtig moest burgemeester Bertel Peeters, die aan de overzijde in de huidige hoeve Cipers woonde, toezien hoe zijn eigendom in ’t Nieuwhuys onteerd en beschadigd werd door al die woeste huurtroepen en ontuchtvrouwen.

En tenslotte, toen de Fransen naar Grez oprukten, verschenen de Hollanders die de gemeente totaal plunderden, terwijl gevluchte Waalse boeren zich onder de plunderaars mengden.

Andermaal namen de inwoners de vlucht naar Tienen, waar zij 5 weken verbleven.

Dat was de laatste maal dat ’t Nieuwhuys door vreemde doortrekkende legers werd bezet. Zes jaren lang had het als legertaveerne gediend voor Duitse, Hollandse, Franse en Spaanse troepen, gevolgd door hun vrouwen en lichtekooien.

Het lijdt geen twijfel dat het huis in erbarmelijke toestand was geraakt, zodat het voor zijn eigenaar een heel werk zal geweest zijn, om het weer in zijn vroegere staat te herstellen.

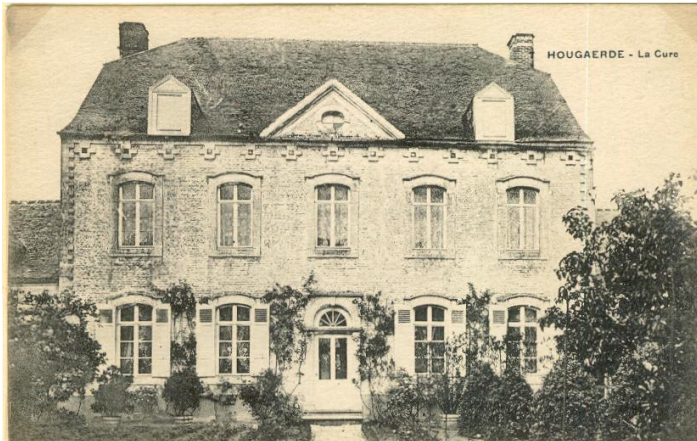
Pastoor Jan van den Putte (schoonbroer van Bertel Peeters) kwam het huis en de kelders belezen en deed de put dicht werpen om de zonde te begraven.

6. Restauratie.

Door de families Peeters en Sweerts, kwam 't Nieuwhuys in het bezit van Carolus Van Nerum, brouwer en schepen van Hoegaarden (Familieschoon art 28 en 190).

Hij zou het gebouw in 1723, na zijn huwelijk met Barbara Sweerts (kleindochter van Bertel Peeters), bekomen hebben of aangekocht en er zijn intrek hebben genomen.

In 1747 toen Van Nerum op de Molenweg (nu Pastoriestraat) zijn nieuw huis bouwde (huidige Pastorie), liet hij 't Nieuwhuys tot ruime hoeve en herberg verbouwen en grondig restaureren.

Pastorij in de Pastorijsstraat.

In die tijd werden de verdieping en de kelder met het prachtig eikenbalkwerk bijgebouwd. Voordien was 't Nieuwhuys slechts een laag gebouw geweest met een dak van stro.

Uit nagelaten documenten vernemen wij dat 't Nieuwhuys destijds uit een groot eigendom bestond van 65 aren, zich uitstrekkend langs de Tiensestraat tot aan de huidige woning van oud-burgemeester Hettich en langs de Ourystraat tot aan de woning en hoeve van de weduwe Mattheus Cipers.

- De herberg stond in het hoekhuis nr 2,
- de woning in nr 4,
- het pachthof met de stallen op de plaats van de huidige huizen nr 6-8 en 10.
- Achter de binnenplaats lagen een schuur, berg- en uitspanplaatsen, hokken en een knechtenhuisje.
- Het pachthof had twee inrijpoorten
 - Één in de Tiensestraat
 - Één in de Ourystraat, die heden nog bestaan.

Ernest Ourystraat: 2

4

6

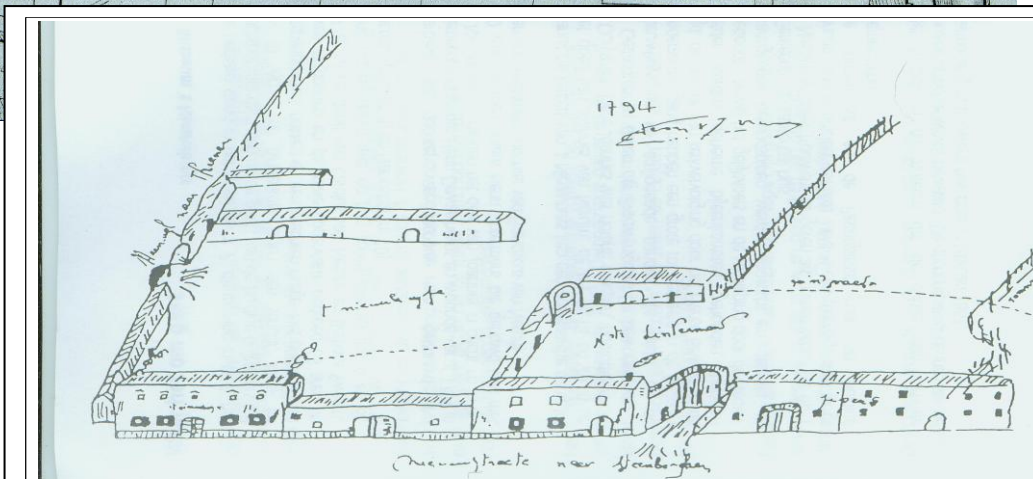
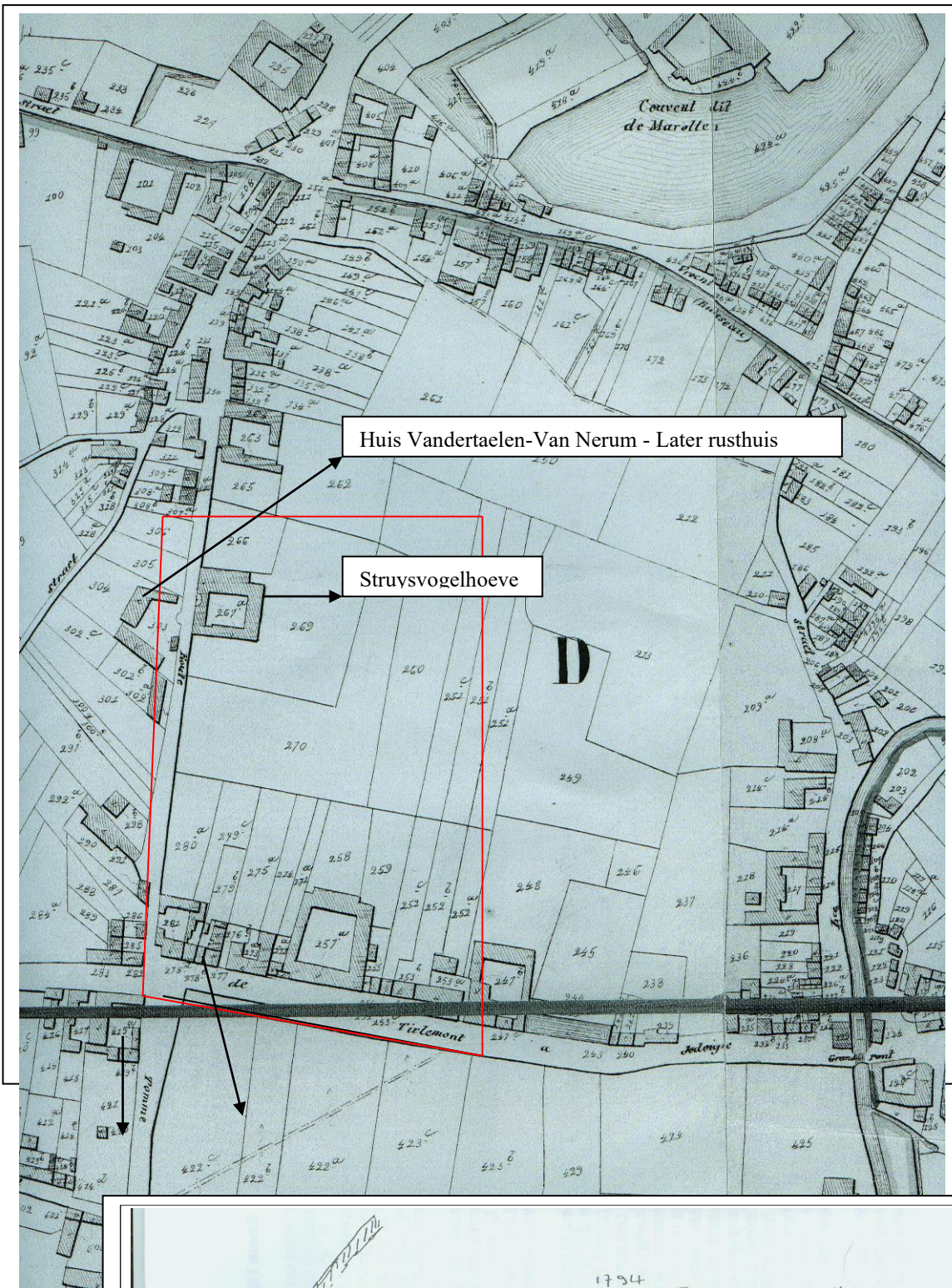
8(meubelzaak geweest)

Tiensestraat 1-23

Tiensestraat

Schets van 1794 (zie verder bijlage 1) Nieuwhuys-Lintermans-Cipers – geheime gang (kruispunt Tiensestraat (nrs 1-23) en E.Ourystraat (nrs 2-20)

Achter de schuur en de aanhorigheden strekte zich een prachtige tuin uit met in 't midden een speelhuisje, en kenmerk uit die tijd. Alles was in Brabantse stijl uit de 18de eeuw.

Servaes Sweerts en Josyne Groetaers namen er hun intrek en zouden er tot aan de Franse Revolutie gewoond hebben.

In de herberg werd het bier uit de brouwerij Van Nerum getapt, terwijl de kelders als opslagplaats dienden voor de biervaten die aan de belastingen moesten ontsnappen.

Maar zowel tijdens de bier- als wijnperiode waren er steeds kruiken drank die spoorloos verdwenen. Volgens de legende werden zij door geesten meegenomen naar hun geheimzinnige schuilplaats onder de witte Gobertangesteent, maar het zullen wel anderen geweest zijn die de kruiken leegdranken.

De mensen die destijds aan bedoeld kruispunt woonden zijn nog getuigen geweest van de “heksendansen” en “tielkenschacht” die aan “die Cruyswegh” verzamelden, om 's nachts door het dorp te trekken. Oude verhalen gewagen ook nog van de duivels die er bijeenkwamen, om hun volgend slachtoffer aan te duiden.

7. Verdeling van 't Nieuwhuys.

In 1778, na de dood van Carolus Van Nerum en Barbara Sweerts, ging het eigendom bij testament en “met vreedelijken possessie” over op hun zonen Joannes, Jacobus en Franciscus.

Toen zij uit de onverdeeldheid traden, en dit schijnt rond 1785 gebeurd te zijn, werd het erfgoed in drie gelijke delen verdeeld. (Zie hierboven foto – zie tevens schets van 1787 gevonden in de kelders in 1964)

- Jacobus kreeg deel I (de huizen nr 2 en 4)
- Joannes deel II (huizen nr 6 en 8)
- Franciscus deel III (huis nr 10).

Wat ons hoofdzakelijk aanbelangt is het deel van Jacobus, omdat dit gedeelte het eigenlijk Nieuwhuys uitmaakt, zoals het heden nog bestaat.

Het stond als eerste huis op de hernieuwde baan naar Altenaken, die als vervanging van de oude 's Heerenstraete, de naam “Nieuwstraat” kreeg.

In 1794 liet hij 't Nieuwhuys bewonen door zijn dochter Barbara, die in 1821 het huis in voordonatie zou ontvangen.

Zij was getrouwd met de gemeenteontvanger Henri Dewaelheyns. Zij hielden de herberg open, waar het bier uit de brouwerij van Jacobus Van Nerum, die zijn vader had opgevolgd, in volle kruiken werd opgediend. Wegens de aarden kelder was het een druk bezochte instelling, waar het oude Hoegaardse bier een bijzondere goede smaak had.

Het gezin Dewaelheyns-Van Nerum hield bovendien het deel II van Joannes in pacht, zoals uit een weergevonden schets blijkt.

Ernest Ourystraat 2-4-6-8(beenhouwer)-10 (iets oudere foto) de wevere

En tenslotte had ook Franciscus zijn deel III als woonhuis laten restaureren en bewonen door zijn dochter Barbara, getrouwd met Notaris Henri Lintermans;

Vanaf toen nam deze huizenrij, met uitzondering van het middendeel (nr 6 en 8), haar huidige vormen aan.

De genomen schikkingen inzake verdeling van het ouderlijk erfgoed, kwamen ten tijde van het Franse schrikbewind de samenzwering ten goede, die in 't Nieuwhuys tot allerlei daden van verzet overging, ondanks de nieuwe bewindsploeg er een paar plaatsen had aangeslagen om haar zittingen te houden. Waar konden ze beter zijn dan in het hol van de vijand zelf!

8. Oord van samenzwering.

In 1796, bij het uitbreken van de godsdienstvervolging, had zich te Hoegaarden een “conspiratie” gevormd.

De toenmalige pastoor en landdeken Jan Hubertus Sweerts (kozijn van de gebroeders Van Nerum), lag aan de basis van dit complot en was er de ziel van. Hij had geweigerd de eed van trouw af te leggen aan de Franse Republiek, waardoor hij verplicht werd onder te duiken.

Samen met:

- zijn kozijns Antoon Sweerts (oud-griffier en schoonzoon van Joannes Van Nerum),
- de gebroeders Van Nerum,
- zijn schoonbroer Jacobus Dotremont (wonende in de huidige hoeve Cipers)
- Henri Lintermans (Notaris)
- Henri Schepers (oud-meier) en
- nog anderen

ging deken Sweerts tot de samenzwering over, gericht tegen de Franse overheid en haar aanhangers.

De deken scheen het bezoek ontvangen te hebben van de pastoors Jozef Verck uit Oorbeek en Frans Colpaerts uit Medert, die te Hoegaarden het volk tegen de bezetters kwamen ophitsen., maar in 1798 verraden en aangehouden werden, welk lot ook te beurt viel aan pater Van Hoorde, de prior der Bogaarden. Stonden al deze leiders misschien in

contact met onderpastoor Stevens te Namen, die sedert 1794 door de Franse politie werd opgezocht en in Waals-Brabant en Namen een georganiseerd verzet leidde,

Met de hulp van de samenzweerders en de trouw gebleven bevolking van Hoegaarden, droeg deken Sweerts gedurende de hele Besloten Tijd, in het geheim en onder vermomming, de communie naar zieken en stervenden. Ook alle kinderen kregen bij hun geboorte het nooddoopsel toegediend, terwijl de meeste huwelijken in het geheim ingezegend werden. Zelfs de kerkelijke missen grepen in het geniep en meestal 's nachts in afgelegen schuren en kelders plaats.

Verschillende Hoegaardiërs stelden hiervoor hun huizen, schuren en stallen ter beschikking, waaronder ook 't Nieuwhuys. In de duistere en laag gewelfde kelders werden in het geheim

- missen en
- huwelijken ingezegend.

Op zekere dag toen deken Sweerts in de kelders van 't Nieuwhuys de zegen gaf aan jonggehuwden, rukten de Franse gendarmen binnen.

De meid Catharina Rhens zou de deken geholpen hebben door een geheime uitgang te ontsnappen.

De samenzweerders kwamen in 't Nieuwhuys samen en zouden er in de kelders allerlei voorwerpen, relikwieën en documenten hebben verborgen, die in geen Franse handen mochten vallen.

Ook werden in de huizen van de Conspirateurs jongelingen verborgen die weigerden de Franse legerdienst te volbrengen, evenals personen die wegens hun verkleefdheid aan het oude regime door de opstandige massa werden nagejaagd. Onder hen bevond zich:

- Peter Goossens uit de Tinnen Schotel te Tienen, de vader van de latere burgemeester Louis Goossens. Hij werd in 't Nieuwhuys verborgen.

In 1815, toen de val van Napoleon te Hoegaarden bekend geraakte, werd in 't Nieuwhuys de hele nacht gefeest, gezongen en gedronken en de vlag van het Franse Keizerrijk verscheurd.

Daarop trokken de feestvierders naar de huizen van de aanhangers van de Franse Republiek, om muren en deuren met doodskruisen te besmeuren.

9. Politieke schuilplaats.

Zoals men de Franse overheersing beu was geworden, zo verging het ook later met de Hollanders. Het verzet nam meer en meer toe en kwam in 1830 tot ontknoping met de uitroeping van de Belgische onafhankelijkheid.

Te Hoegaarden trokken de troepen van generaal Cortheyligers door en staken bijna het dorp in brand, wegens een onvoorzichtige uitval van enkele Fransgezinden uit de oppositie.

Dank zij de toenmalige burgemeester de Zangré, die bij de legeroversten ten goede sprak, werd Hoegaarden gespaard.

Tijdens de gevechten van augustus 1831 tussen Fransen en Hollanders, werd Hoegaarden door de tuchteloze bendes van Generaal Daine geplunderd en moesten de inwoners voor de inkwartiering van de troepen zorgen. En andermaal kwam de Zangré tussen om allerlei onlusten te beletten.

Maar hoe onpartijdig de burgemeester ook tewerk ging, toch kon hij niet beletten dat de oppositie van de politieke troebelen gebruik maakte, om wanorde te scheppen en het volk tegen hem op te hitsen.

Tot de tegenpartij behoorden de Fransgezinden, die na de val van de Keizerrijk uit hun ambt waren ontzet en slechts het gunstig ogenblik hadden afgewacht om weer aan de macht te komen.

Niet verwonderlijk dat de oude hartstochten weer oplaaiden en hun hoogtepunt te bereiken bij de voorgeschreven gemeenteverkiezingen van oktober 1830;

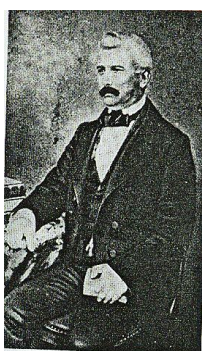
Al het goede dat de oude burgemeester had gedaan was meteen vergeten. Na een eerste maal te zijn verkozen, moest Ph. De Zangré ontslag nemen en onder doodsbedreigingen van de oppositie, samen met zijn grootste aanhangers Servais Coenegras, Petrus Evrard en Jan Baptist Van Nerum (zoon van Jacobus), tijdelijk het dorp verlaten omdat hun leven in gevaar verkeerde.

Zij verscholen zich in de kelders van 't Nieuwhuys, alvorens in de nacht naar Wever te vluchten, waar zij een veilig onderkomen vonden en enkele weken verbleven.

10. Lokaal van de burgerwacht.

Na de dood van Barbara Van Nerum, de echtgenote van Henri Dewaelheyns, in 1832, kwam 't Nieuwhuys in het bezit van pachter Jean Philippe Putzeys (oom van de latere notaris en burgemeester Alex Putzeys) getrouwd met Elisabeth Van den Bempt, die er de eigenars van werden en er hun intrek namen.

In 1835 kwamen in 't Nieuwhuys de aanhangers samen van Philippe de Zangré, om hem terug aan de macht te brengen.

De Zangré	Alex Putzeys	Henri Van Nerum	J.B. Van Nerum
-----------	--------------	-----------------	----------------

Bij de gemeenteraadsverkiezingen nam de reactie zodanig toe dat de Zangré een overwegende meerderheid behaalde en weer tot burgemeester uitgeroepen werd.

Met grote luister werd hij op een praalwagen van Charles Godfrinaux uit Goetsenhoven door het dorp gevoerd.

Naast de Zangré hadden plaats genomen:

- Jan Baptist Van Nerum
- Servais Coenegras
- Apotheker Evrard en
- Henri Van Nerum (schoonbroer van de Zangré).

De stoet, die in 't Nieuwhuys vertrokken was, werd door een grote menigte gevolgd.

Opnieuw bestuurde de Zangré de gemeente wijs en goed.

Op 04-09-1848 legde hij de hand aan zijn laatste werk. Hij organiseerde te Hoegaarden een burgerwacht, bestaande uit een bataljon van 3 kompagnies onder het bevel van 12 officieren.

- De bevelhebber was majoor Alex Putzeys,
- terwijl François Christiaens als adjunkt fungeerde.
- Tot bataljonarts werd dokter Jean Baptiste Van Nerum (zoon van Jan Baptist en kleinzoon van Jacobus) verkozen, bijgestaan door zijn adjunkt dokter Godts, terwijl
- David Putzeys (broer van Alex Putzeys) als luitenant-kwartiermeester optrad.

't Nieuwhuys werd hun lokaal, vermits de uitbater Jean Philippe Putzeys de neef van de bevelhebber. (La grade civile avait son local au cabaret de la maison neuve, où les frères Putzeys et le médecin Van Nerum payaient de maintes tournées à leur homes).

Wanneer zij in gesloten gelederen door de straten trokken, maakten hun sierlijke uniformen grote indruk op de inwoners.

11. Vertrekpunt van immigranten.

In 1855, na de dood van het echtpaar Putzeys-Van den Bempt, ging 't Nieuwhuys over op hun dochter Barbara, die in het huwelijk trad met Jozef Van Nerum (grootoom van Julien Van Nerum). Hij was landbouwer terwijl zijn vrouw de herberg openhield.

Begin 1856 kwamen i 't Nieuwhuys enkele mannen samen die, aangelokt door de goudkoorts van het Westen, plannen smeedden om naar Amerika te vertrekken. Deze plannen werden in de hand gewerkt door de brieven die zij hadden ontvangen van Henri Godet en Jean Kinnart uit Lummen, die in 1855 naar Wisconsin waren uitgeweken.

Onder hen bevonden zich

- Alex Van Ex uit Hoegaarden
- Philippe Caeyberghs uit Bevekom
- Henri Foyen, Jan Baptist Saels, Servais en Pé Ausloos uit Rommersom
- Jan Baptist Taverniers uit Houtem
- Guillaume Nys uit Meldert.

Op de vooravond van hun vertrek begonnen zij van in 't Nieuwhuys, waar zij de Amerikaanse vlag hadden uitgehangen, het afscheid te vieren en bezochten alle herbergen van het dorp.

Maar diezelfde nacht konden zij niet meer vertrekken en bleven in 't Nieuwhuys hun roes uitslapen (uit de memoireschriften van Dr. J.B. Van Nerum).

12. Oude volksspelen.

In 't Nieuwhuys werden geregeld volksspelen en prijskampen gehouden, en tijdens de kermis hadden er allerlei vermakelijkheden plaats.

Zo weten wij dat er in 1858 een drinkwedstrijd gehouden werd. Het kwam er op aan, het meeste glazen bier te kunnen ledigen en het langst stand te houden. Er was een toeloop van volk om “de grootste zatlap” van het dorp te kennen. Een zekere Hubert Collard behaalde de overwinning, maar Jozef Van Nerum moest hem op een kruiwagen naar huis voeren.

Ook het kegelspel en andere oude volksspelen werden er tot rond 1880 druk beoefend en hielden de plaatselijke folklore hoog.

13. Vergaderplaats van de harmonie. (Zie tevens item de Harmonies te Hoegaarden)

In november 1860 werd door Dr. Van Nerum, Henri Vandertaelen en Emanuel Lories besloten te Hoegaarden een muziekvereniging op te richten. De stichtingsvergadering had plaats in 't Nieuwhuys in februari 1861 onder leiding van burgemeester Alex Putzeys.

Daar werd de commissie samengesteld en het reglement opgesteld, terwijl 't Nieuwhuys met meerderheid van stemmen als lokaal en vergaderplaats verkozen werd.

En telkens het harmoniebestuur er samenkwam, moest Jozef Van Nerum naar de brouwerij lopen om nieuwe vaten te bestellen, want bij deze gelegenheden werd er uitbundig gedronken.

Als lokaal van verschillende verenigingen zou 't Nieuwhuys dat destijds als “liberaal” aangeschreven stond, vanaf 1865 rechtstreeks betrokken worden in de strijd tussen

- de witten (liberalen) en
- de zwarten (katholieken), die te Hoegaarden in alle hevigheid heerste en grote animatie bracht.

De grote aanleiding daartoe was de strijd tussen de:

- Putzeysgezinden (de witten) en
- de Nysgezinden (de zwarten), die alles in het werk stelden om de harmonie aan hun kant te krijgen, ten einde haar tot een politiek instrument te hervormen en om beurten de witte en de zwarte vlag aan 't Nieuwhuys uithingen.

Om alle politieke invloed te vermijden, had Jozef Van Nerum aan de Harmonie 't Nieuwhuys verboden, daar deze op dat ogenblik reeds de eerste sporen van een scheuring begon te vertonen.

14. Brouwerscomplot. (zie item Suikerfabriek)

Rond 1865 werd te Hoegaarden ook overgegaan tot de oprichting van een suikerfabriek in de huidige Dotremontstraat.

De stichter waren Libert Dumont, Alex Putzeys en Apollinaire Van Goitsenhoven.

Hevig protest rees op vanwege de meerderheid van de brouwers en stokers, die hierdoor hun winstgevende zaak bedreigd voelden.

Onder leiding van brouwer Charles Van Nerum (zoon van Jan Baptist en kleinzoon van Jacobus), kwamen zij in 't Nieuwhuys samen om een verweerschrift op te stellen.

Brouwers en stokers hadden de strijd aangeboden tegen de suikerfabrikanten en richtten hun hoofdkwartier op in 't Nieuwhuys.

Doch onmiddellijk maakten de stichters van de suikerfabriek een tegenrapport op, waarin elk concurrentiegevaar tegen brouwers en stokers afdoende werd weerlegd.

Hierdoor kreeg het geschil vrij snel een minzame oplossing en werd de protestcommissie ontbonden.

15. De muiterij van 1870.

In augustus 1870, tijdens de Franse -Duitse Oorlog, trok het 3de Regiment Jagers te voet door Hoegaarden en bleef er van 8 tot 16 augustus bij burgers inkwartieren.

Burgemeester Putzeys en zijn politieke vrienden, onder wie Dr. Van Nerum, nodigden de officieren op het gemeentehuis uit waar de beste wijnen werden opgediend. Op deze receptie was geen enkel lid van de oppositie uitgenodigd die, om zich te wreken, de onderofficieren en soldaten in 't Nieuwhuys uitnodigde, waar menig biervat gratis ter beschikking werd gesteld.

Er werd zodanig gedronken dat de soldaten, onderwie Jacobus Van den Bussche uit Jabbeke, die later te Hoegaarden in het huwelijk trad met Jozefien Andries, dronken werden en schimpliederen zongen tegen hun oversten.

't Nieuwhuys werd voor de troepen verboden, wat bijna aanleiding gaf tot muiterij, waarop het bevel tot oprukken gegeven werd, want Hoegaarden was te gevaarlijk voor de soldaten.

16. De Ruiten van 't Nieuwhuys uitgeworpen.(zie Item Harmonies te Hoegaarden).

In 1873 waren in de harmonie twee fracties ontstaan,

- de liberale fractie die op het gemeentehuis was gebleven en
- de katholieke die in 't Cleyn Paradijs (in de Pastoriestraat) bij Theodoor Van Nerum hun oefenzaal hadden.

Rond dat tijdstip stelde Jozef Van Nerum (broer van Theodoor) 't Nieuwhuys opnieuw ter beschikking van laatstgenoemde fractie. Vanaf dat ogenblik werd 't Nieuwhuys, dat enkele jaren vroeger als "liberaal" aangeschreven stond, plots als "katholiek" bestempeld, zodat het reeds alle kleuren en alle nationaliteiten had geherbergd.

In september van dat zelfde jaar mislukte de kermis. De burgemeester had alle toelagen afgeschaft waardoor de muziekfractie geen bal konden geven. Dit lokte grote misnoegdheid uit in het dorp waar beide partijen handgemeen geraakten en waarbij de ruiten van 't Nieuwhuys 's nachts werden uitgeworpen.

Het volgend jaar tijdens de kermis stelden beide partijen een eigen kermisprogramma op. De witten hadden de harmonie uit Geldenaken uitgenodigd die regelrecht en uitdagend naar 't Nieuwhuys kwam. Jozef Van Nerum, verbitterd om de huisschending van 1873, hing de zwarte vlag uit en verbood de toegang aan de Waalse harmonie, waarop grote agitatie losbrak. Zij trokken naar 't Cleyne Paradijs waar de Walen verdreven werden en menig muziekinstrumenten vernield.

Bij de verkiezing van oktober 1875 vertrok uit 't Nieuwhuys een fakkeltocht door het dorp, want de "zwarten" hadden hun tegenstrevers verpletterd. De Graaf van Meldert stapte vooraan om de overwinning van de katholieken te vieren.

Toen de inmenging van de "zwarten" te hevig werd, hing Jozef Van Nerum opnieuw de witte vlag uit en moesten de "katholieken" naar 't Cleyne Paradijs verhuizen.

Gedurende 10 jaar had 't Nieuwhuys als speelbal gediend tussen "wit" en "zwart", wat voor de naam van de instelling niet anders dan nadelige gevolgen had teweeggebracht. Al deze feiten dienen echter gezien in het licht van hun tijd, want een dorp zonder leven is een dood dorp en dat kan van Hoegaarden nooit gezegd worden.

17. Zadel- en gareelmakerij.

In september 1881 stierf Jozef Van Nerum en 't Nieuwhuys werd aangekocht door zijn neef Hubert Van Nerum, die getrouwd was met zijn kleinnicht Julie Van Nerum (ouders van Julien).

Hij richtte er zijn werkplaats van zadel- en gareelmaker in, terwijl zijn vrouw de herberg open hield, waar alle politiek geweerd werd en waar iedereen zich kwam vermaken.

Tijdens werken deed pastoor Redig er opgravingen en vond Romeinse munten en keramiek, wat op het vroegere bestaan van een Romeinse afspanning wees.

De nieuwe eigenaar verkocht echter 5 percelen grond, palend aan de Tiensestraat (waar de huidige huizen nr 15 tot 23 staan), legde een moestuin aan met weelderige fruitbomen en liet zijn huis volledig opschikken.

Tiensestraat 15-23(huis van de vroegere burgemeester Hettich)

Vanaf toen schijnt de oude benaming "'t Nieuwhuys" in de volksmond te zijn vervangen door de nieuwe naam "Bij Prauw" en werd in de akten gesproken van "l'ancienne maison neuve".

Het bleef echter een druk bezochte herberg bij "Prau", waar tijdens het drinken van het smakelijk en witschuimend Hoegaards bier, veel leute werd gemaakt.

Tijdens de kermis en de warme zomeravonden waren de plaatsen te klein en werden er aangename uren doorgebracht.

De ouderen van dagen spreken nog dikwijls “van die goede oude tijd bij Prauw”. Het was een van de drukst bezochte herbergen van Hoegaarden, met groot verteer. De koele en laag gewelfde kelders met aarden vloer, bevatten een onuitputtelijke bron van bier, dat in kruiken en vaten klaar stond om naar boven gebracht te worden.

’t Nieuwhuys diende ook als lokaal voor kaart- en duivenspel.

Pachters die paardentuig lieten herstellen, verlieten nooit het huis zonder zich met enkele potten verzadigd te hebben. Wilde men eens hartelijk lachen, om een paar uur alle zorg en kommer te vergeten, dan moest men zich slecht naar “Prau” begeven, waar tal van poetsen werden gebakken, zoals dat alleen maar in die goede oude tijd mogelijk en toegelaten was.

Rond 1907 werden de stallen verkleind en een prachtige lusttuin met zomerhuisje aangelegd. Zo zag de toestand van ’t Nieuwhuys eruit bij het uitbreken van de WO I, die een benarde tijd inluidde.

18. De oorlog 1914-1918.

Na de inname van de Luikse forten rukten de Duitsers snel op en trokken op 18-08-1914 te 17:00 uur langs de Stationsstraat Hoegaarden binnen. In de kelders van ’t Nieuwhuys schuilden vluchtelingen uit Outgaarden.

Rond 17:30 uur vlogen de eerste obussen over het dorp en ontstond een gevecht met een groep Belgische soldaten, die van achter de suikerfabriek de grote brug trachtten te verdedigen.

Tijdens dit gevecht werd de gevluchte pastoor van Outgaarden in de stationsstraat doodgeschoten en kreeg mevrouw Geens een dodelijk schot, toen de Duitsers de bewoners van de grote molen voor zich deden opmarcheren.

Toen de vijand in massa de brug was overgetrokken, grepen nog enkele schietpartijen in de straten plaats, maar rond 20:00 uur was alles afgelopen.

- De stationsstraat was vernield,
- 36 huizen was in de as gelegd en
- 4 Belgische soldaten gedood.

Tijdens de terugtocht was een soldaat ’t Nieuwhuys binnengevlucht en werd door de gezusters Van Nerum in burgerkleden gestoken om zijn weg te kunnen voortzetten.

De volgende ochtend namen de Duitsers wraak. Zij trokken naar de fabriek en staken de suiker in brand. In de Gasthuisstraat werd het maïsmagazijn van Vandermolen in de as gelegd en rukten enkele woestelingen op naar de kerk. De toenmalige koster Van Rickstal moest het portaal openen en de Duitsers voorafgaan, bij hun zoeken naar vrijeschutters. Zij vernielden er de wapenschilden van oude Hoegaardse families die boven de nieuwe kruisweg hingen. Daarop trokken zij naar het kloosters om hun vernielingswerk voort te zetten, maar een Duitse Zuster kon dit tijdig verhinderen.

Burgemeester Henri Dotremont werd brutaal uit zijn huis gehaald en met sabel en revolver op borst en hoofd verplicht, tot zeven maal toe, op de knieën vergiffenis te vragen, omdat een burger op de Duitsers zou geschoten hebben.

Diezelfde officier, gezeten te paard en gevolgd door ulanen (lansiers), kwam langs de Doelstraat naar de Nieuwstraat. Overal eiste hij voedsel op voor zijn manschappen en verspreidde de rest over de grond. Aan de hoek “Bij de Prauw” dreef hij het volk samen en liet de menigte door zijn troepen omsingelen. In slecht Frans sprak hij: “Vous citoyens avoir tiré sur mes soldats”.

Brouwer Louis Tomsin weerlegde dat en verklaarde dat het soldaten geweest waren, die in de fabriek hadden gelegen.

De officier beweerde nochtans dat er vrijeschutters in het dorp verscholen zaten.

Daarop nam hij een veertigtal gijzelaars, onder wie:

- Julien Van Nerum (zoon uit 't Nieuwhuys),
- Jef Moens
- Brouwer Tomsin,
- Maalder Louis Geens
- Enz.....

Rond 09:00 uur werden zij tot aan het kasteel van Overlaar gebracht om er gefusilleerd te worden.

Jef Moens verliet plots de rij, liep naar de officier en smeekte hem, als vader van 9 kinderen zijn vrijheid terug te schenken. Maar al de gijzelaars werden op een rij geplaatst, terwijl het executiepeloton zich opstelde.

Angst heerste in 't Nieuwhuys en in het hele dorp.

Toen alles voor de massaterechtstelling in gereedheid was gebracht, hield plots het kanongebulder van Houten Sint-Margriet op en kwam het bericht dat de Duitsers de slag aan de Gete gewonnen hadden.

Een half uur later, nadat de officier zich hieromtrent verzekerd had, liet hij van dolle vreugde, de gijzelaars vrij die elk hun kant uitvluchtten.

Julien Van Nerum verschool zich op de zolder van de hoeve Meddaerts te Overlaar, vanwaar hij een dichte massa Duitsers in de weide van het klooster kon opmerken.

Bij het vallen van de duisternis vluchtte hij over het "Smisveld" naar huis.

Uitbundig was de vreugde in 't Nieuwhuys, bij de terugkeer van hun zoon en broer, die op het nippertje aan de dood was ontsnapt.

Enkele dagen later werd het huis Vandertaalen-Van Nerum in de Tiensestraat als Rode-kruispost ingericht. De laatste Belgische soldaat die er opgenomen was, een Brusselaar, werd in de nacht naar 't Nieuwhuys overgebracht, in burgerkleren gestoken en door Julien Van Nerum over de velden tot op het Kasteel van Meldert gebracht, waar de Heer de Lantheere hem in het geheim de nodige inlichtingen verschafte, om verder het front te bereiken.

Gedurende het verder verloop van de oorlog doorstond het volk de angst en ellende van een lange bezettingstijd. Opeisingen en huiszoekingen volgden elkaar op. Grote hoeveelheden slachtvee, graan, aardappelen, notelaars, koper en wol moesten ingeleverd worden. Elke hond diende aangegeven en elke duif geringd te worden.

Maar te Hoegaarden hebben de Duitsers bitter weinig gevonden, want telkens als een groepje soldaten in het dorp verscheen, werd dit nieuws als een lopend vuurtje verspreid.

Als zij bij "Prau" in de stal:

- naar slachtvee kwamen kijken, lag het varken in de kuip geslacht en in de kelder verborgen en
- wanneer zij in de kelder naar aardappelen zochten, lagen deze onder het stro in de schuur verstopt.

Tijdens de jacht naar wol vonden zij slechts matrassen met stro opgevuld, terwijl in 't Nieuwhuys ook grote hoeveelheden leder uit de Tannerie Evrard werden verborgen.

Verstoken van radio en nieuwsbladen hunkerde het volk naar berichten. Vele valse geruchten deden toen de ronde en werden gemakkelijk geloofd, vooral als zij in het nadeel van de Duitsers uitvielen. Vooral bij "Prau" en in enkele andere herbergen verzamelden zich de inwoners om de laatste berichten te vernemen, want er werd algemeen beweerd dat bij "Prau" regelmatig een man kwam die in verbinding stond met de geallieerde legers.

Zo werd onder andere verteld dat de Duitsers in het bos van Perwez volledig in de pan waren gehakt, en zulks reeds op 25-08-1914 toen de forten van Namen waren gevallen. Te Leuven had een barbier tijdens het scheren een Duitser de keel overgesneden en daarom was de hele Stationsstraat platgebrand.

Op 31-08-1914 werd het gerucht verspreid dat de Fransen tot in het bos van Heilisse op 7 km van Hoegaarden, waren doorgedrongen, toen de Duitsers reeds lang de Franse grens waren overgestoken. Dat 800.000 Engelsen, Belgen en Indiërs de vesting van

Antwerpen krachtig in handen hielden, op een ogenblik dat de algemene terugtocht een voldongen feit was. En ook dat de Duitsers geen levensmiddelen meer hadden en ratten moesten eten enz.....enz.....

Al deze berichten beurden echter het moreel op.

De hele oorlogstijd werd kanongebulder gehoord en wanneer dit harder klonk volgens de windrichting, vertelde men dat de geallieerden in aantocht waren.

Om al deze geruchten te bekrachtigen, voegde men er een aan toe “het werd bij Prauw verteld, door iemand die het goed weet”.

Zo duurde het lange maanden, tot in november 1918 de driekleur aan 't Nieuwhuys en elders werd uitgehangen en de oorlog ten einde was.

19. De herberg van 't Nieuwhuys verdwijnt.

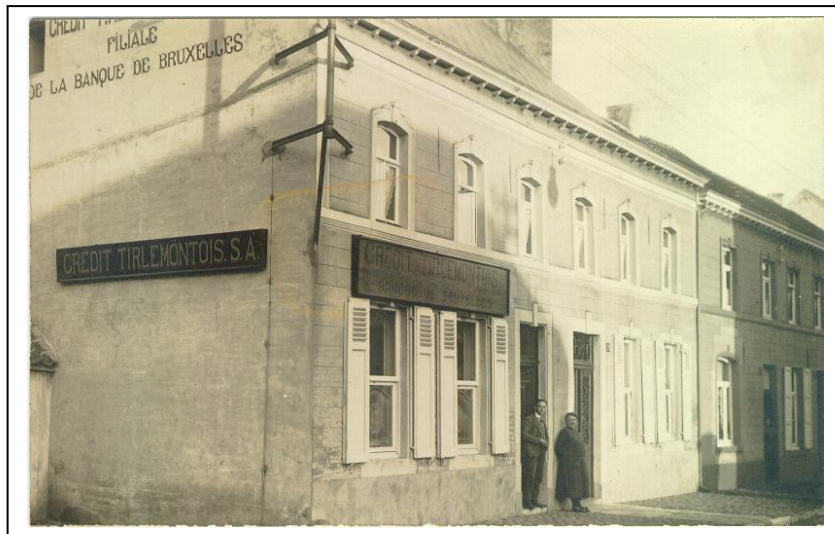
Hubert Van Nerum, bijgenaamd “Prauw” overleed in 1919 en zijn vrouw in 1922. Op dit ogenblik ging 't Nieuwhuys over op hun kinderen Léontine, Hélène en Julien, die het erfgoed “in onverdeeldheid” hielden ter herinnering aan hun voorouders.

Leontine bleef er inwonen, maar schafte de oude herberg af, die als kruidenierswinkel werd ingericht.

Later werd deze plaats aan een bankinstelling verhuurd, zodat er in 't Nieuwhuys aan bankwezen werd gedaan.

Hélène vertrok als ziekenverzorgster en gezelschapsdame naar Anderlecht, terwijl Julien zich in 1915, na zijn huwelijk, te Tienen had gevestigd. Na de dood van zijn vader, zette hij diens zadel- en garelmakersberoep voort en behield zijn werkplaats in 't Nieuwhuys.

Na het vertrek van de bankinstelling richtte hij in de oude herberg een bietzaadmagazijn in voor de “Grand-Pont”.

Rond 1934-1935 werden de stallen afgebroken en liet Julien op de percelen nr 11 en 13 van de Tiensestraat een winkel en een herberg bouwen.

Zo bleef de toestand van 't Nieuwhuys tot bij het uitbreken van de WO II.

		
Van Nerum Hubert ° 1848 + 1919		
I	II	III
		
Van Nerum Leontine °1877 + 1951	Van Nerum Hélène °1878 + 1952	Van Nerum Julien °1881 + 1963

Julien Van Nerum in zijn werkhuis ('t Nieuwhuys)

20. Brievenbus van de intelligence service.

In mei 1940 brak de WO II uit. Julien Van Nerum kwam weer in 't Nieuwhuys wonen, dat vanaf 1941 een trefpunt en brievenbus werd van een geallieerd inlichtingsnet, gericht tegen het vliegveld van Bevekom in d operatie "Arkansas".

Er hadden contacten tussen geheime agenten plaats, terwijl op de zolder tussen het leder "Top Secret" documenten verborgen lagen.

Voortvluchtige agenten en valschermspringers vonden er een veilig onderkomen tijdens hun doorreis naar het "Maquis".

Vanaf juli 1943 kwam in 't Nieuwhuys ook een brievenbus voor Londen tot stand onder de codenaam Alpa. Geheime agenten in dienst van de Intelligence Service, waarbij een paar mensen uit Hoegaarden die heden nog in leven zijn betrokken waren, brachten er regelmatig hun rapporten binnen. Deze werden dan door Julien Van Nerum, die als verbindingsagent fungeerde, verder naar de Commandopost van de sector gebracht, vanwaar zij via het Hoofdkwartier van het Bespiedingsnet naar Eaton Square vertrokken.

Binnen de muren van 't Nieuwhuys hebben zich tijdens de laatste oorlog feiten afgespeeld, waarover de Netoverste zich als volgt uitliet:

"Alpa vormde in de geheime oorlogsvoering een voorname schakel, die in niet geringe mate heeft bijgedragen tot de succesvolle ontplooiing van de operatie Arkansas".

De ontvangen gelukwensen uit Londen bevestigden dit ten volle.

21. Zijn huidige vorm.

Tijdens het Von Rundstedt-offensief werd het oude bakhuis, dat aan het huis nr 2 paalde, door de Amerikanen ingereden, waardoor het uitspringende bocht verdween en de muur langs de Tiensestraat rechtgetrokken werd.

In 1951 stierf Leontine Van Nerum en in 1952 ook haar zuster Hélène, zodat Julien alleen eigenaar werd van 't Nieuwhuys, dat reeds sedert 6 generaties in dezelfde familie was gebleven.

Tussen de jaren 1953 en 1960 werden nog 4 percelen verkocht waarop de huizen nrs 3 tot 9 ontstonden, zodat de mooie tuin, die ongeveer 70 meter lang was en eens tot aan het huidige huis nr 23 kwam, volledig verdween.

Van het voormalige erfgoed van de voorouders bleef nog slechts het dubbel woonhuis met binnenplaats en inrijpoort over, zodat 't Nieuwhuys vanaf 1960 zijn huidige vormen aannam.

22. Laatste wilsbeschikking.

In 1961 werd de "Gulden Lelie", de eeuwenoude familiegedachte Van Nerum, weer in het leven geroepen. Zij was na 60 jaar verval in het vergeetboek geraakt.

Julien Van Nerum uit 't Nieuwhuys werd tot ouderdomsdeken uitgeroepen. Hij stelde de vroegere tradities weer in ere en slaagde erin vele oude panden van vernieling te redden. Al deze panden werden in 't Nieuwhuys bijeengebracht en opgeborgen.

In mei 1963 organiseerde de Gulden Lelie een tentoonstelling van al deze en andere voorwerpen van oude geslachten. Deze tentoonstelling oogstte zulks een groot succes, dat Julien Van Nerum de wens uitte dat na zijn dood in zijn werkplaats een museum zou worden opgericht, waarin al de panden en voorwerpen voor het nageslacht zouden bewaard blijven.

In november 1963 overleed de laatste bewoner van 't Nieuwhuys en ging het erfgoed op zijn zoon over. Deze moest zich over de verdere lotsbestemming van het eeuwenoude "Nieuwhuys" uitspreken en kiezen tussen "het niets ontziende materialistisch heden" en "de eerbied voor het traditievolle verleden".

De laatste wilsbeschikking van zijn vader indachtig, besloot hij van 't Nieuwhuys een museum te maken.

23. Inrichting- en opgravingwerken.

Na de toelating te hebben bekomen van Gemeente, Provincie en Staat, kwam een inspecteur van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur ter plaatse, om de restauratie- en inrichtingswerken te leiden, want 't Nieuwhuys was in vervallen toestand geraakt.

Het werd een hele onderneming. Gedurende het hele jaar 1964 grepen tal van werken plaats, om het huis weer in zijn oorspronkelijke stijl van de 18de eeuw te brengen. Tijdens deze werken werden in de kelders opgravingen uitgevoerd die tot sensationele ontdekkingen leidden.

De geheimzinnige verhalen uit vroegere tijden, het bestaan van een kelderkapel en oord der samenzwering tijdens het Franse schrikbewind, en al de andere legenden over de kelders van dit huis, bleven steeds diepe indruk maken op zijn bewoners en werden van geslacht tot geslacht doorverteld.

Wellicht uit onbekende angst gedreven, heeft nooit iemand er een spade in de grond durven steken, tot wanneer pastoor Redig rond 1880 de eerste Romeinse vondsten deed.

Later, in 1958, werd de hele keldervloer met een handdetector afgezocht, maar de trillingsseinen wezen slechts nagels en stukjes ijzer AAN;

Alle aandacht bleef echter op de geheimzinnige wijnperssteen gevestigd, die tijdens de restauratiewerken in mei 1964 van zijn voetstuk werd gelicht, en waaronder in een luchtledige nis, een verzegeld pakje documenten werd ontdekt, samen met muntstukken uit de 16de eeuw.

Een der documenten beschreef:

- wat er in de kelders van 't Nieuwhuys tijdens de Besloten Tijd was geschied.
- Onder de andere stukken bevonden zich akten attesten van leengoederen
- en wapendracht,
- uittreksels uit het Sweertsboek, over de stichting van de 5 bevoorrechte geslachten van Hoegaarden en
- een uitspraak van de Franse Krijgsraad betreffende een vaandelvluchtige.

Het onderzoek van al deze ophefmakende documenten werd aan deskundigen toevertrouwd en leverde na ontleding, een niet te versmaden bijdrage op voor de geschiedenis van Hoegaarden tijdens de Revolutietijd, terwijl de Gulden Lelie er kostbare inlichtingen uit putte voor haar familiegeschiedenis (zie bijlage 1).

Dit schonk aan 't Nieuwhuys, waar de museuminrichting volop bezig was, een onweerlegbare historische betekenis.

In augustus 1964 had de eerste steenlegging plaats door de toenmalige Gildehoofdman Arthur I en in het beging van het volgend jaar was alles klaar.

Nu moest de administratieve en juridische toestand geregeld worden, want het "Museum Van Nerum" nam officiële vormen aan.

De Gulden Lelie had in haar hoedanigheid van vereniging zonder winstoogmerk de rechtspersoonlijkheid over de instelling aanvaard, terwijl te Hoegaarden in februari 1965 een Heemkundige Kring opgericht werd, om het beheer en de werking ervan te verzekeren.

Ook het gemeentebestuur had zijn steun toegezegd, terwijl het museum in maart officieel door het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur werd erkend en onder zijn bescherming was genomen, met de toekenning van de door de wet voorziene toelagen.

In april 1965, enkele dagen vóór de officiële opening, toen in de kelders de laatste werken werden uitgevoerd, kwamen nog andere documenten aan het licht en werd ook een waterput (gebouwd uit witte Gobertangestein) blootgelegd. Bijgeroepen staatsarcheologen bestempelden die als laat Romeins of vroeg Frankisch. Hij bevindt zich juist onder de in 1964 onttroonde wijnperssteen, waaronder de eerste schriften werden gevonden, zodat hij in verband kan gebracht worden met de geheime schuil- en bergplaats uit de oude verhalen.

HOEGAARDENS HISTORISCH GESLACHT

De familie van Nertum vormde een groot gezin. In 1722, ter tijd van Haarlogden en omgeving J.B. Vanaalslagden, die Frans overtuigde over Hoegaarden, dat toen reeds ongeveer 2.000 inwoners telde, was de familie van Nertum het kleinste. Niet alleen de godsdienstige maar ook op andere gebieden kwam de familie van Nertum op tegen de overtuiging, kwam op tegen de beslist, kwam op tegen de beslist, die, door positieve denken Nertum de mis in de wereld te verspreiden, kwam de familie van Nertum. Hierover getuigen de berichten uit de St.-Georgenskerk.

[illegible][illegible]

Het grote ogenblik : uit een nis wordt een 250 jaar oud pakje met documenten en munten te voorschijn gehaald

Het grote ogenblik : uit een nis wordt een 250 jaar oud pakje met documenten en munten te voorschijn gehaald

Het grote ogenblik : uit een nis wordt een 250 jaar oud pakje met documenten en munten te voorschijn gehaald

De familie Van Nerum vormt voor Hoegaarden en omgeving een voorname brok geschiedenis. «De Gulden Lelie» werd in september 1778 gesticht en nu voor enkele tijd heringericht. Het eerste spoor van het geslacht «Van Nerum» loopt terug tot 1285.

Deze voorname en talrijk vertakte familie speelde samen met de familie Swerets, vroeger een belangrijke rol in de gemeente. Nochtans, reeds voor de Franse Overheersing kwam men hierte-

gen stilaan in verzet. Het was J.-B. Vanautgaarden, die Frans agent werd en Hoegaarden, dat toen reeds ongeveer 3.000 inwoners telde, werd hoofdplaats van het kanton. Niet alleen de godsdienstvrijheid was aan banden gelegd maar ook de bevolking kwam op tegen dit bewind. Tijdens, deze besloten tijd, deed pastoor-deken Sweerts de mis in de kelder van het gildenhuis van de familie Van Nerum. Hiervoor gebruikte hij de relikwieën uit de St.-Gorgoniuskerk.

Wat in de kelder-kapel ?

Het is de vrucht van 12 jaren opzoekingen in familieverband, dat de familie en voornamelijk de h. Hubert Van Nerum, promotor van de familiegilde, ertoe deden besluiten dat een belangrijke vondst kon gedaan worden in hun stamhuis, genaamd «t Nieuwhuys» en gelegen E. Ourystraat 4, te Hoegaarden. Inderdaad, het is langs mondelingse overlevering dat het verhaal van de kelder-kapel bewaard bleef.

In deze kelder bevindt zich een gemetselde blok van ongeveer 1 m3, waarop een nog grotere uitgehaalde steen van Gobertange. Deze diende tot in 18e eeuw als druivenpers. Mogelijk, was dit het altaar en doopvont. De vraag die men zich in de familie stelde was: «zijn er in deze kelder nog relikwieën verborgen of beter zijn er nog dokumenten verborgen?»

De hoop was niet ongewettigd, dat ook de familie haar belangrijke bezittingen wilde bewaren voor het nageslacht. Met de hulp

van steenkapper Adam Driessens uit Melin en onder het waakzaam oog van de h. Dodion uit Lummen, samen met de hh. Hubert en Arthur Van Nerum, werd de grote Gobertangestein van zijn voetstuk gehaald. De hoop vervloog toen er niets anders te zien was dan cement en met de hand gemaakte rode karelen. Wanneer bij verdere afbraak tegen de keldermuur een witte steen loskomt, is het de h. Arthur Van Nerum, die de aandacht vestigt op een pakje dat zich in een ingebouwde stenen nis bevindt tussen muur en vloer. Dergelijke witte stenen van Gobertange werden nog gebruikt om de vochtigheid te weren. Samen de getuigen wordt door de h. Dodion het pakje opengemaakt. Het is kruislings met een koord gebonden en tweemaal verzegeld, zeer goed bewaard overigens. De inhoud bestaat uit zeven koperen muntstukken en acht dokumenten; het inpakpapier waarop twee zegels met wapenschilden niet meegerekend.

250 jaar oud

Drie muntstukken dateren van het Oostenrijks Tijdvak. Ze dragen de jaartallen 1745-1751 en 1789. Ze werden in ons land in omloop gebracht juist vóór de Franse Omwenteling. Drie andere zijn onleesbaar en één is een merkwaardige munt van 1553, de tijd van Keizer Karel.

Het eerste van de acht documenten is een bevestigingsdocument. Deken Sweerts heeft in 't Nieuwhuys de mis opgedragen en pasgeboren kinderen gedoopt. Merkwaardig is, dat de Besloten Tijd te Hoegaarden pas eindigt in februari 1804 — dood van J.-B. Van Autgaerden — en niet na de konkordaat van Napoleon met de paus, einde 1801. Dit is van belang, daar het bevestigingsdocument pas slechts in maart 1804 bij de rest van de bundel gevoegd werd.

De stukken zijn dus in 1804 uit hun schuilplaats gehaald om er een stuk bij te voegen. Het tweede document is slechts een fragment, want het bijzonderste deel ontbreekt. Het is in 1614 opgesteld door notaris Otto Putzeys. Het derde, dattekent van 22 juni 1607. Het is een testament van J. d'Aubremet de Rosières Notre Dame en opgemaakt voor notaris Antoine de Glimes. Het gaat over gronden van Aubremet — nu een gehucht van Petit Rosières. Het vierde stuk is een uittreksel uit het leenboek «Hoff van Brussel» te Hakendover. Het vijfde document is gemaakt voor Jan Persoons, stadhouder van het leenhof Brussel te Hakendover. Het dateert van 1620. Het zesde document dateert van het jaar 10 van de Franse Revolutie (1804). De kapitein rapporteur bij de eerste krijgsraad vraagt aan de burge-meester van Tienen inlichtingen over een zekere Michel Smetz, voor vaandelvluicht. Verder, is er nog een uittreksel uit het Sweertsboek met betrekking op een studiebeurs, naar het testament van deken Peeters. Deze stichting had zelfs een eigen zegel. Er is op vermeld «de wijntak» van Peeters, het «zwaard» van Hoe-

banckx, de «struisvogel» van Struys, de «merel» van S. Sweerts, en het «klaverblad» van H. Sweerts. De stichting dateert van 1741. Dit document is een bevestiging van een oud stuk afkomstig van de familie Peeters bij Diest.

Het achtste en laatste stuk is de «copije voor D'Heeren Van Nerum» van de «Atteste van Wapenporte». Het is gemaakt in 1790 voor notaris Lintermans. Voor de familie Van Nerum is het wellicht het belangrijkste document. Zij krijgen er de beschrijving in en de bekrachtiging van hun wapenschild door de hh. van Aarschot Schoonhove in 1582 en op akte gesteld voor notaris a Speculo te St-Truiden in 1713. Tevens, kunnen zij aan de hand van dit stuk hun familiestamboom verder aanschakelen, want in dit document wordt er niet alleenlijk gesproken van de familie van de Van Nerum's uit Hoegaarden, maar van de Van Nerum's aan de Velpe en de Gete.

De opzoekingen en opgravingen in 't nieuwhuys zullen in de loop van de maand augustus verder gezet worden, met de medewerking van conservator Jan Verbeselt van het Museum van Kunst en Geschiedenis, de h. Colon, voorzitter van de Genealogische Dienst van België, en de h. Mertens, archeoloog te Leuven. Want, heel wat vragen stellen zich. Is de kelder gebouwd, op een andere, vermoedelijk een kelder van een Romeinse afspanning op de vertakking van de oude heirbaan naar Nijvel, want vroeger reeds werden er Romeinse munten en voorwerpen ontdekt.

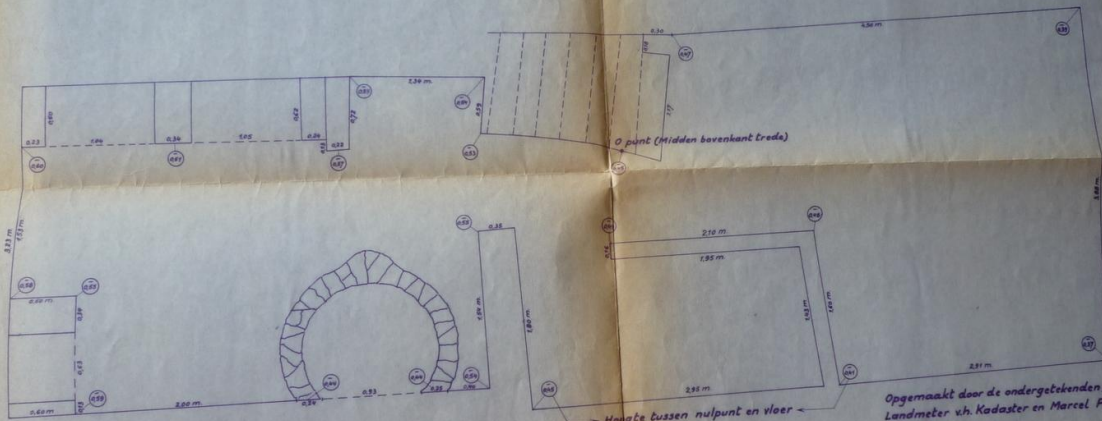
De documenten werden telkens langs een geheime weg onder het doopvont-altaar uitgehaald en terug weg geborgen. Welke was deze weg? Zijn er nog meer documenten verborgen? Waarom werden ze na deze periode niet terug uitgehaald?

Dit alles zijn vragen die een antwoord schuldig blijven. Zullen de komende opzoekingen een positief antwoord brengen?

GEMEENTE HOEGAARDEN

Sectie D. nr. 281^e - Ernest Ourystraat, 2-4.

GRONDPLAN VAN DE BINNENRUIMTE VAN HET MUSEUM JULIEN VAN NERUM (KELDER)

Schaal : 5 cm. per meter.

Opgemaakt door de ondergetekenden; Paul Fraaninckx, Landmeter v.h. Kadaster en Marcel Paans, Verificateur van het Kadaster.

Hoegaarden, de 7 maart 1970.

Paul Fraaninckx *Marcel Paans*

Ik, ondergetekende, Jodion Maurits, A^e-de Tulemont, 19, Zetind-Luwig, hebken tegenwoordig te zijn geweest op 16 mei 1964, tijdens de afgravingen uitgevoerd in de kelders van "t Nieuwhuys", gelegen E. Ourystraat, 2-4, Hoegaarden.

De werken werden uitgevoerd door dhr. Adam Janssens uit Tielin op aanvraag van dhr. Hubert Van Nerum, Inquisitstraat, 44, Eveneens in het bijzijn van dhr. Arthur Van Nerum, Sementeflats, 13, Hoegaarden en van mij Ondergetekende.

Bovendien hebken ik oopgetuige te zijn geweest van de vondst van een verzegeld pakje met documenten in oude munten, dat afgelegen stak onder een steenen blok, genaamd "het hoofdfonds".

Ik bevestig op mijn eer dat deze verklaring oprecht en juist is.

Zetind-Luwig, 30 juni 1964.

J. Jodion

A T T E S T A T I O N

Je soussigné, Adam DRIESSENS, habitant
Gobertange elbelin,
déclare par la présente avoir procédé à des fouilles le
16 mai 1964 dans les caves du "Nieuwhuys" situé à Hou-
gaerde, rue Ernest Oury 2/4, en présence de Messieurs
Maurice Dodion de Zétrud-Lumay, Hubert Van Nerum de
Evere et Arthur Van Nerum de Hougaerde.

J'affirme avoir trouvé sous un bloc de pier-
res, un paquet scellé, contenant des documents et des
monnaies anciennes, qui a été remis aux fins d'analyse
à Monsieur Dodion.

J'affirme sur l'honneur que la présente attes-
tation est sincère et exacte.

Date : le 14-7-1964

Signature

Driessens Adam

ATTEST.

Wij, ondergetekenden, bevestigen op onze eer en in gewe-
ten, dat de onderstaande verklaring juist is en met de
waarheid volledig overeenstemt.

Op 10 april 1965 vergaderden wij inde kelder van "
't Nieuwhuys", gelegen Ernest Ourystraat 2 - 4, om
er opgravingen te doen in de kelders.
Te 14.25 u. werd in een keldernis, onder metselwerk
een pak dokumenten gevonden, gebonden met schachten van
hennenpluimen en verzegeld met rode lakzegels.
De vondst werd gedaan door de Heer Dodion Maurice, en
in tegenwoordigheid van onderstaande getuigen.

In tegenwoordigheid van deze mensen werden de zegels
verbroken en de inhoud officieel vastgesteld.

1. Declaratiën, met blazoenen en schets van 't Nieuwhuys.
2. Plan van het kasteel Serolaes te Wommersom (Franse tijd)
3. Notarieel fragment uit Overwinden (1684)
4. Acte van Deylinghe (1788)
5. Verkoop van "zwart goed" (1798)
6. Daging voor Notaris (1809)

Echt verklaard te Hoegaarden op 17 april 1965.

Alfons Vanautgaerden, Ernest Ourystraat, te Hoegaarden.

Vanautgaerden

Maurice Dodion, Steenweg op Tienen, te Zétrud-Lumay.

Dodion

Albert Guilluy, Nerm 35, te Hoegaarden.

Guilluy

Onder de tweede reeks gevonden documenten bevond zich een verzegeld perkament met familieblazoen, declaraties betreffende andere bergplaatsen in het dorp van allerlei schriften en een schets van 't Nieuwhuys van 1794.

Deze schets bracht de bevestiging van de verdeling van het erfgoed onder de gebroeders Van Nerum rond 1785 en vertoonde de ligging van een geheime ondergrondse ontsnappingsgang, die tot heden nog niet kon weergevonden worden, zodat alle geheimzinnigheid en spanning rondom de kelders van 't Nieuwhuys blijft heersen.

Verder waren er nog:

- notariële bescheiden,
- akten van delingen,
- verkoop van “zwart goed” uit de Revolutietijd,
- dalingen voor notaris en
- een grondplan van het kasteel 't Serclaes te Wommersom (zie bijlage 2).

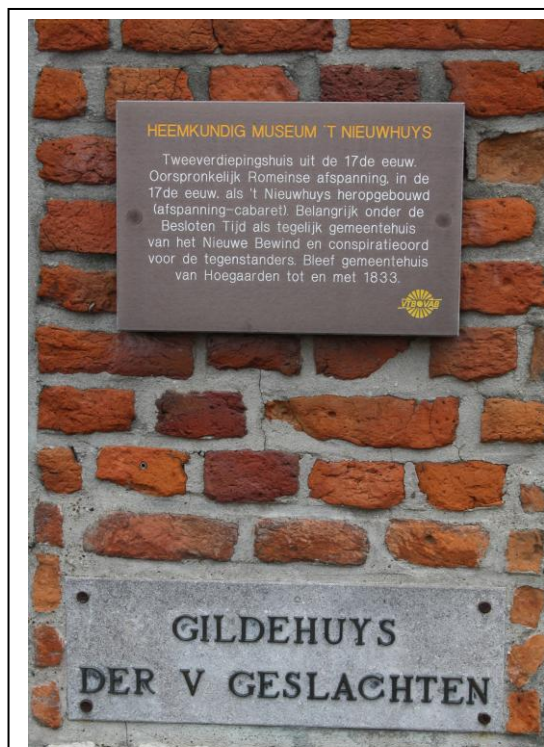
Al deze vondsten staaften de vroegere verhalen en wierpen een licht op de tot heden duister gebleven hypothesen.

Deze sensationele ontdekking werden door de bevoegde diensten in een “rapport” vermeld en aan de “Nationale Dienst voor Opgravingen” toegestuurd. De restauratie konden geschiedde door het Rijksarchief, dat vanaf dat ogenblik zijn volledige medewerking aan het museum verleende, evenals de Provincie, het Commissariaat-Generaal voor Toerisme, Nationale musea, ambassades en andere officiële instanties, waaronder de Dienst voor de bescherming van het Patrimonium en die voor Volksontwikkeling.

Met de ruggensteun van al deze instellingen kon het museum op administratief en juridisch gebied gerust starten, zodat een nieuwe mijlpaal werd geplant in de lange geschiedenis van 't Nieuwhuys.

24. Museum Julien Van Nerum.

In mei 1965 werd het “Museum Julien Van Nerum” plechtig geopend door de burgemeester en enkele prominenten uit staatsdiensten en ambassades.

Gedenksteen – buiten aan de ingangsdeur

Steen in muur gemetst in gelagzaal – binnenkant links van de ingangsdeur.

Drie plaatsen en de historische kelder werden als heemkundige, folkloristische en oudheidkundige tentoonstellingszalen ingericht en voor het publiek toegankelijk gemaakt, terwijl de pers niet achterwege bleef, om met levendige artikels de bekendmaking te verkondigen. Door dit initiatief kon Hoegaarden met een zekere fierheid van een eigen museumcomplex gewagen.

De aanvangsperiode, die over de eerste twee jaar liep, ging echter met moeilijkheden gepaard, zodat de instandhouding van het museum wankelend was.

De 2.200 bezoekers waren onvoldoende om als enige bron van inkomsten de financiële lasten van een dergelijke instelling te dragen, terwijl aanvankelijk de geringe interesse demoraliserend werkte. Het in stand houden van de traditie, het behoud van het volkseigen “het patrimonium” en de ontwikkeling van de plaatselijke heemkunde en folklore, waren veelvuldige en moeilijke doelstellingen, die de geringe groep van medewerkers zich had gesteld.

’t Nieuwhuys verkeerde in een onzekere toestand, maar een paar mensen die aan Hoegaarden een hoger cultureel streven wilden schenken, zochten naar middelen en wendden zich tot de Ministeriële beschermingsorganen.

Het museum werd in januari 1967 een onafhankelijke vereniging zonder winstoogmerk, waarvan de statuten in het Staatsblad verscheen, hetgeen aan de vereniging eigen rechtspersoonlijkheid verschafte en haar onder juridische bescherming stelde. De vereniging behield haar vroeger benaming, terwijl de aangesloten leden tot de Club “De Vrienden van ‘t Nieuwhuys” gerekend werden.

Bovendien bekwam zij vanwege het hoofdbestuur van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Cultuur, via inspecteur Roobaert, de toestemming tot het oprichten van een oude taveerne als vaste bron van inkomsten. Deze vergunning werd verkregen met het doel de schatkist enigszins te ontlasten.

Beschermend door de wet van 1921 zou de vereniging door deze toestemming de regering en het nationaal budget financieel helpen in de bescherming van haar algemeen patrimonium, hetgeen rechtstreeks ten goede komt aan het volk en de Belgische Staat.

De winsten van de bijbedrijvigheden van de vereniging moesten nochtans integraal aangewend worden voor de uitvoering van de verdere restauratiewerken en de verwezenlijking van de nagestreefde doelstellingen, terwijl de boekhouding regelmatig aan de controle van voornoemd Ministerie moest onderworpen blijven.

Dit voorstel werd door de inrichters aanvaard en nieuwe toelagen van Staat en Gemeente maakten de verdere uitbreiding mogelijk. Het hele gebouwencomplex werd in beslag genomen en nieuwe restauratiewerken vingen aan.

In maart 1967 heropende het museum zijn deuren onder een nieuwe gedaante en de positieve reacties waren van bij de aanvang zeer bevredigend.

Reeds lang hadden de beheerders begrepen, dat het verkeerd was in deze snel evoluerende maatschappij eenzijdig een cultus van het verleden te belijden. Er moest ook aan vooruitstrevende werking worden gedaan.

Daarom werd in mei 1967 de samensmelting verwezenlijkt van de Heemkundige Kring en “de Vrienden van ‘t Nieuwhuys”, die begin 1968, na een paar passaatwinden, tot de hervorming van hun bestuur overgingen en een Museumraad oprichtten, om tot de voorgenomen activiteiten over te gaan.

25. Wat biedt het museum aan zijn bezoekers.

Vooreerst stellen we vast dat er voortdurend aan de inrichting en werking wordt gedokterd. Immers voorn een vereniging als deze betekent een statische toestand achteruitgang.

In het museum zijn er vaste standen voor heemkunde, folklore en oudheidkunde. Er is een rijke verzameling van oude gebruiksvoorwerpen en panden, die herinneren aan het vroegere vereniging- en ontspanningsleven. Dit alles werd verzameld met de medewerking

van de inwoners uit eigen- en omliggende gemeenten en met het doel te redden wat in de streek dreigde verloren te gaan:

- Vlaggen en banieren,
- wapens en uitrustingstuigen,
- een hele gamma lampen,
- bierpinten en
- kruiken,
- een volledige Alhambic,
- muziekdozen en herbergspelen,
- voorwerpen van oude ambachten enz.... maken het patrimonium uit, dat

ondergebracht werd op de gerestaureerde zolderverdieping.

De historische kelder uit de Revolutietijd herinnert aan de geheime samenzwering, de kelderkapel en de tijd der geesten. Daar kan men ook de Romeinse waterput bewonderen en de sporen terugvinden van de onderaardse ontsnappingsgang. In deze kelder werd onlangs de oude Bierkapel van Gonus opnieuw ingericht.

Periodisch hebben op de eerste verdieping ook veranderlijke tentoonstellingen plaats van privaat kunstbezit. Een paar jonge kunstenaars uit de streek maakten al op die manier hun werken bekend.

't Nieuwhuys is tevens een clubhuis voor verenigingsleven, vrijetijdsbesteding en volksontwikkeling, waar cultuur en folklore hoogtij vieren.

Met de medewerking van het ministerie voor Cultuur en private instanties werd een bibliotheek met archief en documentatiedienst opgericht die al meer dan 1.300 werken telt. Bij dit alles is een vergaderzaal voor de sympathiserende verenigingen ingericht.

Ook werd er een plaats voor oude volksspelen ingeruimd waarvan de kegelbaan en de hanenkapspelen het bestaan al meer dan voldoende rechtvaardigen.

Aangenaam wordt men verrast bij het betreden van de oude taveerne, die na 45 jaar, in haar oorspronkelijke stijl uit de 18de eeuw, aan 't Nieuwhuys zijn vroegere luister schenkt. Men waant er zich een paar eeuwen terug en men komt er onder de indruk van een rustige, gemoedelijke en landelijke stemming.

Er is het vermaarde oud Hoegaards bier, dat een eeuwenoude traditie kent en volgens aloude methodes terug wordt gebrouwen.

Dat de vereniging de goede weg is ingeslagen moge blijken uit de gunstige reacties die van overal loskwamen. Verheugend is het tevens dat de jeugd enthousiast meewerkt en dat het museum erin geslaagd is een medewerkende hand te reiken aan andere begrijpende plaatselijke verenigingen, zonder onderscheid van stand of strekking.

Dit alles bewijst dat 't Nieuwhuys zijn onzijdig karakter heeft weten te bewaren en dat er te Hoegaarden aan een schrijnende behoefte is tegemoet gekomen.

Dit had echter niet mogelijk geweest zonder de sympathie van het groot aantal leden die, door het hunne bij te dragen, de vereniging in staat stellen haar didactische, pedagogische en volksopvoedende zending verder te laten volbrengen.

De vereniging geeft ook een tijdschrift uit voor heemkunde, folklore en oudheidkunde, de vracht van haar opgerichte navorsingcommissie.

En tenslotte worden in het kader van het Toerisme en het Vreemdelingenverkeer, allerlei geleide bezoeken en diaprojecties georganiseerd om de bewonderenswaardigheden van Hoegaarden te verkondigen.

26. De uitdieping van de waterput. (zie bijlage)

In 1965 werd in de kelders van 't Nieuwhuys een waterput ontdekt die tot op 1.80 meter werd uitgediept en enkele keramiekvondsten prijs gaf. De grote werken zouden pas in 1970 aanvangen met de toestemming van het Ministerie voor Cultuur en met medewerking van de Nationale Dienst voor Opgravingen, en de Dienst van het Kadaster te Tienen (dhr. Frooninckx en Pans) die de nodige opmetingen uitvoerden.

De werken vingen aan op 31 maart onder leiding van dhr. Matthijs van de Nationale Dienst voor opgravingen. Zij omvatten:

- de ontleding van grondvesten en aardlagen
- boringen ter ontdekking van de ontsnappingsgang en aanpalende keldervertrekken
- de verdere uitdieping van de put

In augustus 1970 was de uitdieping al tot op 4.80 meter gevorderd en had allerlei vondsten aan het licht gebracht, die het voorwerp uitmaakten van een deskundig onderzoek.

In april 1971 werden de werken voortgezet en de put verder uitgediept tot op 6.60 meter, waardoor nieuwe vondsten werden bovengehaald. Een kleverige driftgrond bemoeilijktte echter de opzoekingen, maar wees erop dat de bodem niet ver meer af was.

Doch in de nacht van 13 op 14-04-1971 scheurde de achtergevel van 't Nieuwhuys ter hoogte van de waterput door een grondverschuiving. De werken dienden onmiddellijk te worden stopgezet en de put werd gedicht.

In bijlage 3 vindt u het deskundig verslag van Dhr. Matthijs, met de inventaris van de vondsten uit de waterput.

27. Stimulans en motivatie.

De geschiedkundige vondsten in de kelders van 't Nieuwhuys brachten de instelling in de kijker en in de belangstelling van pers en publiek.

Maar het eerste museum – lustrum (1965-1970) werd overschaduwed door zware interne bestuursmoeilijkheden.

Alleen volharding en doordrijven was nu de boodschap. De opgedane ervaring schonk aan de inrichters de nodige stimulans tot het ongestoord voortzetten van het werk en het in stand houden van de instelling.

Tijdens de eerste 5 jaren van opbouw, werden enkele merkwaardige prestaties bereikt, inzake het tentoonstellen van privaat kunstbezit (iconen, etsen, schilderijen) gecombineerd met culturele manifestaties, folklore en oude volksspelen.

Ook het internationaal toerisme kwam aan bod, met Polen, Canada, Japan, het Afrikaans oerwoud en de Grote Koraalrif.

De Poolse Consul-Generaal en de Noorse Culturele Attaché waren lof over het initiatief van het museum.

De Toeristische Federatie van Brabant prees 't Nieuwhuys als "het beste van alle privémusea in Brabant".

Het Ministerie voor Nationale Opvoeding en Cultuur tenslotte schreef in zijn appreciatie "het Nieuwhuys museum te Hoegaarden is een zeer prijzenswaardige en levende instelling".

28. De muren beginne te spreken.

Bij de aanvang van het nieuw decennium (1970-1980) kondigde Voorzitter-Stichter Hubert Van Nerum aan: "Vanaf nu zullen de muren van 't Nieuwhuys beginnen te spreken".

Het was langs het museum tijdschrift "ALPAIDIS" en door speciale uitgaven, dat honderden bladzijden met het geschiedkundig verleden van Hoegaarden werden gevuld.

Het niet onaanzienlijke familiearchief der V-Geslachten van Hoegaarden, stelde 't Nieuwhuys museum in de mogelijkheid, onuitgegeven en onbekende bijdragen te publiceren, die de heemkunde bevorderen.

Dit werk, zonder de pretentie van "groots" te willen zijn, kwam en komt ten goede aan menig hoogstudent voor zijn eindwerk.

D opgerichte Studie- en Navorsingcommissie drijft haar opzoekingen bestendig verder en wordt regelmatig geconsulteerd. Diverse prestaties, door het museum verwezenlijkt, mogen terecht als mijlpaal worden beschouwd:

- een “Caraïbische nacht”
- een “Spaanse Week”
- de “ Haïti-Cherie”

tentoonstelling, waarop de Ambassadrice van dit land tegenwoordig was en de “Zuidpool Expeditie” met de voordracht van de Poolreiziger er Bernard de Gerlache, schonken naam en faam aan de instelling.

Tot zelfs de

- o “British Legion” en de
- o Veteranen van de Brigade Piron”

kwamen naar ’t Nieuwhuys, ter gelegenheid van een tentoonstelling over “de bevrijding van het Vaderland” en drukten hun bewondering uit voor de initiatiefnemers.

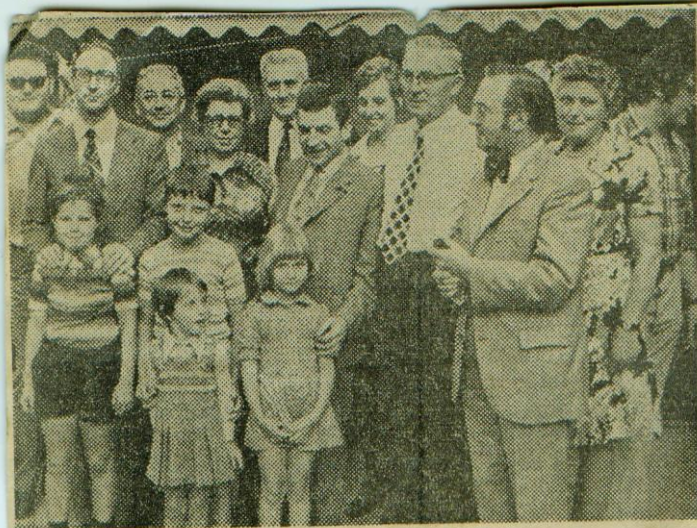
Het beoefenen van het kegelspel, de hanenkap, het ringwerpen, balschieten, stopmikken en andere volksspelen, brachten grote animatie in ’t Nieuwhuys, terwijl de zeer actieve Hoegaards Bier- en Brouwersgilde voor de folklore zorgden.

En om te besluiten waren, heraldiek, genealogie, lithologie, mineralogie, sigillografie enz.... geen vreemde woorden meer voor de Hoegaardiërs en andere bezoekers.

De pers stond zeer gunstig en het museum verwierf naam en faam tot ver buiten eigen grenzen. De beloofde doorbraak was geschied.

In ditzelfde decennium werd ook de grote restauratie van de museumgevels doorgevoerd en kwam de 100.000ste bezoeker over de drempel.

Emiel Fourie, 100.000ste bezoeker van het Hoegaards museum, te midden van zijn vrienden (in het midden boven het kruisje).

Honderdduizend bezoekers in Hoegaards museum

Zondag 15 september was de dag waarop men in het Hoegaardse museum 't Nieuwhuys, de 100.000e bezoeker verwachtte. Zorgvuldig bijgehouden statistieken hadden kunnen uitmaken dat deze persoon in het voorbije weekend over de drempel zou komen. Toen dit zaterdag niet gebeurd was, zag men vol hoop uit naar de zondag om de gelukkige te kunnen huldigen.

Terwijl op de kleine koer van het museum middeleeuwse volksspelen werden gehouden, telde men aan de ingang zorgvuldig de bezoekers. Rond 17 u. was het dan bijna zover. Nog 15 mensen en „hij” of „zij” zou gekend zijn. Met een preciese regelmaat kwamen de mensen binnen, want het was juist 17 u. 16 toen Emiel Fourie,

uit de Gasthuisstraat te Hoegaarden zelf, binnenstapte.

Niets vermoedend werd hij toegelicht door de vele aanwezigen die misschien wel spijt hadden dat ze het zelf niet waren die met al die prachtige prijzen konden naar huis gaan. Naast verschillende prijzen in natura, geschonken door de handelaars uit de streek, kreeg Emiel nog een bon ter waarde van niet minder dan 100.000 pinten bier. Gelukkig voor hem moesten die niet op één dag uitgecronken worden.

De h. Van Nerum, conservator, was natuurlijk in zijn nopjes met deze geslaagde dag, en beloofde ten stelligste de ingeslagen weg te blijven volgen op het Hoegaards museum wijd en zijd, nog meer bekendheid te doen krijgen.

In samenwerking met de V.T.B. werden vormingscursussen in kantklossen- en gidsenopleiding ingericht en geleide dorpsbezoeken met historische inslag georganiseerd.

Wanneer het museum in 1975 zijn tienjarig bestaan vierde, schreef Burgemeester R. Kerryn “Wegens zijn belang, zijn werking en zijn activiteiten, is het museum niet meer weg te denken in onze gemeente”.

En ter bekroning van het werk, kondigde de Navorsingcommissie van 't Nieuwhuys in 1977, het duizendjarig bestaan van Hoegaarden aan, voor 1980.

Het bewijs van dit evenement werd geleverd door een oud codicil uit het archief der V-Geslachten. Nu had het museum te luid gesproken. Een storm ging op en het Codicil werd in twijfel getrokken. Twee onverzoenbare polen stelden zich tegen elkaar op.

Het Nieuwhuysmuseum verdedigde zijn gelijk door in samenwerking met het Algemeen Rijksarchief een “Witboek” uit te geven waarin de conclusie luidde dat het Codicil “benaderd juist” was. De groep “Hoegaardiers 981-1981” zocht heil in een onbetrouwbare indicatie berekening die uitkwam op 981.

Het museum had hier een trend gevolgd n- een millennium vieren – mode van de tijd, zonder er zich rekenschap van te geven dat het daarmee in het gevoelige vaarwater van de politiek was terecht gekomen. En 't Nieuwhuys dat zich zorgvuldig buiten de politiek wenst te houden, liet zich deze keer meeslepen in de folkloristisch dorpsspel van “Welles – Nietes”.

29. Zelfwording.

Het volgens decennium (1980-1990) werd door het museum ingezet met de viering van het Hoegaards millennium. Gravin Alpaïdes, stichteres van het Hoegaardse Kapittel (1980) werd in het daglicht gesteld en haar gemaal Graaf Godefried van Rumigny vereerd, door de verzustering met het dorp Rumigny in de Franse Ardennen.

Colloquia grepen plaats op de kastelen van Ham en Hélécine.

Te Hoegaarden traden de Melomanen op en werden historische dansen ingericht, terwijl in 't museum de stichting in feeststemming werd belicht en een kunstgalerij geopend.

In Rumigny ging een prachtige stoet uit bekroond met een middeleeuws steekspel, alles het Grafelijk Huis Rumigny ter ere.

Dit gezegend jaar 1980 ging ook gepaard met het 15 jarig bestaan van het museum. Een Portugese dansgroep trad op en een vuurwerk besloot het feest.

't Nieuwhuys kreeg het hoog bezoek van de Grootmaarschalk van de Koning, ter gelegenheid van de tentoonstelling “150 jaar Belgische Onafhankelijkheid”.

Een stamboomfragment op perkament, waarop de afstamming van de Koning uit Gravin Alpaïdes, werd overhandigd, bestemd voor Zijne Majesteit.

De burgemeester van Brussel, de heer Van Haelteren, die uit Hoegaardse familie stamt, kwam naar het museum en ontving zijn stamboom. Een afvaardiging van 't Nieuwhuys werd, ingevolge de Millenniumviering, zelfs op het Paleis der Natiën door de Voorzitter van de Vlaamse Gemeenschap ontvangen.

In 1981 vierde de gemeente het duizendjarig bestaan van de stichting, zodat Hoegaarden, onder impuls van de bekendmaking in 1977, gedurende twee jaren in feestroe verkeerde.

De Hoegaardse folklore had het bierdorp in de kijker gebracht.

Datzelfde jaar richtte 't museum de tentoonstelling “150 jaar Belgisch Vorstenhuis” in, en verzorgde een stand op het Koninklijk Palais van Brussel, bij dezelfde gelegenheid, waar zijn Voorzitter door de Koning en de Grootmaarschalk werd ontvangen.

Het Kunstbezit van Vlaanderen, het Indiaans artisanat, de Koraalpracht, de Western art, kregen hun plaats in het museumactiviteiten, zodat in 1985 bij het 20 jarig bestaan, 't Nieuwhuysmuseum zijn zelfstandigheid ruim had bereikt en bewezen had, een instelling te zijn dat trouw is aan zijn basisprincipes.

- Lucht- en Zeemachtdagen werden ingericht
- Schuttersconventies ontvangen
- De Sovjet-Unie
- Bulgarije
- En het amazone gebied van Equator getoond
- Het Schrikbewind werd in beeld gebracht
- het verzet uit de WO II didactisch voorgesteld
- en een Herbarium van de Belgische flora opgebouwd.

In 1986 ontving het museum zijn 300.000ste bezoeker en schreef de Burgemeester van Hoegaarden “de gemeente is zeer gelukkig met het museum, dat nu reeds meer dan 21 jaar door veelvuldige en diverse activiteiten, de culturele uitstraling van de gemeente verzorgt tot ver buiten de grenzen”.

De instelling stelde zich onder de bescherming van een Privaat-Raad en ging samenwerken met de plaatselijke brouwerij “De kluis”. Met als gevolg dat talrijke reisgroepen werden aangetrokken en door bekwame gidsen geleid.

En als apotheose van dit decennium werd in 1989 in samenwerking met de gemeente, een gedenksteen opgericht, als postume hulde aan de gesneuvelde Amerikaanse piloot G.F. Parramore, een unicum dat tot in de U.S.A. pers doordrong.

Het museum 't Nieuwhuys heeft de wind in de zeilen en heeft met zijn verleden bewezen dat het zijn man kan staan.

30. Vooruit naar "2000".

Het jaar 1990 wordt een jubeljaar. Grote feestelijkheden liggen in 't verschiet. Het museum viert niet alleen zijn zilver jubileum (25 jaar bestaan), maar sluit ook aan met de driedubbel nationaal feest van de Koning (60ste verjaring, 40 jaar troonbestijging, 30 jaar huwelijk) zal een prachtige tentoonstelling rond dit thema inrichten.

Als blijvende herinnering van het jubileum stelt het museum

- "de orde van 't Nieuwhuys" in
- en wordt zijn patrimonium een "levend Bier- en Heemmuseum" waarin ook de middeleeuwse kelder (met Romeinse waterput, spoken en geesten, mirakelbron, kluizenaar en witte Dame) is opgenomen.

't Nieuwhuys ontvangt dit jaar zijn 400.000ste bezoeker, toont de betoverende pracht en praal van China en Thailand, stelt een beeldhouwer aan het werk, richt een 14 daagse in van Poppentheater TYL, en bouwt samen met de gemeente een gedenksteen ter ere van de Hoegaardse Bierbrouwers.

1990 de aanloop naar het jaar 2000 en met de leuze van het museum "IMMER VOORUIT" is voor deze instelling nog een mooie toekomst in het verschiet.

Enkele foto's.

Het Nieuwhuys.

I. Inleiding.

(Relaas is terug te vinden in deel Sagen en Legende nr 15)

Er is geen enkel gebouw te Hoegaarden waaraan zoveel sagen en legenden zijn verbonden als aan 't Nieuwhuys. De plaats was doorlopend bewoond sinds de Romeinse tijd. Anders gezegd, 2.000 jaar bewoningsgeschiedenis kan voor niets anders zorgen dan een overvloed aan overleveringsverhalen.

In de tweede helft van de 16de eeuw kwam het huis in bezit van een zekere Gonus Van Mol, die in de kelders in het geheim wijn perste. Er werd toen beweerd dat er in de kelders een bierspook ronddwaalde. Het dronk de wijn en het bier uit van de Guld vanden Moutstock ende Stuyckwan tot Hougaerde. Wanneer het dronken werd ging het zo erg tekeer dat de muren beefden.

De witte wijnperssteen is bewaard en de bier- en wijngilde werd opgericht in 1560.

Na de brand van 1636 werd het gebouw in 1645 terug opgericht en verscheen de naam 't Nieuwhuys. Tussen 1673 en 1679 was het in beslag genomen als troepentaverne door vreemde doortrekkende legers.

In die tijd werd 't Nieuwhuys opengehouden door een schoenmaker met drie mooie dochters. De kelders werden onteerd door braspartijen en losbandigheid, waardoor zij een slechte naam kregen. Toen spraken de mensen van de geest van Serafien die in de kelders "den quaden faeme" verkondigde, terwijl de duivel er de zonde predikte. Serafien was een boze geest, die met de duivel een geheim verbond had gesloten om de meisjes in het verderf te storten. Ze werd vaak in de kelders van 't Nieuwhuys gezien in wit gewaad met kap vergezeld van een duivel met wolvenkop en houten been. Een soldaat had de duivel het been afgekapt met één sabelhouw, toen hij hem tot zonde wou aanzetten. Na algemene ontsmetting en belezing door pastoor Jan Vanden Putte werd de put dichtgeworpen en de zonde begraven. Hij was de schoonbroer van de eigenaar B. Peeters.

In de 18de eeuw kwam de weerwolf regelmatig aankloppen. Hij sleepte een lange ijzeren ketting achter zich aan en overal waar hij zijn poot zette bleven de sporen zichtbaar. 's Morgens bij het ontwaken zagen de mensen soms een wolf zitten op het dak van de schuur. Er werd beweerd dat Lot, de toverheks, in de schuur haar pluimenbed had. Zij veranderde zich in weerwolf om de mensen schrik aan te jagen. Langs de keldergaten kroop Lot de bierkelder in en dronk tot ze erbij neerviel. Dan behekte zij mensen en dieren. Honden kregen vier ogen, paarden acht poten en duiven twee koppen.

Lot ging ook om met boze geesten die in de kelders achter de biertonnen schuilden en het bier uit de stopen dronken die door vrouw Sweerts 's avonds werden klaargezet om de volgende dag opgehaald te worden.

Al deze legenden van geesten en spoken hebben ervoor gezorgd dat de inwoners een kruisteken maakten vooraleer de kelders van 't Nieuwhuys te betreden.

De Cruysblockhoeve en 't Nieuwhuys werden door dezelfde eigenaar gebouwd en herbouwd. Zo wil althans ook een overleveringsverhaal. Maar vermits het burgemeester Daniel Bormans was die de hoeve Cipers of Cruysblockhoeve liet (her)bouwen tussen 1647 en 1657, was het waarschijnlijk ook deze die het in 1636 afgebrandde cabarethisje opnieuw heeft laten opbouwen. Vanaf dat ogenblik dateert ook de benaming 't Nieuwhuys. De Cruysblockhoeve en 't Nieuwhuys waren trouwens de enige gebouwen die langs de Cruyswegh stonden. Hier kruisten zich de Romeinse weg Tienen-Nijvel en de weg van

Heylisse (Hélécine) (Tienen-Hoei) naar de heirbaan Tienen-Waver. Deze weg noemde achtereenvolgens Heirbaan, Koninklijke weg, Oude baann, Cruyswegh en 's Heerenstraete. De Cruysblockhoeve zelf is heel wat ouder vermits een tekening uit de 16de eeuw melding maakt van de Cruysblock in die Cuype. In de hoeve is nog altijd een prachtige overwelfde kelder te zien die los staat van de huidige hoevegebouwen. Ook hier zou er trouwens een onderaardse verbinding zijn geweest met 't Nieuwhuys.

Regelmatig heeft er rond de Cruysblock de tillekensjacht plaats. De duivels vliegen dan rond de gebouwen en komen samen in de kelders om hun satanische feesten te vieren tot in de vroege ochtend. Geen enkel mens durft bij nacht langs de cruysblock te gaan uit vrees meegesleept te worden in de uitgestrekte kelders.

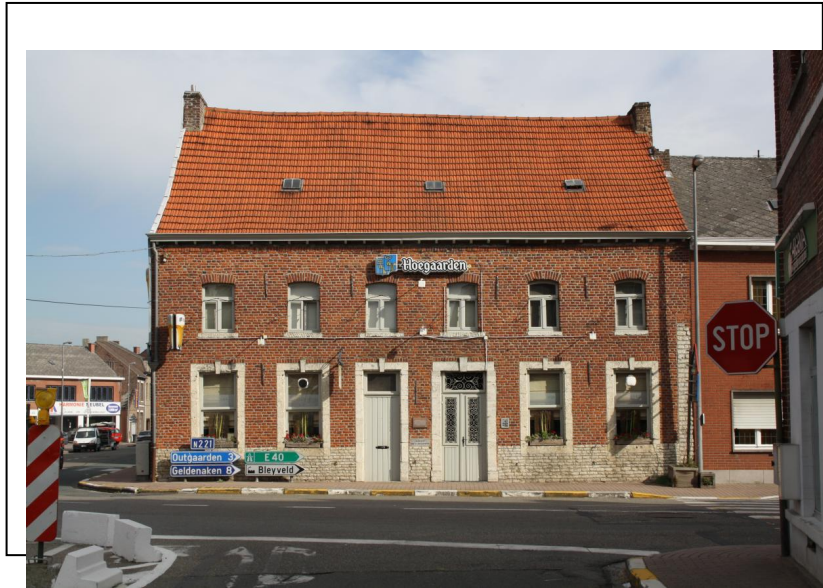
Veel van deze legenden bleken onvervalste verhaaltjes te zijn die generaties lang waren in stand gehouden door een steeds aangroeiende stroom Hoegaardiërs. Dit veranderde na 16-05-1964, dag waarop documenten werden gevonden in de kelders van 't Nieuwhuys. Het waren papieren, verborgen in een nis onder een gemetselde wijnperssteen die tijdens de Franse Revolutie als doopvont had gediend. Die dag werd de grote Gobertangesteent van zijn voetstuk gelicht en de zware gemetselde sokkel voorzichtig afgebroken. Het pakje dat vanuit een ingebouwde stenen nis tussen vloer en sokkel te voorschijn kwam bevatte zeven muntstukken en negen documenten. Onze voorouders hadden de gewoonte om bij belangrijke handelingen ook muntstukken, als gelukbrengers, te betrekken. Het oudste geldstuk met de beeldenaar van Keizer Karel en de arend gezeten op de wereldbol was een munt in 1553 geslagen (voor de betekenis zie verder).

Het meest belangrijke geschrift was de bevestigingsbrief van maart 1804. De datum, de inhoud en de manier van bijvoeging waren er duidelijk op gericht de komende generaties in te lichten over wat er was geschied. Al de wilde verhalen over mysterieuze gebeurtenissen tijdens de Franse Revolutie bleken ineens waar te zijn geweest (Zie Politiek "Schrikbewind").

Bijeen volgende reeks opgravingen in 1965 werd in de eerste plaats gezocht naar de geheime toegang, waarlangs de eerder gevonden documenten in de nis onder de doopvont waren verstopt. Bij het wegnemen van de grond achter de scheidingsmuur, palend aan de doopvont, werd een grote witte Gobertangesteent zichtbaar. Het leek de bovenste trede van een trap, de trap die naar de onderaardse ontsnappingsgang leidde. Vanaf het Franse bewind tot en met 1832 was 't Nieuwhuys tegelijk pachthof en herberg, gemeentehuis en conspiratieoord van de tegenstanders van het nieuwe bewind tijdens de Franse Revolutie. In plaats van een trap werd een waterput blootgelegd uit de late Gallo-Romeinse of vroeg-Frankische tijd. De inhoud en de ligging van de put leren dat het gebouw door brand werd vernield en dat 't Nieuwhuys in de 17de eeuw werd opgetrokken boven de waterput. Met de ontdekking van deze put werd meteen ook de geheime toeging tot de nis onder de gewezen doopvont gevonden, de waterput loopt namelijk onder de scheidingsmuur door. De ouderdom van de put wijst er bovendien op dat de legenden rond de Romeinse afspanning op deze plaats op waarheid kunnen berusten. *Er verbleven geesten onder de Gobertangesteent in een geheime schuilplaats* (in de put).

De houten aanzet van de put, noodzakelijk voor een exacte ouderdomsbepaling, kan niet blootgelegd worden wegens instortingsgevaar. Een dergelijke poging is in april 1971 in allerijl stopgezet op een diepte van 7 meter.

Het vinden van de waterput deed de aandacht verschuiven naar de kelderopeningen. Langs waar kon deken Sweerts, aartsvijand van notaris J.B. Van Autgaerden, dan telkens ontsnappen? De kelderopeningen werden uitgebroken en in het keldergat van de kapelplaats kwam een ingebouwde nis te voorschijn waarin nog eens een pak documenten verborgen lag. Het perkamenten omhulsel leverde ons met één slag de oude wapenschilden van de familie Van Nerum vanaf 1321, de beschrijving van een aantal andere bergplaatsen en hun inhoud, een gedetailleerde schets van 't Nieuwhuys in 1794 met het tracé van de onderaardse gang.

Een voorbeeld van het Hoegaardse dialect stond op de eerste bladzijden van deze brochure, nu volgt een geschreven tekst zoals hij door J. Van Nerum op perkament werd gezet 200 jaar geleden.

Declaratien

So versoecke ick ondergeschreven greffier vande Gulden Lelye binnen dese Vryheydt (Hoegaarden) residerende, den persoene die dese lettere souden moghen komen te vinden na myne afflyvigheit, directelyck ende instantelyck by te roepen onsen Eerweerdighen heer mombaervadere (Pastoor Henricus Van Nerum) ende Raedebroeders van 't guld (Jacobus, Franciscus en Hendrik Van Nerum, resp. deken, onderdeken en penningmeester) ende oock de greffier van de Raede uyt de V fundatiefamiliën, onse confrereers (De confrérie van de V-Geslachten, voortgekomen uit de beursstichting van deken Henricus Peeters ten gunste van de kleinkinderen en hun afstammelingen van zijn zuster Catharina Peeters en Servatius Sweerts;

- de Gulden Lelie gilde werd heropgericht in 1961,
- de Confrerie der V-Geslachten in 1971).

Item terug te setten dese actenpampieren ende extracten up goede plaetse tot by 't end van den swaeren teyde (de Beslten Tijd, van 1796 tot 1804 (sic)) en dan voirts te soecken so hiernaer genoemt en is, om restitueert te worden aen hunne eygenaere so de respectievlycke stucken attesteert.

Item te soecken in dese keldere de Waelheyne ende bysonderlyck onder den witten steene ('t Nieuwhuys werd toen bewoond door H. Dewaelheyne en B. Van Nerum) te vinden een wapenporte met blasoene annexe ende armoriael axtracte van atteste voorschr. Haudende waepene octroye door Carolus V Rom Imp Anno 1553 aen Ph van Nerim prae nobilis dominus (gevonden op 16-05-1964, recht op een wapenschild voor Van Nerum, de weergevonden munt was geslagen in 1553) ende voorsaete van onse familiengelette voor coene bystandt ende milde hulpe geboden aen syne cosyne die Riddere Robrecht heere van Wanroye en Riddere Olivier heere van Horst, in den streyde van Godtsge love tegen Francoysen ende Protestanten (was Jh. Van Nerim verwant met de ridders van Schoonhoven? Streed hij achter de banier van de heren van Waanrode en Horst, waarvoor hij in 1553 van Karel V een wapenschild bekwaam en waarin hij uit erkentelijkheid de Lelies van het geslacht Aerschot-Schoonhoven aanbracht?)

Item te soecken onder deselven steene andere concessie van conspirateursfamilien, attesten ende extracten ende so voirts. (zie de opgravingen van 16-05-1964)

Item onder de schuere van Nots. Lintermans up IV voet rechts die poorte, de stichtinghe Landtdeken Peetersfundatie ende collateursboecke (is huidige huis nr

10 in de Ourystraat, maakte toen deel uit van 't Nieuwhuys en werd bewoond door notaris H. Lintermans en B. Van Nerum; de collateurslijsten werden later weergevonden bij de familie Dewilde te Ezemaal).

Item onder de stalle 't Nieuwhuys aen de straetnuere IV voet reghts die poorte acteys ende naemliste conspirateurs voorschr. (Deze poort zou zich bevonden hebben op de scheidingsmuur van de huizen nr 6 en 8 in de Ourystraat, voornoemde schuur hoorde toe aan de notaris J. Van Nerum.)

Item in de ierste keldere onser huyse in de nieuwstraete IV voet reght die gronduytganc (Dit is de kelder van de huidige huis nr 16 waar een ingang tot een onderaardse gang, nu dichtgemaakt), *extracte uyt 't leenboeck van onse voorsaete Jker Van Nerim, heere van 't hof tot Neerhem onder Hougaerde resorteerende* (In 1844 schonk Joannes Van Nerum aan de Gilde een pentekening van voornoemd hof. Deze gekleurde pentekening in vantsjesvorm en gezegeld met drie lelies toont het grondplan van een afgebakend erfgoed gelegen te Nerm aan de bocht van de weg lopend van de bidplaats naar 't Meyveldt tussen 's Heerenvliet en het Nermbos. Het onderschrift luidt “ ‘thoff tot neerhem” 1582), *van cijnshove ter Beeckt tot Kersbeeckt ende 't leenhove van Brussele onder Hackendovere.*

Ourystraat 16

Kelder: zichtbaar dat een gang dichtgemetst werd.

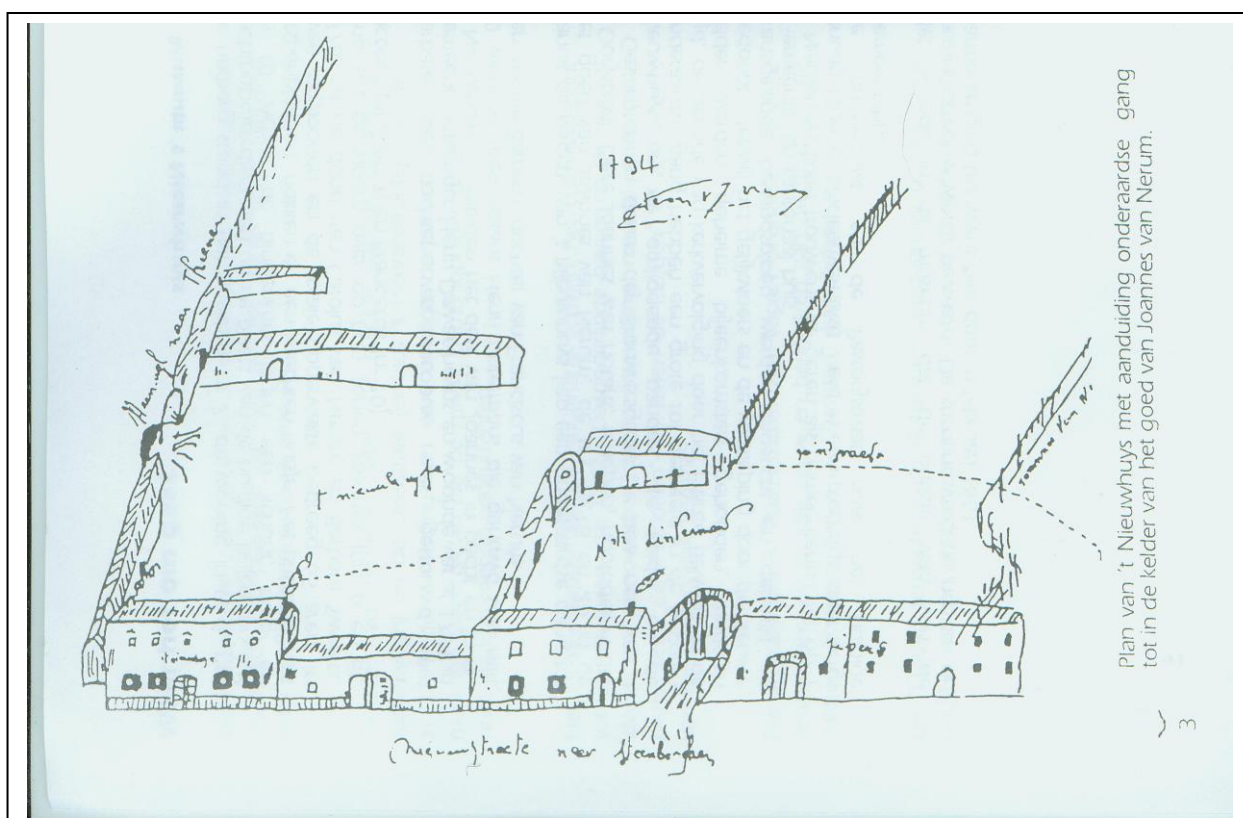
Zo oock sal te vinden syn in 't pagthof Doutermont in de schuere 't Sweerdsboecke (Dits is de huidige hoeve Cipers, destijds bewoond door J. Dotremont en E. Sweerts. Wegens de onduidelijke plaatsbepaling bleef de eerste opgravingwerken zonder resultaat. Bij recente verbouwingen maakte de heer Rik Cipers ons attent op een naderhand opgevulde en toegemetste nis) ende andere pampieren up die Vroente aen de gloriet (De "Gloriet" was het speelhuis in de tuin van de Sint-Corneliushoeve, op die plaats werd na 1900 alles verbouwd). Aldat voorsch en is gestocken door my ende Afflyvighe Landtdeken Sweerds ende up dese plaetse by instortinghe ende toemacke van de grondganck, onder de steene fondse van 't Nieuwhuyse naer 't hofcleyne schuere Lintermans ende so voirts naer onser keldere by de uytganck (De juiste plaats in de kelders van 't Nieuwhuys waar de ontsnappingsgang begon kon heden niet gevonden worden. Wordt hiermee de doopvont bedoeld of een gang die op de koer van het huis zou bestaan hebben en waarvan een gewelf op 1 meter diepte aan de buitenmuur werd ontdekt?)

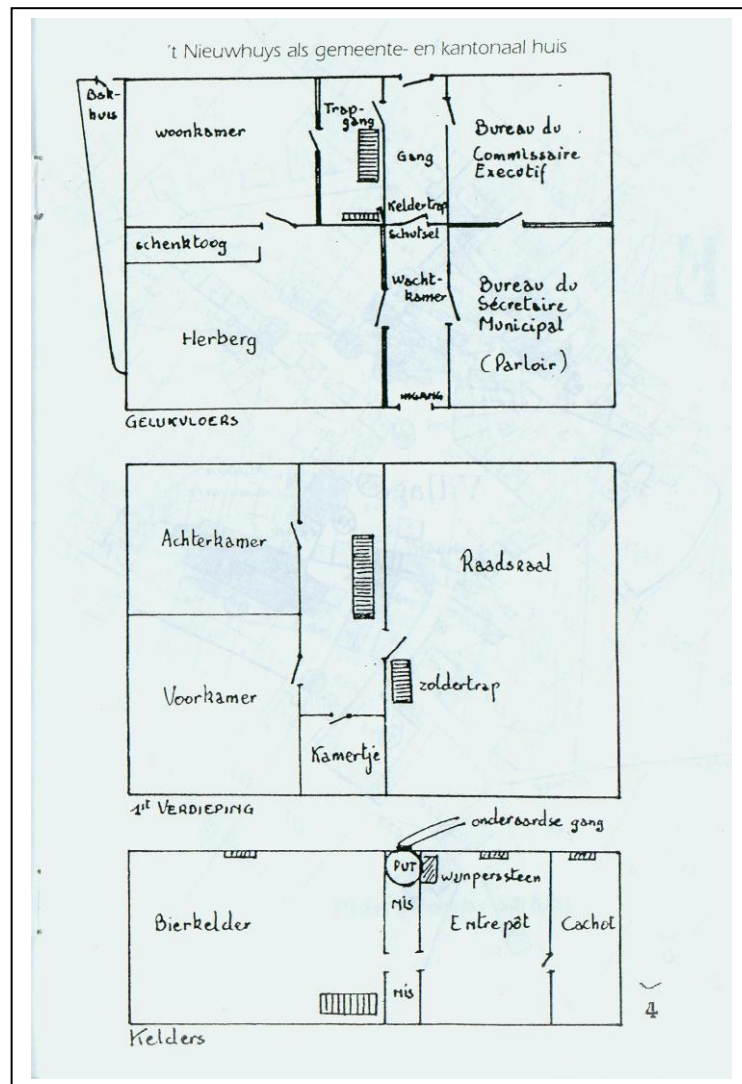
In den naem de Heeren, Amen

't Nieuwhuys omvatte

- de huidige huizen nr 2 en 4,
- met de stallen nr 6 en 8 gelegen aan de Nieuwstraete naer Steenberghe en het bakhuis, de inrijpoort en de schuur aan de Steenwegh naer Thienen.
- het huis Lintermans (meubelzaak nr 10) paalde langs het erf aan het eigendom van notaris J. Van Nerum. Het omvatte een woonhuis, stallen, schuur en achteruitgelegen inrijpoort. Uiterst rechts op de tekening komen twee grote gebouwen voor met de vermelding van de naam Cipers.

Op het plan staat duidelijk de ligging van de onderaardse gang aangegeven, die van in of achter 't Nieuwhuys vertrok en onder de scheidingsmuur doorliep, om via de schuur van Lintermans in de richting van het eigendom van J. Van Nerum te lopen.

II. Bijlage 1.

Beschrijvende inventaris van de in 1964 in de kelders van 't Nieuwhuys gevonden documenten, die verborgen lagen in een nis onder een gemetselde wijnperssteen, die in de Revolutietijd als doopvont had gediend.

a. De afbraak van de doopvont.

Op 16-05-1964 te 10:45 uur werd met behulp van de steenkapper Adam Driessens uit Melin en onder het waakzaam oog van Dhr. M. Dodion uit Zittert-Lummen, bijstaan door Hubert en Arthur Van Nerum, de grote Gobertangesteent van zijn voetstuk gelicht. De zware gemetselde blok van +- ½ m3 werd voorzichtig, steen na steen afgebroken.

Veel hoop stortte ineen toen er na 2 uren zenuwslopende arbeid nog niets anders te zien was dan cement en grote rode met de hand gemaakte karelen uit de 18de eeuw. Bij verdere afbraak kwam plots tegen de keldermuur een witte steen los, die onmiddellijk de aandacht wekte, want zulke stenen werden nog meer gebruikt om de vochtigheid te weren.

Vanaf dat ogenblik werd met grote omzichtigheid te werk gegaan en precies om 13:02 uur maakt Arthur Van Nerum ons attent op een pakje, dat van uit een ingebouwde stenen nis tussen muur en vloer te voorschijn kwam. Ogenblikkelijk werden de werken stopgezet om Dhr. J. Vandegaer, die ijlings werd bijgeroepen in staat te stellen de nodige foto's te nemen.

b. Inhoud van het pakje

Samen met de getuigen werd het pakje door Dhr. M. Dodion op zeer behendige wijze opengemaakt en onderzocht. Het was kruiselings met een koord gebonden, tweemaal verzegeld met wapenschilden en doorgaans goed bewaard, afgezien van de vochtigheid. De hele inhoud bestond uit 7 koperen muntstukken en 9 documenten, inbegrepen het verzegeld inpakpapier.

De drie muntstukken dateren uit het Oostenrijks tijdvak met de tekst “ AS Usum Belgii Austr.” en op de keerzijde de afbeelding van Maria Theresia. Ze dragen de jaartallen 1745, 1751 en 1789;

De drie andere munten zijn onleesbaar en vergen specialistenwerk, terwijl de laatste een merkwaardige munt is van

- 1553 met de beeldenaar van Keizer Karel en
- de tekst “ Carolus v Rom. Imp. Semp AUG”
- met op de keerzijde, de arend gezeten op een wereldbol omgeven door “Imperio Pacato 1553”.

De munten bevonden zich los tussen de plooiën van het inpakpapier, voorwaar een eigenaardige gewoonte van onze voorouders, om geldstukken samen met de documenten weg te bergen.

c. 1ste Inpakpaier (inventaris nr 406)

Is een taksbrief van 1746, bestemd voor de inwoners van Goedsenhoven en heeft voor de familiegeschiedenis geen waarde. Werd slechts als inpakpapier gebruikt omdat het dikker en steviger was en bijgevolg langer zou weerstaan. Op sommige plaatsen vertoont het nog kleverige vlekken, waaruit mag besloten worden dat het met een speciaal vocht ingesmeerd werd tegen de vochtigheid.

De twee lakzegels vertonen wapenschilden met helm en dekkleed (lambrekijns), doch de figuren en herautstukken kunnen niet meer ontcijferd worden. Zij vertonen nochtans veel gelijkenis, met de onlangs gevonden zegeloverblijfsels van de **families Sweerts en Van Nerum**, voorkomend op ene document nopens de “**Waepene der Landtdeken Peeters fundatie**” en waarvan verder in dit artikel sprake is.

d. 2de Notarieel fragment uit Overwinden (inventaris nr 407)

Het tweede document, dat samen met het derde los in het pakje zat, is een fragment in zeer slechte staat van een notariële kopie van 1684 (?) waarin vermeld worden

“Meier Otto Putcheys, Lauwereys, van Berwaert, François van Halle, Christiaan en Joos Pontsaerts, Jan Smets, Jan Simons, Lenaert en Hendrick Geysenberch, Jan Dillen, Jan Loyaerts, Jan Van Vorst, Jan Medaels, Jan Diede, Ponciatus

Peeters en Geeraerts Van de Can, allen ingezetenen van Overwinden, die in eigen naam en in die van hun afwezige dorpsgenoten, voor notaris bekennen dat hun voorzaten, volgens schepenbrieven uit Tienen op 05-01-1634 ten behoeve van hun dorp en zijn inwoners, uit handen van wijlen **de heer Pensionaris Van den Berghe**” en hier is het document afgescheurd, maar laat vermoeden dat zij van de laatstgenoemde geld of hulp ontvingen.

Tot heden kan dit document niet in verband gebracht worden met onze familie en blijft de aanwezigheid van dit stuk in d kelders van 't Nieuwhuys een raadsel dat naar een oplossing wacht.

e. 3de Bevestigingsbrief van 't Nieuwhuys (inventaris nr 408)

Dit document is van belang, want hieruit kennen wij de vroegere uitgestrektheid van 't Nieuwhuys, zijn voormalige bezitters en de bevestiging van het overlevingsverhaal voor de periode van de Besloten Tijd.

(Zie Politiek – Besloten tijd – Deel 3A)
--

Het luidt als volgt:

“In dese huysse met cabaret ende keldere pagthof ende annexen hof ende Block groot een half bunder 16 royen en genaemt het nieuwhuysse en gelegen over die cruysblock regt We Joannes Van Nerum langs 2 sijden de nieustraete ende steeweg up Tienen (kwam dus bijna in de Nieuwstraat tot aan het huidige Nr 16 en in de Tiensestraat tot aan de ingang van het sportstadium) is geweest die eersten wonhuysse van onse ouders Carolis Van Nerum (2 ineengewerkte hartjes) Barbara Sweerdts huurbrouwere en dan brouwer in 't paenhuyse upte Vroente (bijgevolg de eerste woonst van onse voorouders na hun huwelijk in april 1723, alvorens dat zij in september 1724 hun eigen brouwerij openstelden) als voortkomend van hun ouder Servatius Sweerdts en Caterin Peeters dei dezelfde (hebbe) met den cruysblock hebbe beseten so over hundet en merdere jaeren (zij bekwamen het Nieuwhuys vermoedelijk via de familie Peeters, die destijds ook als eigenaar stond aangeschreven van de cruysblock), in den swaeren francoysenteyde gedind hebbende in de keldere een geheime kapell met den doipfondse voir te doen misse en dopen door onse Deken Sweerdts om geholpen te syn door onze conspiratie en in de doopfondse voirchr. heeft geweest alle reliquien ende Andre voirwerpen uyt onse kercke St Gorgonies genoemen (Bevestiging alsdat er relieken zijn verborgen geweest, die later terug uitgehaald werden en dat de kelder wel degelijk tot kapel heeft gediend).

.....Dus
... Van dese
Vrijheid:
Martii 1804

Merkwaardig is echter de datum van dit document. De Besloten Tijd eindigde te Hoegaarden pas in februari 1804 bij de dood van Noatri Jean Baptist Van Autgaerden, de leider van de revolutionaire beweging en niet zoals elders na het Concordaat van Napoleon

met de Paus einde 1801. Dit is van belang en tevens het bewijs dat Van Autgaerden er heer en meester was.

Nu zien we dat het schrift amper één maand na zijn dood vermoedelijk door een geestelijke of oud-notabele van de vroegere “Vrijheid Hoegaarden” opgemaakt werd en bij de andere documenten in het pakje gevoegd, hiervoor opzettelijk uitgehaald, om alles aan het nageslacht duidelijk te maken. De geheime ingang tot de nis blijft echter een raadsel, tenzij het voetstuk na de Besloten Tijd pas dichtgemaakt werd.

In elk geval biedt dit schrift zeer interessant stof, zowel voor de plaatselijke- als voor de familiegeschiedenis.

f. 4 ^{de} Testament van Aubremet (inventaris nr 409)

Is een afschrift van een notariële kopie (kopie van een kopie) en houdt een testament in, opgemaakt voor Notaris Antoine de Glimes, op datum van 22-07-1607, door Jean d'Aubremet, die ziek te bed ligt maar nog volledig bij zijn zinnen is. Hij vermaakt het leengoed van Aubremet, gelegen onder Rossière Notre Dame, aan zijn zoon Robert, tegen betaling van een rente van 100 fl. aan zijn jongere broer en ook aan zijn zuster op het ogenblik van haar huwelijk. Dit document is het oudste en stak samen met al die welke volgen nog eens in een apart bundeltje gebonden.

g. 5 ^{de} Goedinge van lant bij de Vissegrachte (Inventaris nr 410)
--

Deze akte is opgesteld in oud Vlaams met Latijnse uitdrukkingen. Zij handelt over het leengoed genaamd “leenhove van Brussele”, gelegen onder Hakendover, dat in 1620 bestuurd werd door de “Stadthauder Johannes Persoens” bijgestaan door de leenmannen. We en erfgenamen van Jonker Willem Schroots, Michiel Bastaerts, Willem de Welde, Peeter Coenen en Michiel Conick.

Op 21-02-1620 verscheen voor deze Raad, de genaamde Lodewijk Mersmans, die een land van 3 ½ dagmaal verkocht en op voorspraak van voornoemde “Stadthauder” toegekend werd aan Mathys de Muntere, die nog dezelfde dag alle rechten en hofkosten betaalde aan Mersmans, de stadthauder en de leenmannen.

De grond lag onder Hakendover, bij de Vissegracht, palend aan “’t Cloester van Linter, die Wittevrouwen van Thienen, Jan Pensens, d’erfgenaemen Jacob Van Woesteynen nu Joos Van Velpe met syn boksen ende die Vissegracht”.

h. 6 ^{de} Extract uyt den Leenboek genaemt “het hoff van Brussel” (Inventaris nr 411)
--

Uit dit “Extract” wordt vernomen dat onder nr 14 van voornoemd Leenboek te lezen staat, dat zekere Anna Maria Demuntere uit Tienen dezelfde 3 ½ dagmaal in leed had en op 07-03-1781 is gestorven.

Verder vermeldt de akte dat op 03-12-1763 voor de Heer Henrico Francisco Janssens, Stadthaudere en de leenmannen Petro Vanderhaeghen en Melaers, zekere J.E. Guilielmus Crampen verscheen, gehuwd met Juffr. Maria Isabella Bryckaerts, beiden ingezetenen van Tienen. Zij bekwamen de 3 ½ dagmaal op de “Vischergrachte regt het Clooster van Linter, de Wittevrouwen van Thienen, Hendrick Pouillet nu Jouffr. Die Wwe Duric ende d’erfgenaemen Leemans” en legde in handen van de hogergenoemde

Stadthaudere, “ den eedehulde ende manschap” af en betaalde de som van 22 gulden 18 stuivers als verheffingsrechten van het leengoed.

Wat moeten wij besluiten?

Een Gertrude de Muntere was gehuwd met notaris Hendrik Van Nerum uit Kersbeek- en stierf er in 1717. Zij was de tante van Carolus Van Nerum uit Hoegaarden. Was deze Getrude verwant met Mathys en Anna Maria de Muntere, die beiden vermeld worden met betrekking tot het “hoff te Brussel”?

De familie Van Brusselen, die misschien haar naam schonk aan het leenhof onder Hakendover, voerde volgens dhr. Fr. Collon, hetzelfde blazoën als de familie Van Nerum “aen die Velpe ende Ghete”, zodat er toch een verband moet bestaan hebben tussen deze laatsten en het leenhof, temeer daar zij twee akten ervan in hun kelderschuilplaats verborgen. Alleen de genealogische navorsingen kunnen hier klaarte brengen.

i: 7de Atteste van waepenporte (inventaris 412)

Voor het geslacht Van Nerum is dit het voornaamste document, want het geeft de bekrachtiging van hun wapenschild en de verdere mogelijkheid om hun familiestamboom uit te werken.

Gezien de belangrijkheid van deze acte, laten wij hieronder de tekst integraal volgen.

Op Heden desen seshiensten julij xvije acht en sestich voor mij openbaer Notaris binnen de Vrijheyd Hoegaarden residerende present die geloofbare getruye naer te noemen perssonelyck gecompareert Rev Dus Henricus Sweerds pastoor tot Hougarde op versoecke van de naergenoemde Sr Joannes van Nerim Sr Philippus Jacobus van Nerim ende Sr Joannes Franciscus van Nerim, altemael ingesetene ende residerende binnen voors Vryheyd (op verzoek der gebroeders Van Nerum uit Hoegaarden, verscheen hun oom Pastoor Sweerds op 16-07-1768 voor Notaris Lintermans om een gewichtige verklaring af te leggen), welke comparanten attesteert waarachtig te weten door extracte mij getoont uyt armoriaelrolle van die Edele Heeren van Schoonhove ex Wanroye geapprobeert bij gesegelt acte gepasseert in stude Nots voor Eerts Martinus a Speculo ex St Trudo in date 21junii xvije derthien ende hernieuwt in acte voor Nots van Nerim ex Nuwe Capellen in date 12 8bris xvije sestich gesegelt in forma (Pastoor Sweerds toonde een uittreksel uit het “Wapenboek” van de Edele Heren van Schoonhove uit Waanrode. Dit uittreksel was bekrachtigd door notaris Speculo uit Sint-Truiden op 21-06-1713 en hernieuwd op 12-10-1760 door notaris Van Nerum uit Kapellen. Was notaris Speculo uit Sint-Truiden de schoonbroer van Carolus Van Nerum uit Hoegaarden? Was notaris Van Nerum uit Kapellen de oom van Carolus, die in feite te Kersbeek-Miscom woonde en x met Gertrude de Muntere? Kijk ook naar de schrijfwijze van de naam (in uitgang). Hebben deze voorvaders hierdoor de oude schrijfwijze willen in herinnering brengen?) ten bewijse hiervan te weten dat de honorable ende oide familien van Nerim ex Wanroye Bunsbeek Kersbeeck Miscom Thienen etc aen die Velpe ende Gethe a tempore immemoriali heeft gevoert ende gedragen seker segel ende blasoene van waepene mett drey silver lelyen en deselve kepere op lazuerblauwt ende bovendien up de waepenen voorgeschreven een helmp met lambrequyns ende ooick een leleyteecken (Dit bewijst dat de verschillende familietakken, gesproten uit het geslacht Van Nerum en gevestigd aan de Velp en de Gete, allen hetzelfde wapen voerde en dus allen uit dezelfde voorouders stamden, zodat voor deze genealogie grote horisonten open gaan. Merk in de wapenbeschrijving de tegenwoordigheid op van een helm met dekkleding, terwijl de lelies en de keper van zilver zijn, in tegenstelling met het blazoën van hun stamvader uit Hoegaarden die gouden lelies voerde) om bekraght te syn door de Edele Heere Grave Philippus d’Arschot Schoonhove heere van Wanroye sone van die Heere Riddere Robrechtus in date 27 martii xve vier en tachtig ende om door de descendentes voorsch geslagte gevoert te worden ten ewighen daeghe met fiegure in annexe en leedt voor trouwelycke diensten bewesen. (Voorgeschreven wapen werd niet bekomen, maar wel bekrachtigd door de Heren

van Schoonhoven, op datum van 27-03-1584, wat bewijst dat het toen reeds een zekere ouderdom had, vermits er een nieuwe bekrachting plaats had. Deze bekrachting wijst echter op een zekere erfelijkheid van het blazoën, want de akte vermeldt duidelijk “om door de descendenten voorschr. Geslagte gevoert te worden ten eewighen daeghe”.

Deze “annexe” met de wapenafbeelding en de vermelding van de trouwelijke diensten door een tot heden onbekende voorvader bewezen, was niet aan het document gehecht, zodat dit wellicht is verloren geraakt.

De persoon die in 1584 het blazoën bekrachtigde was geen Graaf maar wel “Markgrave van Antwerpen”. Hij x 1556 met Anna Van de Werre en werd in 1584 als Heer van Waanrode vermeld. Hij was de zoon van Ridder Robrecht van Aarschot Schoonhoven, heer van Waanrode en van Anna van Nassau, kleinzoon van Hendrik, heer van Nieuwrode en Waanrode en van Jeanne Cotereau, achterkleinzoon van Philippe, heer van Waanrode en van Cath. Pot, allen behorend tot het huis van Schoonhoven, stammend uit de Graven van Aarschot. Het feit dat dit wapenschild opgenomen werd in de wapenrol van de Heren van Schoonhoven, bewijst dat een van deze voorouders een trouwe dienaar moet geweest zijn van het Edel geslacht van Aarschot Schoonhoven. De nodige kontakten werden aangeknoopt met het Kasteel van Waanrode, om de oorspronkelijke “Armoriaelrolle” te bekomen.

De bekrachting van 1584 wijst er tevens op dat de hogervermelde voorvader, destijds in de onmiddellijke nabijheid of minstens in het gebied van de familie van Schoonhoven moet gewoond hebben.

Eigenaardig is echter het feit dat de Graven van Aarschot en alle takken die uit dit stamhuis voortsproten zoals de Heren van Rivieren, Wezemaal, Rotselaar, Schoonhoven enz..... allen lelies in hun schild voerden.

Stamden deze voorvader, die dit wapenschild bekwam, misschien langs een moederlijke bastaardentak uit dit geslacht en brak hij zijn wapen door een keper, of is het voeren van lelies in zijn schild louter toeval?

Item te weten waerachtig dat uyt voorsch geslagte descendeert en iz Joanne van Nerim in syn leven scepen tot Wanroye ende getrouwt hebbende die Jouffr Anna Lucia Wanten ex Thienen en bij wettighe generatie uyt den schoede van syne huysvrouwe heeft verweckt seven kinder naer te noemen i caroli in syn leven oock scepene van de Vryheydt Hougarde getrouwt hebbende die Jouffr. Maria Barbara Sweerds ex Hougarde suster van de Rev Dus voorschreven, wonachtig in die plaetse binnen die prochie deser dat den selven hem wel is bekend geweest ende uyt den schoede van Barbara syne wettighe huysvrouwe heeft verweckt acht kinder hiernaergenoomde i Maria Anna bagyne tot Thienen in Henricus pastoor tot Cortemarck resorteerende onder die deckenye van Thorhout iii Clara religiosa int clooster tot shertogendael iv Joannes getrouwt hebbende die Jouffr Catarina Bueckens ex Hougarde v Caterina religiosa ant Wittenvrouwen cloester tot Thienen (Deze afstamming was ons reeds bekend. Noteer echter dat in de acte door de notaris een vergissing werd begaan, de “religiosa uit clooster tot shertogendael was niet Clara, maar wel Caterina”. Wellicht gebeurde deze vergissing om reden dat laatstgenoemde Clara Caterina noemde en dat de acte niet herlezen werd.) vi Philippus Jacobus getrouwt hebbende die Jouffr Anna Maria van Autgaerden ex Hougarde vii Joanne Franciscus getrouwt hebbende die Jouffr. Anna Catarina Lowedt ex Attenhove viij Caroli naer syne studien tot Loven overleden en alle dese getrouwde wettighe gehuysschen hebben kinderen verweckt so sons als doghters en voirts de ander kinder van Eers Joanne van Nerim ende Lucia Wanten naer te noemen

- 2 Johanna Elisabeth
- 3 Maria
- 4 Lucia
- 5 Joanna getrouwt hebben die Jouffr Elissebeth Wuestenbergh ex Wanroye verweckt uyt den schoede van syne wettighe huysvrouwe i Joanne Cornelius in

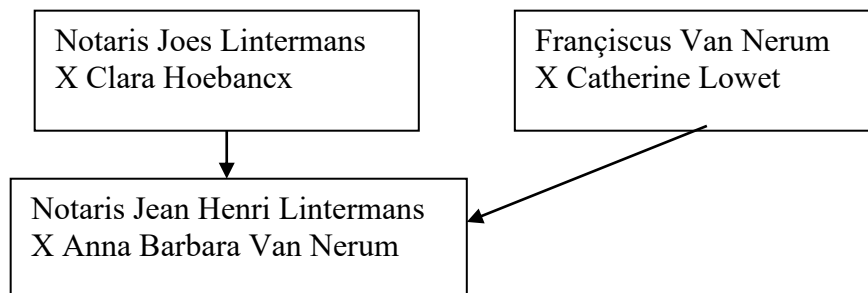
hauwelyck met die Jouffr. Theresia van Hinnisdael ex Miscom ii Caroli iii Maria Lucia iv Barbara v Catarine ende dese getrouwde hebben oock kinder verweckt ende voirts

- 6 Maria Magdalena
- 7 Catarina alle kindere ende kindtkinder van eersaeme Joanne van Nerim ende Joffr Lucia Wanten voorschreven (Deze afstamming brengt ons op het spoor van nieuwe aanschakelingen in de streken van Waanrode, Miscom enz... aan de Velp en de Gete) altemaal persoons van seer goeden naem ende reputatie Item te alineeren en te weten door extracte Nots gepasseert voor eers Nots de Molin in date 18 xbris xvije vier en twintigh dat Caroli ex Hougarde Joannessone in syn leven heeft gevoert een gebrocken waepene van drey gulden lelyen up lazuerblaut vermindert met den kepere (Op 18-12-1724, dus 3 maanden nadat hij zijn eigen brouwerij had opengesteld, is Carolus Van Nerum, stamvader der Hoegaardse vertakking voor de Notaris de Molin verschenen, om zijn eigen wapenschild op akte te laten stellen. Merk hier op dat hij de keper uit zijn schild verwijderd en de zilveren lelies door gouden vervangt. Wellicht wilde hij hierdoor enig verschil maken met het blazoen van zijn voorvaders en de kleuren van Hoegaarden in zijn blazoen vereeuwigen. Verder bleven helm en dekkleding bewaard, zoals blijkt uit zijn zegel (zie volgend document)) gelyck ooick is vermedert ende vermindert de waepen- van de andere geletten exepst dese van Wanroye altemaal aliniert in acte Nots (Ook de stamvaders van nde andere vertakkingen brachten verandering aan in hun schild, met uitzondering van deze uit Waenrode, die het voorvaderlijk blazoen ongewijzigd heeft bewaard. Al deze wapenbeschrijvingen werden op notariële akte gebracht, maar hiervan werd op heden geen enkel spoor ontdekt). Item ten bewyse hiervan attesteert dat getuyghe voors selffs geofficiert en heeft inde begraeffnisse ende exequie van Caroli van Nerim ex Hougarde gelyck hetselfde is gescheidt in de begraffenise uytvaert van Carolus filius Carolus cum factum Armoriny Signavit (En als bewijs van de waarheid getuigde Pastoor Sweerds bovendien dat hij in de begrafenis van Carolus Van Nerum uit Hoegaarden (+ 1757), het wapenschild van belanghebbende (wellicht was dit een obiit) in zijn "officie" heeft gebruikt, gelijk hetzelfde geschiedde tijdens de uitvaart van zijn zoon Carolus de jongere (+ 1768). Eigenaardig is nochtans dat Pastoor Sweerds die in 1785 overleed deze verklaring aflegde in juli 1768, terwijl Carolus de jongere pas in september 1768 stierf, zodat de laatste zin in betrekking met Carolus de jongere er schijnt bijgevoegd i 1790, bij de opstelling van de kopij, om aan te tonen dat ook deze een obiit op zijn begrafenis had, ten einde nog meer kracht te geven aan het voorgaande).

Copie voor d'Heeren van Nerum

Deze "Atteste van Waeoenporte" maakt voor de familie voornaam hoofdstuk uit. Het feit dat in 1790 door not. Ren. Joes Lintermans (Ook schepen in de laatste Regentie van Hoegaarden, die door de revolutionaire beweging werd omvergeworpen. Hij x 1766 met Clara Hoebancx en + in 1791. Zijn zoon Jean Henri Lintermans, ° 1767 x 1794 met Anna Barbara van Nerum, dochter van Franciscus x Catherine Lowet), uit Hoegaarden, en op verzoek der gebroeders

Joannes, Jacobus en Franciscus, een kopij werd gemaakt voor de Heren Van Nerum, is een ontegensprekelijk bewijs, dat deze voorouders hun afkomst en wapenschild voor het nageslacht wilden bewaren en het opzettelijk voor hun hebben weggelegd. De zinspelning uit het overlevingsverhaal, dat het Nieuwhuys nooit in vreemde handen mocht komen, omdat de voorouders uit de revolutietijd er schatten hadden verborgen, wordt hierdoor bekrachtigd.

j. Exteract autshentieck uyt den Sweertsboeck (inventaris nr 413)

Eveneens een zeer merkwaardig document, dat de stichtingsakte weergeeft van de “confrérie” der 5 rechthebbende families der studiefundatie van deken Henricus Peeters, met eigen wapenschild.

Dit afschrift luidt als volgt

N° 23

Exteract autshentieck uyt den Svheertsboeck

Op heden desen 9 xbris 1741 compareerden int pastoreelhujse tot Hoegaerden voor mij ondergeschreve (?) nots binnen dese Vryheydt residerende de naergenoemde getuyghe ende personnellyck Henricus Svheerts onse tegenwoordighe (?) pastoor, Carlo van Nerim Henricus Hoebancx Henricus Struys Servatius Svheerts ende Hubertus Svheerts whethoudere scepenen ende gesworenen tot Hoegaerden welcke comparanten hebben verklaert te fundeeren ten dage maenden ende jaere voors eenene bestierst offte Hoofttraede genaamt Svheerts raed voire te appliceeren den testamente gesigneert Henricus Peeters Landtdeken binnenvoors Vryheydt om gevonden te syn int pastoreelhuyse date x 8bris wettigh attesteert in mijn stude nots date X 9 bris Item te fundeeren de confrerye avnde V familien ende bestiert door den Svheertsraede in v geletten ofte klejne raeden naergenaemden van Nerim Hoebancx Struys S Svheerts H Svheerts vojr de uytvoirderinghe van 't testament voors (*Deken H. Peeters (oom van de voormoeder Barbe*

Sweerts) + okt 1741 en diezelfde dag werd in de Pastorij zijn testament over de studiebeursstichting gevonden. Op 10 november werd het testament door notaris Joes Sweerts gewettigd, terwijl op 9 december van hetzelfde jaar, alle zonen en schoonzonen van deken Peeters' zuster Catharina samenkwamen voor hogergenoemde notaris, om het nalatenschap van hun afgestorven oom in studiebeurs te verwerken, ingevolge zijn laatste wilsbeschikking. Daarom stichtten zij een Hoofdraad met name de “Sweertsraad” om de opgerichte confrérie van de 5 rechthebbende geslachten te besturen, die elk op hun beurt over een kleine familieraad beschikten, om in het kader van de confrérie en ter uitvoering van het testament, hun eigen belangen te verdedigen.) Item tot vhettinghe vhaepenen te voeren van confrerye voorsch 1 de gulden Lelye ofte van Nerim Carlosgelette in abjme 2 tsilver svhaert ofte Hoebancx Henricusgelette in senextrehooft 3 den silveren struysvoghel ofte Struys Henricusgelette in dextrepointe 4 den svharten merel ofte Svheerds Hubertusgelette in senextrepointe met upte voors blasoene een vhiyndruyventak in respijt vande fundateur ende signateur voors testament. *Deze confrérie van de 5 families nam ook een wapenschild aan, waarin de hoofdfiguren van hun onderscheidenlijke blazoenen tot één enkel herleid werden: Dit wapenschild in rococostijl is gevierendeeld;*

in 1 het zwarte merelsymbool van Servaes Sweerts
in 2 het zilver zwaard van Hoebancx
in 3 de zilveren struisvogel van Struys
in 4 het groene klaverblad van Hubertus Sweerts,
en in het hartschild de gulden lelie van het Van Nerumgeslacht.
Boven op het schild prijkt de wijndruiventak van deken Peeters. De identificatie en afbeelding van voornoemd blazoenen werd ons duidelijk gemaakt door een zeer belangrijk document bekomen bij de familie Peeters uit Diest en getiteld “Segel

in 1 het zwarte merelsymbool van Servaes Sweerts

in 2 het zilver zwaard van Hoebancx

in 3 de zilveren struisvogel van Struys

in 4 het groene klaverblad van Hubertus Sweerts,

en in het hartschild de gulden lelie van het Van Nerumgeslacht.

Boven op het schild prijkt de wijndruiventak van deken Peeters. De identificatie en afbeelding van voornoemd blazoenen werd ons duidelijk gemaakt door een zeer belangrijk document bekomen bij de familie Peeters uit Diest en getiteld “Segel

ende waepene extracte voor Not. Sweerds in 1752".

In dit document waarin de naam Sweerts met "dt" wordt geschreven, staat de afbeelding van de "Waepene der Landtdeken Peeters fundatie" aangegeven met de volledige afstamming van deze 5 rechthebbende geslachten.

Voor Van Nerum wordt hierin het volgende vermeld: "iii dit is tsegel ende waepenen van Sr Carolus Van Nerum gebortigh tot Bunsbeeck in syn leven brouwere ende scepene tot Hougaerde in wettighe houwelyjke geweest met Jouff Maria Barbara Sweerds ende verweckt hebbende 8 kinderen:

- Maria-Anna
- Henricus
- Clara
- Joannes
- Catharina
- Jacobus
- Françiscus ende
- Carolus

Altemael kindtkinder van Landtdeken Henricus Peeters sutere Catarina om te pretenderen int van Nerum Carolus gelette ofte gulden lelye. Quod Superius dictum attestor joes Sweerds Nots.

De andere 4 afstammingen werden in dezelfde zin opgemaakt. Op de voorzijde van dit document staan echter 5 zegels van voornoemde personen. Dit van Carolus Van Nerum wiens naam er op aangegeven is vertoont de drie lelies, met boven het schild een helm waarop een uitstekende lelie, omgeven van dekkleding. Dus dezelfde helmtekens als beschreven in de "Atteste van waepenporte".

Dit document werd aan het familiearchief geschonken en opgenomen onder inventaris nr 415. Het is de bevestiging van het uittreksel uit het Sweertsboek en werd in 1752 vermoedelijk opgemaakt om alle betwistingen nopens afstammingen uit te schakelen, op een ogenblik dat de eerste studiebeurzen vrijkwamen.

Item te nomineren tot proviseur ende tuteur Hnericus Svheerts pastor ende te nemen tot collateurs die naergenoemden S Svheerts ende H Svheerts voir te denomineeren de pretendentes ter presenti van Carlo van Nerim H Hoebancx ende H Struys vojr te approbeeren aller goedevan hetgene in testament voors en in vhelter herte te nemen en ten boecke gestelt vholden (hun broer Pastoor Henricus Sweerts werd tot eerste bestuurder en voogd van de stichting benoemd, terwijl de gebroeders Servaes en Hubertus Sweerts de eerste begevers werden, om in het kader van de Sweertsraad, de studiebeurzen toe te kennen en waarvoor zeen speciaal boek instelden, vermoedelijk "het collateursboek".

Tot teecken van vhaerheyt in respyt voir den uytterste whille en begeerte van de fundateur.

Gedaen ende gepassert binnen Hougaerden ten date ter presentie van de getuyghe:aensocht.... de comparanten inte fundeeren hetgeen voors ende minute deser bekleedt met de segel ende handteecken van Dus Henricus Svheerts Carlo van Nerim Henricus Hoebancx Henricus Struys Servatius Svheerts Hubertus Svheerst ende voir mij ondergeschreven nots.

Accordeert met sijn origineel bij Exteract
Quod attestor

Joes Svheerts Nots
1741

Dit document heeft een historisch karakter en veropenbaart ons de wijze waarop de studiebeursstichting van Deken H. Peeters is geschied. Maar boevndien werpt het ook een licht op het ontstaan van de familiegilde in 1778 opgericht, door de gebroeders Van Nerum (kinderen van Carolus), op verzoek van hun moeder Barbe Sweerts en "naer maniere ende forme van de Sweertsraede met consent van Pastoor Henricus Sweerds".

Vermits wij nu weten wat de “Sweertsraad” was, mogen wij met zekerheid verklaren dat de familiegilde der Gulden Lelie geboren werd uit de Kleine raad van “van Nerim Carlosgelette” die deel uitmaakte van de Hoofdraad der “Confrerye van de vijf familien”.

En om een onderscheid te maken tussen de bestaande wapens der familie Van Nerum en deze van de familiegilde, werd voor deze laatste de helm door een vederbos vervangen en de dekkleding door palmtakken, terwijl het lelieteken bewaard bleef en de keper uit het voorvaderlijk blazoën boven het schild werd verplaatst. Vermoedelijk zijn de palmtakken het zinnebeeld der vermaarde Palmprocessie van Hoegaarden.

k. Brief van het Franse Hoofdkwartier (Inventaris nr 414)

Het laatste document is een schrijven van de 24ste Militaire Divisie referentie nr 74, en gaat uit van het Franse Hoofdkwartier te Brussel op datum van 13 Germinal An X (1802).

De “Capitaine Rapporteur” bij de Krijgsraad verzoekt de Burgemeester van Tienen, om inlichtingen nopens de genaamde Michel Smets, die wegens vaandelvlucht voor de Krijgsraad gedaagd werd.

Wellicht werd dit schrijven door een onbekende hand uit de samenzwering bemachtigd, om Michel Smets te vrijwaren, of minstens om aan te tonen dat hij een vijand was van de Franse Republiek. Was deze Michel Smets verwant met Jan Machiel Smets uit Hoegaarden, die van in 1793 reeds in de oppositie stond tegen het Franse bewind?

Besluiten en Gevolgtrekkingen:

Al deze documenten, die grotendeels slechts afschriften zijn, werden zonder twijfel weggeborgen om door het nageslacht te worden weergevonden. Dit wordt bewezen door het bijvoegen van een bevestigingsschrift van wat er tijdens de Besloten Tijd in de kelders van 't Nieuwhuys gebeurde. Deze bijvoeging geschiedde in maart 1804 toen het grootste gevaar geweken was.

De stukken werden regelmatig uit hun schuilplaats gehaald en zeker en vast in 1802 om er de brief van het Franse Hoofdkwartier bij te voegen. Dit geschiedde door een geheime toegang tot de nis onder de doopvont. Werde deze toegang later afgeschaft om het voetstuk dicht te metselen? In dit geval is het niet uitgesloten dat er nog op een andere plaats documenten verborgen lagen, waaronder minstens een geschrift dat naar de doopvont wijst.

Welk is het verband van sommige documenten met deze familie? Zeker is dat zij verstopt werden uit vrees dat de bezittingen die er op vermeld staan, door de Fransen zouden aangeslagen worden. Maar waarom werden zij later dan niet terug gehaald, net als d kerkreliken?

Wie heeft al deze stukken verborgen? Zou het misschien deken Sweerts geweest zijn die in 1805 is gestorven? Het groot vermoeden bleef nochtans bestaan dat er aanvullende oorkonden verborgen lagen en zulks ofwel in 't Nieuwhuys, ofwel in andere huizen te Hoegaarden waar oude geslachten uit de samenzwering hebben gewoond. De aandacht der betrokkenen wordt hierop gevestigd opdat zij zouden rekening houden, met de mogelijkheid dat ook in hun oude gewelfde kelders of waar dan ook, belangrijke documenten en voorwerpen kunnen verborgen zitten, want de “conspirateurs” hebben zeker verschillende bergplaatsen gemaakt.

Deze huizen kunnen zijn:

- de **hoeve Cipers** waar Jacq Dotrement woonde;
- de **hoeve Smolders**, woning van secretaris Sweerts;
- het **huis Evrard**, woonhuis van Jacobus Van Nerum (heden afgebroken);
- de **pastorie**, stamhuis van Carolus Van Nerum;
- de huizen nr 16, 18 en 20 in de Nieuwstraat (Joannes Van Nerum);
- de **hoeve der 11.000 maagden** (schepen Vandermolten);

- op de Stoopkensstraat (voormalig **huis schepen Brasseur**);
- in de Nieuwstraat (vroegere woning van **schepen Lintermans** , heden meubelsalon) enz....

Onze grootste wens is dat de huidige bewoners van deze huizen niet onverschillig zouden blijven en met ons contact opnemen, om de geschiedenis van Hoegaarden verder op te bouwen. Hoegaarden was een rijk dorp, waar tot heden weinig gezocht werd naar overblijfselen uit zijn glorie tijd. Moge de huidige generatie ontwaken om de oude fierheid van onze voorouders te doen herleven.

Bijlagen 2.

Beschrijvende inventaris van de in 1965 in de kelders van 't Nieuwhuys gevonden documenten, verborgen in de holte onder de bekleding van een kelderopening.

Voortzetting van de werken:

De opgravingen van 16-05-1964 in de kelders van 't Nieuwhuys werden op 10-04-1965 voortgezet door J. Peeters, M. Dodion, A. Van Nerum en H. Van Nerum, o.l.v. de onderwijzer Albert Guilluy.

De Romeinse waterput:

In de allereerste plaats werd gezocht naar de geheime toegang, waardoor de gevonden documenten in de nis onder de doopvont waren geplaatst. Zeer voorzichtig werd de grond opgedolven achter de scheidingsmuur, palend aan de doopvont en elke laag grondig door Guilluy jr. onderzocht. Om 11:10 uur stootte J. Peeters op een grote witte Gobertangestein, die zich op +- 25 cm diepte bevond en op een trap geleek. De opgravers dachten al de afdalende trap van de onderaardse ontsnappingsgang te hebben ontdekt, waardoor deken Sweerts tijdens de Revolutiejaren zou ontsnapt zijn.

Naargelang de grond delving vorderde, werden verscheidene witte stenen blootgelegd, die allen in cirkelvorm op elkaar waren gebouwd en op het bestaan wezen van een stenen put met 1,35 m doormeter, gelegen onder de scheidingsmuur en de doopvont. De uitgehaalde steenbrokken en scherven en de ontleding van de mortel wezen weldra op het bestaan van een zeer oude maar goed bewaarde waterput. De zoekers werkten onvermoeid voort, doch op 2,3 m diepte kwam het grondwater boven, zodat alle opgravingen tijdelijk dienden stopgezet.

Toen Dr. J. Verbesselt, Conservator bij de Koninklijke Musea voor nKunst en Geschiedenis en later ook Dhr. Roobaert, Inspecteur voor Nationale Opvoeding en

Cultuur, ter plaatse verschenen, bepaalden zij de ouderdom van de waterput, tussen de late Gallo-Romeinse tijd en het vroege Frankische tijdperk, dus uit de Vde eeuw.

Opgedolven scherven uit deze periode staaften hun beweringen, terwijl verbrande baksteen en hout erop wezen, dat het oude huis door brand zou vernield geweest zijn. Daarna werden de kelders en grondvesten van het nieuwe huis opgetrokken, zodat het niet uitgesloten is dat het huis vanaf dat ogenblik reeds de naam van “Nieuwhuys” kreeg. Zulks geschiedde vóór 1747, daar dit jaartal in de balken van de huidige zolder staat gegrift. Er bestaat echter meer kans dat het vóór 1657 gebeurde, want wij weten dat Franse en Hollandse troepen in 1635 de stad Tienen en ook verschillende huizen te Hoegaarden in 1636, toen Jan de Weert er met zijn Duitse troepen logeerde, een hevige brand was uitgebroken, waardoor verscheidene huizen, o.m.

- de voormalige pastorie,
- 't Cleyn Paradis en
- misschien ook 't Nieuwhuys in de vlammen opgingen.

Het was in elk geval tussen 1647 en 1657 dat burgemeester Daniel Bormans, de huidige hoeve Cipers en ook 't Nieuwhuys, waarvan hij vermoedelijk eigenaar was, zou gebouwd of gerestaureerd hebben. Bijgevolg is het niet uitgesloten dat hij het afgebrande huis kocht om er een nieuw van te maken.

Met de ontdekking van deze put werd meteen ook de geheime toegang tot de nis onder de doopvont gevonden, want deze toegang geschiedde via de bovenrand van de waterput, aangezien zijn cirkelvormige omtrek die onder de scheidingsmuur doorloopt, de voortzetting uitmaakte van de nis. Hierdoor is bewezen dat de verbergplaats van de documenten onder de doopvont, gemakkelijk te bereiken viel over de bovenrand van de put en zulks op een diepte van circa 25 cm onder het grondoppervlak. De ouderdomsbepaling van de put wijst bovendien op het vroegere bestaan van een Romeinse afspanning, zodat al de oude legenden hieromtrent op waarheid berusten. Wij herinneren hier terloops aan de legende van de geheime schuilplaats onder de Gobertangesteent, waar de geesten verbleven. Daar de put onder de witte doopvontsteen ligt, kan hij niet anders dan deze schuilplaats zijn.

De juiste ouderdom van de put zou eerst na volledige schoonmaak kunnen worden vastgesteld. Hij zou een diepte hebben van 9 à 11 meter en allerlei voorwerpen uit vroegere eeuwen op zijn bodem bevatten.

Documenten.

Na de stopzetting van de putdelving werd verder gezocht naar de ontsnappingsgang van deken Sweerts. Hierdoor kwamen de kelderopeningen in aanmerking. Zij werden uitgebroken en alle stenen en grondlagen, die op een jongere datum wezen, verwijderd. Rond 14:25 uur kwam in het keldergat van de kapelplaats, een ingebouwde nis te voorschijn, die in haar lucht vrije holte een pak documenten verborgen hield. De vinder was M. Dodion, die onmiddellijk de voorgeschreven opdrogingsprocedure toepaste. In tegenwoordigheid van A. Guilluy en A. Van Autgaerden, werd het pak opengemaakt, terwijl pas laat in de nacht tot de volledige ontcijfering kon overgegaan worden. Achteraf werden de documenten door het Algemeen Rijksarchief van Brussel op prachtige wijze gerestaureerd.

Het geheimzinnig pakje omvatte een perkamenten omhulsel waarin 5 oorkonden staken. Het omhulsel, dat op zich zelf het voornaamste stuk uitmaakte, was beschreven en dichtgeplooid, de vier hoeken met een verzegelde veder gesloten. De gevonden oorkonden kunnen als volgt betiteld worden:

- declaratiën, met blazoenen en schets van 't Nieuwhuys;
- Plan van 't kasteel Serclaes te Wommersom (Franse tijd);
- Notarieel fragment uit Overwinden (1684);
- Acte van deylinghe (1788);
- Verkoop van “zwart goed” (17c!°).
- Daging voor Notaris (1809).

1. Het perkament omhulsel (inventaris nr 503)

Dit is een perkament vel van circa 55 x 25 cm, gebruikt als omslag om de andere oorkonden tegen vochtigheid en vernieling te vrijwaren. Het was in vier delen gevouwen, de hoeken dicht gehouden met een doorstekende veder, aan weerszijde verzegeld. Het zegel is echter onleesbaar, maar schijnt overeen te stemmen met het stempel van de in mei 1964 gevonden documenten, zodat het vermoedelijk toebehoorde aan de persoon die de stukken heeft weggeborgen, in dit geval Jean Van Nerum, zoals uit onderstaande “Declaratiën” blijkt. Het beschreven perkament omvat:

- familieblazoenen;
- declaratiën;
- een schets van 't Nieuwhuys van het jaar 1794.

A. Familieblazoenen

Op de buitenzijde van het perkamenten omhulsel staan de afbeeldingen van de volgende wapenschilden:

- van azuur met keper (vermoedelijk van zilver);
- hetzelfde, doch vermeerderd met drie lelies (vermoedelijk van zilver) geplaatst 2 en 1
- van azuur met drie lelies (vermoedelijk van goud)
- hetzelfde, doch beladen met een vrijkwartier, gekwartilleerd door een kruis en met figuren die veel gelijkenis vertonen met het wapen Sweerts.

Onderaan, in overeenstemming met de blazoenummering, staan de volgende opschriften, die pas na de restauratie door het Alg. Rijksarchief duidelijk werden:

- tsegels Neederhem 1321
- Johannes van Nerim 1553
- Carolus van Nerem 1723
- Johannes van Nerum 1757

Na grondige ontleding wijzen deze wapenschilden op een eeuwenoude evolutie van het familieblazoen van Nerum:

- a. van een tot heden onbekende voorvader, wellicht het oorspronkelijke en oudste wapen van dit geslacht.
- b. Wapen waarvan sprake in de “atteste van waepenporte”, gevonden op 16 mei 1964 en “a tempore immemoriali” door ons geslacht gevoerd. Joannes van Nerim die het in 1553 bekwam, voegde aan het wapen van zijn voorvader, drie lelies bij, maar behield de kleuren. Onderstaande “declaratiën” verstrekken nadere uitleg nopens dit blazoen.
- c. Wapenschild van schepen en meester-brouwer Carolus van Nerem, die door zijn huwelijk in 1723 met Barbara Sweerts, de stamvader werd van de Hoegaardse vertakking. Hij verving in het oude familieblazoen het “zilver” door “goud”, wellicht om de kleuren van het Hoegaardse gemeentewapen over te nemen en verwijderde ook de keper uit zijn schild.
- d. Wapen van notaris Johannes van Nerum uit Hoegaarden, zoon van vorige en vader van de verberger der documenten. In 1757 begon hij zijn politieke loopbaan, als gezworene in de dorpsraad. Aan de schild van zijn vader Carolus, voegde hij een vrijkwartier bij met het wapen van Sweerts, wellicht ter ere van zijn moeder.

NB: Zie ook de achtereenvolgende schrijfwijzen van onze naam met de uitgangen HEM – IM – EM –UM, waarschijnlijk om aan te tonen hoe de naam door de eeuwen heen veranderde.

B. Declaratiën

De beschreven binnenzijde van het perkament geeft een klaardere kijk op de zaak en luidt als volgt:

“Declaratiën”

So versoecke ick ondergeschreven greffier vande Gulden Lelye (Tijdens de Franse Revolutie was Jean Van Nerum gildegrefier en dus de schrijver van deze declaratiën) binnen dese Vryheydt residerende, den persoon die dese lettere souden moghen komen te vinden na myne afflyvigheit, directelyck ende instantelyck by te roepen onsen Eerweerdighen heer mombaervadere (Daar dit stuk geschreven werd na de dood van deken Sweerts (oktober 1805) zoals achteraf blijkt, was de toenmalige mombaervader van de gilden lelie Pastoor Henricus Van Nerum) ende Raedebroeders van 't guld (dit waren toen Jacobus-deken, François-onderdeken en Hendrik Van Nerum-penningmeester) ende oock de greffier van de Raede uyt de V fundatiefamiliën, onse confrereers (zie "Exeract Autshentieck uyt den Sweerdsboeck).

Item terug te setten dese actenpampieren ende extracten up goede plaetse tot by 't end van den swaeren teyde (dit is het Franse bewind) en dan voirts te soecken so hiernaer genoemt en is, om restitueert te worden aen hunne eygenaere so de respectievlycke stucken attesteert.

Item te soecken in dese keldere de Waelheyns ende bysonderlyck onder de witten steen (de doopvont in 't Nieuwhuys (destijds bewoond door Hneri Dewaelheyns en Braba Van Nerum) te vinden, een wapenporte met blasoene annexe ende armoriael extracte (gevonden op 16-05-1964) van atteste voorschr. Hauden de waepene octroye door Carolus V Rom Imp Anno 1553 aen Ph van Nerim praenobilis dominus (Wijzen deze woorden op een vroegere adellijke titel?) ende voorsaete van onse familiëngelette voor coene bystandt ende milde hulpe geboden aen syne cosyne die Riddere Robrecht heere van Wanroye en Riddere Olivier heere van Horst, in den streyde van Godtsgelove tegen Francoysen ende Protestanten (Koning Hendrik II van Frankrijk sloot met de Lutherse vorsten van Duitsland een verbond tegen Karel V en zij richtten hun macht tegen de Nederlanden en Lotharingen. Keizer Karel bood het hoofd aan de aanvallende Fransen en bestreed met al zijn krachten het opdagend Protestantisme. Hij overwon eerst bij Mühlberg in 1547, maar werd in 1555 tot de Vrede van Augsburg gedwongen. De edelen hadden hun Keizer koen en edelmoedig terzijde gestaan op het slagveld, terwijl hij van de gegoede burgers uit de Nederlanden geldelijke steun had ontvangen.

Was dit laatste misschien het geval geweest met Joahnnnes van Nerim, of streed onze voorvader achter de banier van de heren van Waenrode en Horst, waardoor hij in 1553 door Karel V een wapenschild bekwam en waarin hij uit erkentelijkheid de lelies van het geslacht Aerschot-Schoonhoven aanbracht? Een gewaagde hypothese die echter niet van alle grond ontbloot is.

Anderzijds hebben de lelies in het blazoen van ons geslacht, sedert onheugelijke tijden, een voorname plaats bekleed.

Boevendien werd er gesproken over "syne cosyne die Riddere". Mag hieruit besloten worden dat Johannes van Nerim verwant was met de ridders van Schoonhoven? Wij hebben getracht een genealogische schets op te bouwen, om de heren Robrecht en Olivier nader te leren kennen. Zij luidt als volgt:

"Ridder Robrecht "heere van Waenroye" x Anna van Nassau. Zij waren de ouders van Philippus, heer van Waenrode en markgraaf van Antwerpen, die in 1584 het blazoen "b" bekrachtigde.

Ridder Olivier "heere van Horst" (Sint-Pieters-Rode) x 1523 Anna Harchies. Hij was de broer van Robrecht, zonen van Hendrik, heer van Waenrode en Nieuwrode, x Jeanne Cotereau, kleinzonen van Philippus, heer van Waenrode, x Catharina Pot, achterkleinzonen van ridder Hendrik (+1422) x Beatrix 'T Serclaes en betachterkleinzonen van sire Jan van Schoonhoven.

Deze laatste was de zoon van ridder Jan x Else van Diest, kleinzoon van Jan x 1296 Margriet van Waver, achterkleinzoon van Arnold en betachterkleinzoon van een andere Arnold, stichter van het huis van Schoonhoven, stammend uit de graven van Aerschot.

Laatstgenoemde Arnold zou de broer geweest zijn van Hendrik, heer van Rivieren,

van Gerardus, heer van Wezemaal, en van Jan, heer van Rotselaar, allen vermoedelijk kinderen van Arnold (1147), die het bevel voerde over de Vlaamse kruistocht langs de zeeweg, tijdens welke Lissabon op de Turken veroverd werd en bijgevolg kleinkinderen van graaf Arnold van Aarschot (1125), die deel nam aan de eerste kruistocht naar het Heilig lan (1096-1099).

Al deze takken vorden Lelies in hun schild, zoadt het niet verwonderlijk is dat Johannes van Nerim, in 1553 uit eerbied voor dit geslacht, ook lelies in zijn blazoen opnam. Deze genealogische schets geeft geen verwantschap aan met van Nerim, maar leert ons toch de persoon kennen, die zo vaak worden vermeld, in betrekking met ons familieblazoen).

Item te soecken onder deselven steene andere concessie van conspirateursfamiliën, attesten ende extracten ende so voirts (Gevonden tijdens de opgravingen van 16-05-1964 en waardoor nu bewezen is, dat verschillende families uit de samenzwering, documenten in de kelder van 't Nieuwhuys en elders hebben verborgen. Vermoedelijk waren dit alles afschriften in geval de oorspronkelijke stukken zouden verloren gegaan zijn).

Item onder de schuere van Notaris Lintermans up IV voet rechts die poorte, de stichtinghe Landtdeken Peetersfundatie ende collateursboecke (Dit is het huidige huis nr 10 in de Ourystraat te Hoegaarden, destijds uitmakend van het voormalig Nieuwhuys en bewoond door Notaris H. Lintermans en Barbe Van Nerum. De voornoemde documenten schijnen na de Franse tijd te zijn uitgehaald, daar de beurstichting deken Peeters is verder gegaan, terwijl de collateurslijsten later bij de familie Dewilde te Ezemaal werden weergevonden. Wellicht was Lintermans, in zijn functie van "fundatie-collateur" op de hoogte van de bergplaats in zijn schuur en heeft hij alles na de revolutiejaren terug te voorschijn gehaald, om zijn taak voort te zetten.

Item onder DE STALLE 4T Nieuwhuys aen de straetmuere IV voet regts die poorte actes ende naemliste conspirateurs voorschr. (Deze poort zou zich bevonden hebben op de scheidingsmuur van de huizen nr 6-8 in de Ourystraat, maar de toelating tot opgravingen werd nog niet bekomen. Voornoemde schuur behoorde toe aan de Notaris Van Nerum, vader van de toenmalige griffier).

Item in de ierste keldere onser huyse in de nieuwstraete IV voet reght die gronduytganc (Dit is de kelder van het huidige huis nr 16 van de Ourystraat, waar een onderaardse grondingang bestond en door de huidige eigenaar werd dichtgemaakt. Zo het leenboek van dit geslacht niet werd uitgehaald dient alle hoop opgegeven het nog ooit te kunnen weervinden. De afkorting "Jker" die de naam van Nerim voroafgaat, zou kunnen wijzen op de titel van "Jonker" wat misschien de vermelding "praenobilis dominus" staaft, zodat het niet uitgesloten is dat deze voorzaat in 1553 samen met zijn blazoën, ook een kleine adellijke titel heeft bekomen).

Extracte uyt 't leenboecke van onse voorsaete Jker van Nerim, heere van 't hof tot Neerhem onder Hougaerde resorteerende (Nopens dit vermeld leengoed dat aan deze voorvader zou toebehoord hebben, vonden wij het volgende: "In 1844 schonk Joannes II aan de Gilde een pentekening van voornoemd hof. Deze gekleurde pentekening in vaantjesvorm en gezegeld met 3 lelies, vertoonde het grondplan van een wel afgebakend erfgoed, gelegen te Nerm onder Hoegaarden, aan de bocht van de weg lopend van de bidplaats naar 't Meyveldt tussen 's Heerenvliet en het Nermbos."

POPP

Deze pentekening met als onderschrift "thoff tot neerhem" is een unicum en vermeldt het jaartal 1582 in betrekking met cijnsgoederen. Eigenaardig is het feit dat het zegel drie lelies en geen keper draagt, terwijl deze laatste in de "atteste van waepenporte" uitdrukkelijk staat aangegeven. Moet hieruit besloten worden dat de

pentekening op een latere datum werd opgemaakt, toen de keper reeds uit het familiewapen was verdwenen?

Anderzijds werd in 1878 bij het eeuwfeest van de gilde, aan alle familiegetrouwen een schrijn geschonken met aarde uit het Nerimbos, als symbool van de vaderlijke erfgronden, zodat alles er op wijst dat 't hof tot neerhem, eens het leengoed van hun voorouders is geweest). Ende 't leenhoeve van Brussel onder Hackendovere (Hiervoor verwijzen wij naar de gevonden documenten van 16-05-1964, genaamd "Goedinge van lant bij de Vissegrachte" en "Extract uyt den Leenboek van 't hof van Brussel". Zoals uit huidig document blijkt zou het leenhof aan de Vissegrachte, groot 3 ½ dagm., op naam gestaan hebben van Jh van Nerim en later verkocht geweest zijn aan de familie de Muntere. Noteer dat Notaris Henderick van Nerum uit Kersbeek (+1699) gehuwd was met Eers. Gertrude de Muntere (+1717) en de oom en tante waren van Brouwer Carolus van Nerum uit Hoegaarden, zodat dit geslacht toch niet vreemd was aan 't leenhoeve van Brussel.)

So oock sal te vinden syn in 't pagthof Doutermont in de schuere 't Sweerdsboecke (Dit is de huidige hoeve Cipers, destijds bewoond door Jacques Dotremont en Elisabeth Sweerts. Wegens de onduidelijk plaatsbepaling bleven de eerste opgravingswerken zonder resultaat, maar verdere opzoekingen zullen uitgevoerd worden (tot op heden, 2009, werd nog niets ondernomen). 't Sweerdsboecke moet nochtans zeer omvangrijk geweest zijn, zodat het misschien op een bijzondere wijze diep in de grond kan geborgen zitten. Het is mogelijk dat het na de revolutiejaren terug werd uitgehaald.)

Ende andere pampieren up die Vroente aen de gloriet (Sint Corneliushoeve – Van Nerum) Hier blijft weinig hoop over, want op die plaats werd na 1900 alles verbouwd. De vage vermelding "aen de gloriet" liet niet toe om met nauwkeurigheid bepaalde opgravingswerken uit te voeren. Vermits het geslacht op deze plaats zonder onderbreking tot rond 1900 heeft gewoond, bestaat ook de kans dat de documenten na de Franse Overheersing werden uitgehaald.)

Alsdan voorsch en is gestocken door my ende Affyvighe Landtdeken Sweerds ende up dese plaetse by instortinghe ende toemaecte van de grondganck, onder de steene fondse van 't nieuwhuyse naar 't hof ... cleyne schuere Lintermans ende so voirts naer onsere keldere bij de uytganck.

In den naem des Heeren. Amen

(Twee personen staken de documenten weg:

- deken Sweerts, het hoofd van de samenzwering te Hoegaarden en
- Jean Van Nerum, de vertrouwensman uit de Conspiratie.

Maar dit bewijst niet dat dat zij alleen op de hoogte waren van de bergplaatsen.

Deze "Declaratiën" werden door Jean Van Nerum opgemaakt na de dood van deken Sweerts (+ okt 1805), daar hij de deken als "afflyvighe" vernoemt.

Nu dient de vraag gesteld of er na de dood van Jean Van Nerum (+ dec 1809) nog andere samenzweerders de bergplaatsen kenden? Wij zijn geneigd te denken wel, want bij zulke conspiraties moest er toch rekening gehouden worden met het plotse overlijden van een vertrouwensman, zodat wij niet kunnen aannemen dat na Sweerts, alleen Van Nerum overbleef om de schuilplaatsen te kennen, waarin zich documenten bevonden die aan de andere geslachten toebehoorden.

Zo ons vermoeden juist is, zijn de oorkonden na de revolutietijd door andere leden uit de samenzwering uitgehaald, want toen had het geen zin meer ze nog langer in de grond verborgen te houden.

Wat nu 't Nieuwhuys betreft, schijnt juist andersom te zijn geweest, aangezien de documenten er nooit werden weggehaald. Mag hieruit afgeleid worden dat de toenmalige bewoners van dit huis de bergplaats in hun eigen kelder niet kenden en dat Jean Van Nerum een plotse dood is gestorven zonder een derde te kunnen inlichten? Waren de kelders van 't Nieuwhuys dan volledig in handen van een paar "Conspirateurs"? De laatste zin uit de "Declaratiën" is moeilijk te begrijpen. Hij schijnt uitsluitend op de bergplaatsen van 't Nieuwhuys toepasselijk te zijn. De documenten zouden er pas na de instorting en dichtwerping van de grondgang zijn weggeborgen, zodat zij zich voordien ergens anders bevonden. Vermits wij weten dat er in 't Nieuwhuys onder de doopvont, relieken hebben gestoken tot na het einde van de Besloten Tijd te Hoegaarden (maart 1804), schijnt de instorting gebeurd te zijn tussen maart 1804 en oktober 1805. Na het uithalen van de relieken werden de documenten (weergevonden op 16-05-1964) onder de doopvont gestoken en de grondgang dichtgemaakt. Maar dit bewijst tevens dat ondanks het einde van de Besloten Tijd, de samenzweerders nog allerlei gevaren vreesden en dat voor hen de "swaeren teyde" nog niet ten einde was. De juiste plaats in de kelders van 't Nieuwhuys, waar de ontsnappingsgang begon, kon tot op heden nog niet gevonden worden. In de "declaratiën" is er wel sprake van een "steene fondse". Wordt hiermee de doopvont bedoeld of een gang die op de koer van het huis zou gestaan hebben en waarvan een gewelf op 1 meter diepte aan de buitenmuur ontdekt werd? Deze gang zou

in elk geval geleid hebben, via de schuur Lintermans naar de kelder van notaris Van Nerum, waar de uitgang dichtgeworpen werd.

De laatste zin uit de “declaratiën” levert tal van problemen op, die nog vele opzoeken vergen.)

C. Schets van 't Nieuwhuys

Op de onderzijde van het perkament, juist onder de geschreven “declaratiën), komt een pentekening voor van de voormalige “Nieuwhuys”, volgens plan van 1794, opgemaakt door Jean Van Nerum.

Zoals uit deze tekening blijkt, bestond het toenmalige erfgoed uit twee delen:

- het eigenlijke “Nieuwhuys”,
- het huis van Lintermans.

a. 't z.g. “Nieuwhuys” (heden Museum – nu Cafe- Taverne)
--

Dit omvatte de huidige huizen in de Ernest Ourystraat nr 2 en 4, met de stallen (huizen 6 en 8) gelegen aan “de Nieuwstraete naer Steenberghe” en het bakhuis, de inrijpoort en de schuur aan de “steenwegh naer Thienen”.

Hierdoor is meteen bewezen dat het erfdeel van notaris Joannes Van Nerum (huizen 6 en 8) als stallen gebezigd werden door het gezin Dewaelhuyns x Van Nerum, dat destijds het Nieuwhuys (nr 2 en 4) bewoonde;

Afgezien van de ingangsdeur, een paar vensters, de afschaffing van het bakhuis en de restauratie van de huizen nr 6 en 8, heeft het Nieuwhuys sedert 1794 geen noemenswaardige veranderingen meer ondergaan.

b. Het huis Lintermans (verbouwd in meubelsalon)

Dit huis (Ernest Ourystraat nr 10), wel afgebakend van het vorige, paalde langs het erf aan de eigendom van notaris Joannes Van Nerum. Het omvatte een woonhuis, stallen, schuur en achteruitgelegen inrijpoort.

Uiterst rechts op de tekening komen twee grote gebouwen voor met de vermelding van de naam “Cipers”.

Het heeft er echter de schijn, gezien de ligging van de inrijpoort en het hof, dat deze gebouwen deel zouden uitgemaakt hebben van de voormalige blok van 't Nieuwhuys. Wellicht behoorden zij toe aan notaris Lintermans (uit het erfdeel van Franciscus Van Nerum).

In dit geval schijnt het middendeel (erfdeel van Joannes Van Nerum; huizen nr 6 en 8) niet in evenredigheid te zijn geweest met de twee overige delen.

Volgens de schets besloeg het erfdeel van deze voorouders toch een aanzienlijke oppervlakte.

De voorgevel van het huis Lintermans heeft sedert 1794, in tegenstelling tot 't eigenlijke Nieuwhuys, wel wijzigingen ondergaan, daar de voordeur zich later in het midden bevond.

c. De grondgang

Op het plan staat ook duidelijk de ligging van de onderaardse gang beschreven, die van in of achter 't Nieuwhuys (deel Dewaelheyns) vertrok en onder de scheidingsmuur doorliep, om via de schuur van Lintermans langs diens hof in de richting van het eigendom van Joannes Van Nerum te lopen.

Als deze gang, die waarschijnlijk de ontsnappingsgang geweest is tijdens de Franse Overheersing, over zijn hele lengte kon worden blootgelegd, zou zulks een grote historische betekenis krijgen, in het kader van het opgerichte museum in 't Nieuwhuys.

2. **Plan van ‘ Kasteel Serclaes te Wommersom (inventaris nr 504)**

Dit document dat met de overige in het perkamenten omhulsel stak, geeft de ligging aan van 't oude kasteel Serclaes te Wommersom, met aanpalende weiden behorend aan:

- de voormalige abdij van “Heylisseem”
- Jean François Landeloos,

alles omgeven door landeigendommen van “citoyen Serclaes”. Deze laatste betiteling is een duidelijk bewijs dat het plan opgemaakt werd tijdens de Franse tijd. Het is ondertekend door de landmeter J.H. De Brie.

Werd dit document via François Van Nerum in bewaring gegeven aan de “Conspirateurs”? Deze veronderstelling steunt op het feit dat François goed bevriend was met de heren Serclaes.

3. **Notarieel fragment uit Overwinden (inventaris nr 505)**

Dit fragment, daterend van 1684, is het vervolg van het gevonden stuk op 16-05-1964;

Het betrof inderdaad een afschrift van geldleningen, aangegaan door de voorzaten der schepenen van Overwinden ten behoeve van hun dorp, tegenover de pensionaris Van den Berghe en zijn vrouw Anna Van den Roye.

Deze geldleningen waren:

- in 1634: 20 guldens met renten
- in 1668: 100 guldens met een rente van 6 gl. En 5 st. en 256 guldens met een jaarl. Rente van 16 gl.

Deze schulden werden door de huidige akte erkend bij de schepenbank van Overwinden, alsook dat zij de verbintenis aangingen de sommen met renten terug te betalen aan de Wed. Van den Berghe of haar erfgenamen, zoniet zou te Tienen of Leuven uitspraak worden gedaan nopens de verkoop van gronden onder Overwinden tot afbetaling der schulden.

Wie was nu deze Anna Van den Roye? Was zij misschien verwant met de moeder van Lucia Wanten (x Joannes Van Nerum), grootmoeder van de gebroeders Van Nerum uit Hoegaarden? Al wat wij met beslistheid over haar weten is dat zij huwde met Denis Van den Berghe de Binckum. Zij was de dochter van Hendrick van de Roye, burgemeester en schepen te Tienen (+ 1631) x Anna Van Houthem en de kleindochter van Hendrik van den Roye de oude x Anna Van Velpen.

Anna had een broer met name Hendrik die x met Anna de Lacresse en hun testament maakten in 1663. Zo deze laatsten een dochter hadden met name Lucia geboren circa 1620, dan is alle twijfel uitgeschakeld, want dan zou deze Lucia van den Roye de grootmoeder zijn van Carolus Van Nerum uit Hoegaarden.

Vermits de afschriften van deze akte, meer dan een eeuw na de lening, in 't Nieuwhuys verborgen werden, is het mogelijk dat de schuld op het ogenblik van de Revolutie, nog niet afbetaald was. In dit geval bestaat de mogelijkheid dat de erfgenamen(wellicht verwant met Van Nerum) het document aan de “Conspiratie” in bewaring hebben gegeven, ingeval de oorspronkelijke akte zou verdwijnen.

Werd deze schuld reeds vereffend, zoniet kunnen de nakomelingen van het geslacht Van den Berghe x Van den Roye, eens tot bij de burgemeester van Overwinden gaan!

4. **Acte van Deylinghe (inventaris nr 506)**

Deze akte behandelt een deling tussen de kinderen en erfgenamen van Gerardus van Parijs x Joannes Roobaert, te weten:

Maria Cath. van Parijs (x Peeter Celis) uit Lubbeek en Maria Ther. van Parijs (x Andries van Gramberen) uit Kerkom.

De akte werd opgesteld voor notaris Verstraeten te Lubbeek op 09-03-1788.

Waarschijnlijk was deze familie met de Hoegaardse Conspiratie bevriend en hadden zij angst dat hun eigendommen zouden verloren gaan.

5. **Verkoop van “Zwart Goed” (inventaris nr 507)**

Het is een proces-verbaal van 17 germinal An VI, waardoor een openbare verkoop gehouden werd door de Administratie van het Dijle Departement, bijgezet door Commissaris Mallarmé. De verkoop betrof 6 dagmalen land te Bunsbeek, toebehorend aan het voormalige en afgeschafte klooster van Cabbeek te Tienen.

Het goed werd verkocht voor “25.000 livres” aan notaris Pierre Joseph Coenen en dokter Nicolas Meys uit Tienen.

De akte werd voor een laatste maal geregistreerd op 19 vendemiaire An XIII (1804).

Vermoedelijk een gestolen document, door de samenzweerders verstoep, om zich te wreken op de verkopers van kerkelijk goed.

6. Daging voor notaris (inventaris nr 508)

Op 3-02-1809 verschenen voor notaris Pierre Depaep te Leuven, Godfroid Tirlo en zijn vrouw Pauline Peysens uit de Hoegaardenstraat te Tienen. Zij waren gedagvaard door Pierre Gens uit Leuven, ontvanger van de “Hospices Civiles” en vertegenwoordiger van het ex-klooster van Cabbeek.

De daging voor notaris geschiedde wegen achterstallige huurgelden voor een huis dat de gedaagden bewoonden en dat als eigendom van het voormalige klooster stond aangeschreven. De huurgelden moesten na de afschaffing van het klooster ten goede komen aan de Burgerlijke Hospiciën van de stad. Maar het gezin Tirlo x Peyssens weigerde en werd hiervoor veroordeeld.

Werd dit officieel stuk eveneens gestolen om de veroordeelden te redden? Wie anders dan een rechter, griffier of klerk, die met de samenzwering contact had, kon tot dergelijke verzetsdaad overgaan?

Vermits het stuk de datum van 03-02-1809 draagt en Jean Van Nerum in december 1809 overleed, schijnt deze daad gebeurd te zijn tussen deze twee data.

Besluit:

De kelderkapel heeft aan 't Nieuwhuys een historische waarde geschonken, terwijl de vondsten aanzienlijk bijdragen tot de plaatselijke geschiedenis in 't algemeen en de familiegeschiedenis in 't bijzonder. Een bezoek aan deze kelder loont waarlijk de moeite.

Bijlage 3

Beschrijvende inventaris van de vondsten uit de waterput (door dhr. A. Mathys).

In het stamhuis van de familie Van Nerum, genaamd “t' Nieuwhuys” gelegen Ourystraat 4 te Hoegaarden, werden opgravingswerken verricht o.m. in de kelder (*Onder leiding van Dhr A. Guilluy met hulp van de heren H. Brehmen, J. Guilluy, A. Boesmans, M. Bonnet en H. Van Nerum.*)

In april 1965 leidden de eerste werken tot de ontdekking van een gemetselde waterput. Hij is in kalkblokken opgetrokken met een diameter van 1.35 meter (*De inlichtingen betreffende de gang van de opgravingen danken wij aan Dhr H. Van Nerum.*)

Op een diepte van -2.30 meter dienden de opgravingen tijdelijk te worden stop gezet wegens de hoogte van het grondwater. In maart 1970 kon het delven pas voortgezet worden.

Op een diepte van 3.20 meter, in een zandlaag gemengd met witte vsteen, ontdekte men een kaaksbeen en een boomstronk; op -4.20 meter konden bovenghaald worden:

- een tweede kaaksbeen
- een boomstronk
- schelpen en oesters
- verbrand hout
- een gedeelte van een pint

- een plank van een koestoel
- tanden van dieren
- ceramiekscherven
- lederen zolen en afval aan het licht

Op een diepte van -4.80 meter stuitte men op

- allerlei glasscherven en
- pinten.

De werken werden dan tijdelijk stilgelegd en in april 1971 voortgezet.

Op een diepte van -6.80 meter kwam men op een kleverige driftgrond: de bodem was niet ver. Maar een grondverschuiving veroorzaakte een scheur in de achtergevel van het “Nieuwhuys” en de put moest definitief dicht gegooid worden.

De ligging van de put geeft een eerste aanwijzing voor de datering. Hij is immers gedeeltelijk door de gevelmuur overgebouwd en is dus ouder dan het “Nieuwhuys”. De schacht zelf bleef onaangetast en men kon er nog gemakkelijk water uit putten. Het komt trouwens niet zelden voor dat waterputten in kelders van oude huizen uitmonden. De vondsten wijzen aan dat de put nog tot in recente tijden in gebruik bleef. Men kan dus gerust veronderstellen dat de funderingen van het “Nieuwhuys” op het metselwerk van de bestaande waterput opgericht werden en dat men er voor gezorgd heeft dat de schacht van de put voor verder gebruik in de kelder vrij bleef.

In de hier volgende catalogoog worden alleen de gevonden ceramiek en het glas behandeld.

A. Ceramiek

- Pint, Westerwald, 18de eeuw. Steengoed, grijs, zoutglazuur. Cilindrisch lichaam, inbuigende rand. Paneel in mangaanpaars tussen vier blauwe banden. Bandvormig handvat. Hoogte: 16,5 cm
- Pint, Westerwald, 18de eeuw. Steengoed, grijs, zoutglazuur. Cilindrisch lichaam, inbuigende rand. Paneel met kobaltblauw decor: arend (?) op hartvormig bladenmotief tussen twee herten; horizontale blauwe band onder de lip en blauwe stippen onderaan. Sgraffito techniek. Bandvormig handvat. Hoogte: 16,2 cm.

- Pint, Westerwald, 18de eeuw. Steengoed, grijs, zoutglazuur. Cilindrisch lichaam, inbuigend rand. Paneel met kobaltblauw decor: twee gestileerde bloemen tussen twee op hun spits staande driehoeken; kobaltblauwe band onder de lip. Sgraffito techniek: Bandvormig handvat. Hoogte: 15,7 cm.
Bibl.: B. Beckman, Volkskunst in Rheinland (Führer und Schriften des rheinischen Freilichtmuseums in Kommern), blz 102, nr 305.

- d. Pint, Westerwald, 18de eeuw. Steengoed, grijs, zoutglazuur. Cilindrisch lichaam, inbuigend rand. Paneel met kobaltblauw decor: kruisvormig motief met gestileerde bloemen, tussen vogels staande op drie cirkels, blauwe stippen onderaan door ingedrukte halve getande bogen onderlijnd. Sgraffito techniek. Bandvormig handvat. Hoogte: 15,7 cm.
- e. Schotel, Noord-Nederland, eerste helft 17de eeuw. Majolica, rossige tot gele scherf, tinglazuur aan de binnenzijde, achterzijde met loodglazuur bedekt; op bloemen gebakken. Paneel met: drie blauwe bloemen met zwarte stengel, tussen twee blauwe sterren; boogvormig randdecor. Diameter: 25,5 cm.
Bibl.: D. Korf, Majolica, Bussum, s.d., blz 100, fig.139.
- f. Kommetje, Noord-Nederland, 17de eeuw, Majolica, rossige tot gele scherf, tinglazuur aan de binnen- en buitenzijde; in koker gebakken. Hoge smalle strandring als imitatie van het Chinese model. Decor op de buitenwand van bruine bloemen met blauwe stengel versierd met groene stipjes; aan de binnenzijde, op de bodem, groen blad. Hoogte: 3,7 cm.
- g. Kommetje, Noord-Nederland, 17de eeuw. Majolica, rossige tot gele scherf, tinglazuur aan de binnen- en buitenzijde; in koker gebakken. Hoge smalle standring (id. f.). Decor op de buitenwand van gele bloemen met blauwe kroonblaadjes, zwarte stengels en bruine bladeren, tussen blauwe sterren; aan de binnenzijde, op de bodem, bruin blad. Hoogte: 3,7 cm.
- h. Kommetje, Noord-Nederland, 17de eeuw. Majolica, rossige tot gele scherf, tinglazuur aan de binnen- en buitenzijde; in koker gebakken. Hoge smalle standring (id. f. en g.). Decor op de buitenwand van blauw landschap met huis, bomen en vogels. Hoogte: 3,7 cm.
- i. Zalfpot, 17de eeuw. Witte klei, plekjes loodglazuur. Hoogte: 6,8 cm.
- j. Vuurkorf, fragment. Roodgebakken klei, tinglazuur aan de buitenzijde. Handvat met vingerafdruk aan de basis, schouder doorboord met luchtgaatjes.
Bibl.: R. Borremans, oude Brabantse Gebruiksvoorwerpen, in De Brabantse Folklore, 160 (1963) blz. 8-9, fig. 4-5.
- k. Deksel. Roodgebakken klei, tinglazuur aan de buitenzijde. Diameter: 27 cm.
- l. Schotel, fragment, 18de eeuw. Roodgebakken klei, tinglazuur aan de binnenzijde. Decor van witte cirkelvormige banden met groen nopjes. Ringeloor techniek.
Bibl.: A. Matthys, La céramique paysanne dans le Brabant (XVIIIe siècle), dans Brabant, 3 (1966) blz 44, pl.II,2.
- m. Schotel, fragment, 18de eeuw. Roodgebakken klei, tinglazuur aan de binnenzijde. Decor van witte nopjes en cirkelvormige banden. Ringeloor techniek.

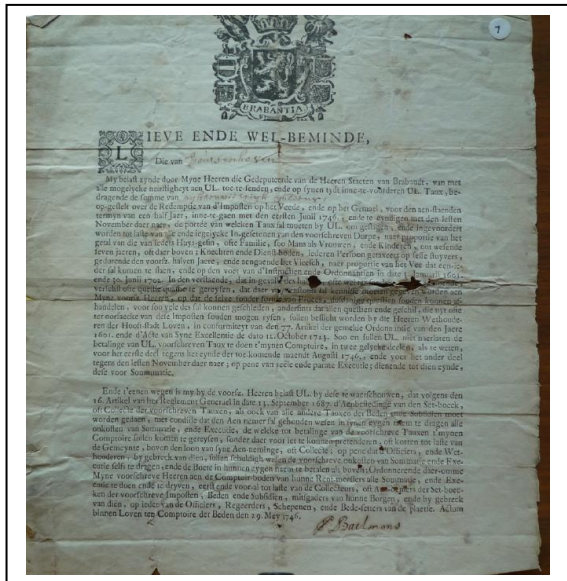
B. Glas

- a. Flesje, fragment, 17de eeuw. Groen glas. Diameter: 1,7 cm.
Bibl.: H.E.Van Gelder, Glas en Ceramiek, de kunsten van het vuur, Utrecht, 1955, pl. XV, 1.
- b. Glas, fragment. Wit glas.
- c. Glas, fragment. Wit glas. Hoogte: 4,6 cm.
- d. Glas, fragment. Wit glas. Decor met golvend reliëf. Vorm geblazen. Diameter: 4,9 cm.
- e. Glas, fragment. Wit glas. Decor met verticale cannelures. In vorm geblazen. Diameter: 5 cm.

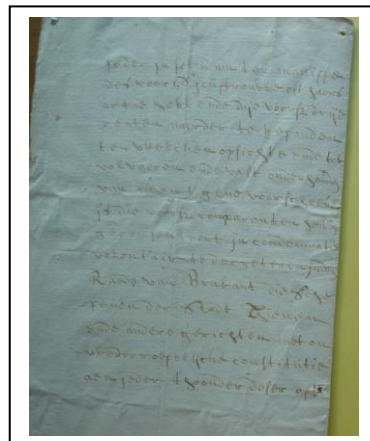
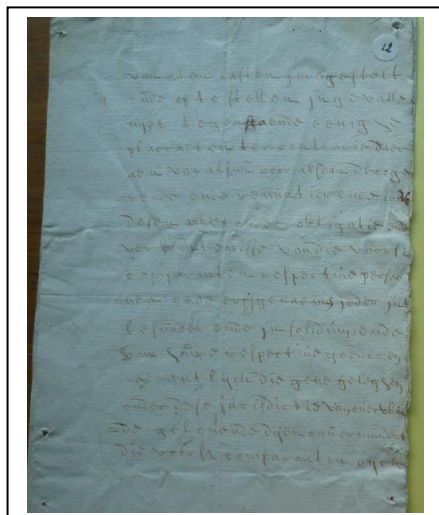
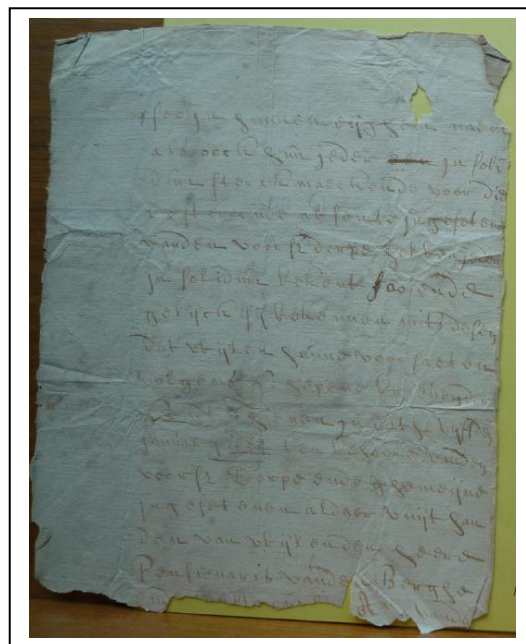
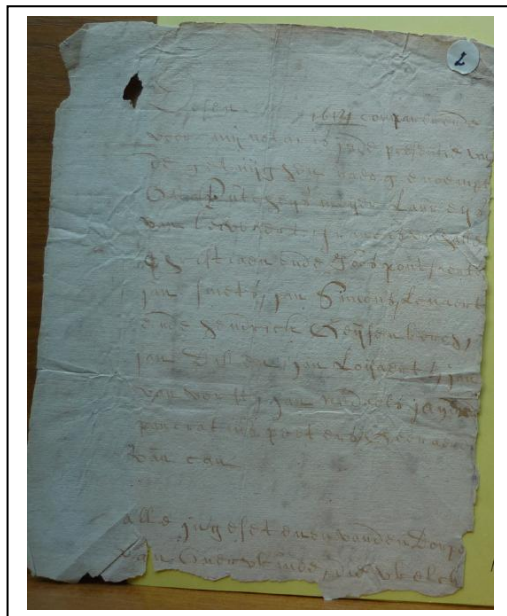
- f. Glas, fragment. Wit glas. Decor van ingedrukte nopjes. In vorm geblazen. Diameter: 5,5 cm.
- g. Voet, fragment. Wit glas. Glas op hoge zeshoekige voet. Hoogte: 9,9 cm.
- h. Beker. Wit glas. Hoogte: 15,4 cm.
- i. Beker, fragment, 18de eeuw. Wit glas. Geslepen decor van golflijn aan de rand, guirlandemotief en vogel. Radgravure. Diameter: 10 cm.
- j. Beker, fragment, 18de eeuw. Wit glas. Geslepen decor van bladenmotieven. Radgravure. Diameter: 10 cm.
- k. Beker, fragment, 18de eeuw. Wit glas. Geslepen decor van golflijn aan de rand. Radgravure. Diameter: 9 cm.
- l. Beker, fragment, 18de eeuw. Wit glas. Geslepen decor van golflijn aan de rand en cijfer XV (?). Radgravure. Diameter: 10 cm.
- m. Beker, fragment, 18de eeuw. Wit glas. Geslepen decor van golflijn aan de rand en cijfer IIII. Radgravure. Diameter: 9,1 cm.
- n. Beker, fragment, 18de eeuw. Wit glas. Decor met verticale cannelures. In vorm geblazen. Diameter: 10 cm.
- o. Fles, 18de eeuw. Groen glas. Hoogte: 25 cm.

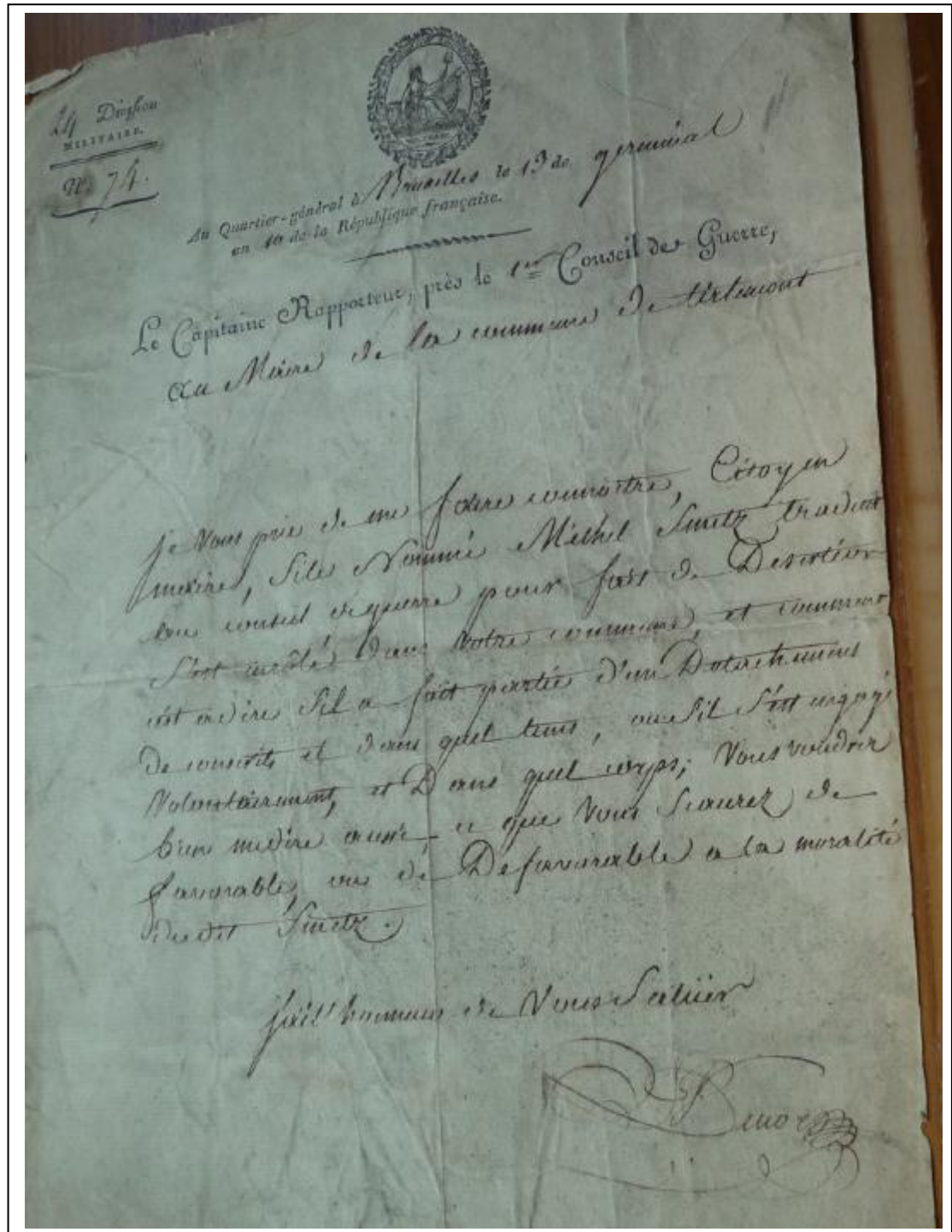
Documenten.

1 Inpakpapier, taksbrief 1746 A2/017 (Archief V Geslachten 2)

2 Notarieel fragment Overwinden A2/012

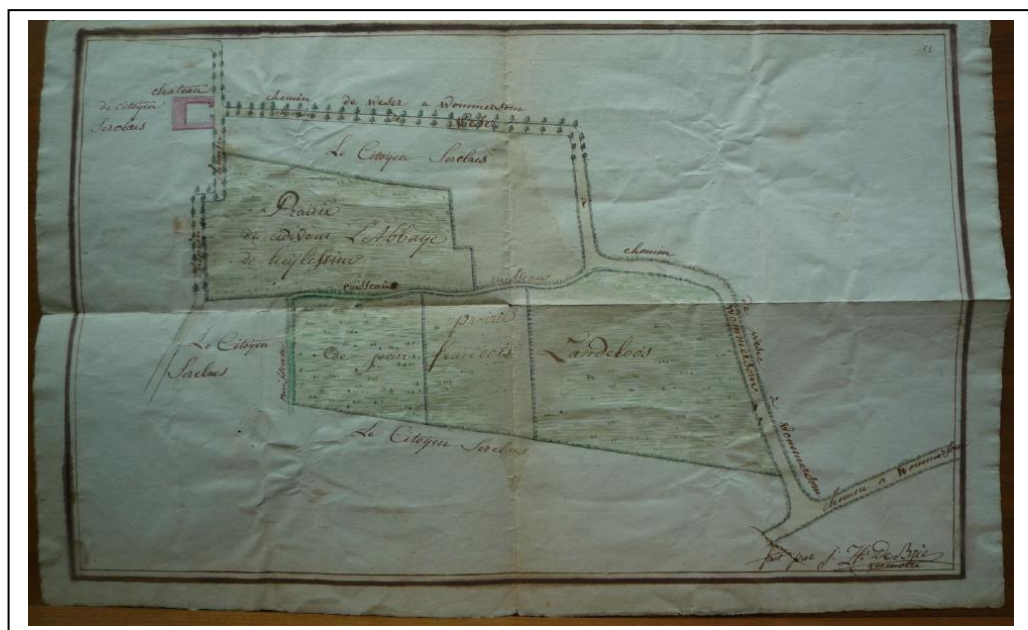

documenten 1965:

1 perkamenten omhulsel B6/003 (maar is een foto van het plan Nieuwhuys 1794 en de twee laatste lijnen van de reeks vindplaatsen (waar is het document????), zal bij gelegenheid een scan doorsturen

2 plan kasteel serclaes A3/029 (Archief...2)

3 notarieel fragment Overwiden (vervolg van 2 uit de eerste vondst) (A2/012)

4 acte van deylinghe heb ik zelf nog niet teruggevonden

N° 2 Cont. 77

DÉPARTEMENT
de
LA DYLE

CANTON
de Glabbeek

COMMUNE
de Bursbeek

N°
du Procès-Verbal d'adjudication

N°
du Procès-Verbal

PROCES-VERBAL
DE PREMIERE ENCHERE ET D'ADJUDICATION DÉFINITIVE.

VENTE DES DOMAINES NATIONAUX.

Lois des 16 Brumaire, 2 Fructidor an V, 9 Vendémiaire,
16 et 24 Frimaire an VI.

N° de l'Affiche générale. — N° 1 5me / 1re de l'Affiche. 76.

L'an 5e de la République Française, une et indivisible, le *dis-sept*
du mois de *germinal* — à *neuf* heures du *matin*.

En exécution de la loi du 16 Brumaire an V, qui ordonne la vente
des Domaines Nationaux dans les Départemens réunis par celle du
9 Vendémiaire, et de celles qui en règlent le mode et les conditions,
et en conformité de l'Instruction approuvée par Arrêté du Directoire
Exécutif, du 12 Frimaire an V;

Nous, Administrateur du Département de la Dyle, nous sommes
transportés, accompagnés du Citoyen *Wallerius*
Commissaire du Directoire Exécutif près notre Administration, dans
la Salle de Vente de ladite Administration, où étant, ledit Commis-
saire du Directoire Exécutif a annoncé qu'il allait être procédé à la
réception des premières enchères pour la vente des Biens ci-après
désignés, faisant le N° — de l'Affiche générale, et indiqués
par l'Affiche spéciale du *ouze* du mois de *germinal* dont
il a été donné lecture, laquelle Affiche a été bien et dûment publiée
et apposée dans les lieux prescrits par la loi, suivant les certificats ci-
annexés des Officiers Municipaux des Communes où sont situés les
Biens; lesquels Biens consistent en *des jarreaux de terre situés à*
autour de Glabbeek commune de Bursbeek, basés à
Stevens, fols moyennant quatre vingt deux florins, 7
baie à finir en 1800. Bornés par le Citoyen Bartoghe de
Michiels, la rue verte et le ci-devant Buisson, nom
Notre Dame au fond de l'enclos.

12. 2. 1946

Delaware file and

expert, en date du ^{dix}~~sept~~ Système, jour de pluviose au 6
enregistré à Bruxelles, le 16 floréal an 6 delà République par fol. 92 f. raze 3
a été porté en capital à la somme de quatrevingt deux florins et d'un sou
so sans mille livres

XI. Les Citoyens ne seront admis à encherir qu'en justifiant qu'ils sont imposés au rôle des contributions, ou à défaut de pouvoir faire cette justification, ils devront déposer, entre les mains du secrétaire, le premier terme de paiement, d'après la première mise à prix.

XXII. Indépendamment du prix stipulé, les adjudicataires seront tenus d'acquitter en numéraire le droit d'Enregistrement à raison de dix centimes ou deux sols par cent francs sur le prix entier de l'adjudication et de consigner entre les mains du Secrétaire-Général de l'Administration Centrale vingt-cinq centimes pour chaque mille francs du prix total de l'adjudication. Et les frais d'estimation, affiches, publication et autres, faits pour parvenir à la vente, lesquels sont énoncés en marge des numéros ci-dessus, en vert.

Fait à Bruxelles, lesdits jour, mois et an que dessus.

Signé Le Hardy pour J. Fourmeau, p. Dubois
L. Daffaille, Vanthieu, Mallerme com. de D. P.

Nous Administrateurs du Département de la Dyle, accompagnés du Citoyen *Mallarmé*, Commissaire du Directoire Exécutif près notre Administration, nous étions rendus dans la Salle d'Audience, nous avons annoncé que, d'après la publication et par l'Affiche du *nos. journal*, approuvé à cet effet dans les lieux prévus par la loi, ainsi qu'il est justifié par les certificats ci-joints des Officiers Municipaux des Communes où sont situés lesdits lieux, il allait être procédé à l'adjudication définitive de

(C'est un acte de vente et non pas une donation)

provenant de la succession commune de Nicholas
de Chailloet dont le
consentement n'a eu long délibéré dans le Procès-Verbal de la pre-
mière criée qu'il y eut
Au lieu de:

Et de suite le Commissaire du Procès-Verbal ayant donné
lecture d'actes Affiches, du Procès-Verbal de la première séance, des
détails et portés sur la consistance de l'église mise en vente et des clauses,
charges et conditions y détaillées, nous avons ouvert les enchères
sur la somme de quatre cents livres

qui est le montant de

trois quarts des estimations.

En conséquence, nous avons fait allouer un premier lot, pendant
la durée duquel il a été offert par le Citoyen _____
la somme de _____

Et il a été allumé un second lot, lequel s'est éteint sans
qu'il ait été fait aucune enchère, l'Administration du Département
le adjudicé au Citoyen Jean-Jacques Lefebvre, dit de Vireux Mays
surseigneur Secrétaire à son tour à Tirlemont.

Somme de six cent cinquante dix francs assignés aux parties vendues,
Régime et Administration de Brabant sous maîtrise
aux taxes, charges et conditions édictées à loi des 10 Brumaire,
2 Fructidor an V, 9 Vendémiaire, 16 et 25 Frimaire an VI.

Fait et arrêté à Bruxelles, ledits jour, mois et an que dessus.
Nicholas de Wuyts J. placier de baron gabriel J. Tournay
J. de Walleil J. Deboutt compe de del par intérim. Bailleur

Pour copie conforme,
Le Secrétaire général du greffe
Antoine de Boppart
De l'un

[illegible][illegible]

